



T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



**ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN
KUŞAKLARARARASI AKTARIMI İLE İLİŞKİLİ
DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

SümeYra İŞİK

Doç. Dr. Türkan YILMAZ IRMAK

İZMİR

2025

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN
KUŞAKLARARASI AKTARIMI İLE İLİŞKİLİ
DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ**

Sümevra IŞIK

Doç. Dr. Türkan YILMAZ IRMAK

Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Yüksek Lisans Programı

İZMİR

2025

Tez Değerlendirme Kurulu Jüri Üyeleri

Danışman : Doç. Dr. Türkan YILMAZ IRMAK

Üye : Prof. Dr. Aysun DOĞAN

Üye :Doç. Dr. Demet VURAL YÜZBAŞI

Yüksek Lisans Tezinin kabul edildiği tarih: 21.08.2025

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Ege Üniversitesi tarafından kullanılan 'bilimsel intihal tespit programı' ile tarandığını ve hiçbir şekilde 'intihal içermediğini' beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Sümevra Işık

Önsöz

Bu tez çalışmasında, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımıyla ilişkili değişkenlerin belirlenmesi amaçlandı. Tez konum lisans yıllarımda bir ödev için seçtiğim bir makaleden aldığım ilham ile şekillendi. Konuyu tez danışmanıma büyük bir heyecan ile sunduğumu hatırlıyorum. Heyecanımı süreç boyunca mümkün olduğunca sürdürdüm. Ancak öyle anlar oldu ki çok çaresiz ve dağılmış hissettim. Lise öğrencileri ile yürütülmesi planlan çalışmamda veri toplamak için gerekli izinlerin alınamaması nedeniyle örnekleme değiştirmek durumundaydım. Dahası, iş yerimde çocuk istismarı ve ihmali mağdurlarıyla çalışıyor olmam araştırma sürecimi duygusal açıdan zorlaştırdı. Karşılaştığım bir diğer zorluk ise geniş bir katılımcı grubuna ulaşmaktı. Bu zorlayıcı süreçte bana destek olan pek çok kişi vardı. Hem katılımcılara erişim konusunda hem de akademik ve manevi destek anlamında başta danışmanım olmak üzere bölüm hocalarım, ailem ve diğerlerim değerli katkılarını esirgemediler. Bu süreçte desteğini hissettiren herkese çok teşekkür ederim.

İzmir, 2025

Sümevra IŞIK

Özet

Çocuk istismarı veya ihmali yaşamış ebeveynlerin çocuklarının benzer deneyimlere maruz kalması çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ya da istismar ve ihmal döngüsü olarak adlandırılır. Döngünün sürdürülmesi daha fazla çocuğun çocuk istismarı ve ihmalden etkilenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında rol oynayan faktörlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili değişkenler incelenmiştir. Anne ve çocukların çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma durumuna göre oluşturulan aktarım gruplarını (kontrol, başlayan, kırılan, sürdürülen) ayırt eden özellikler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada çocuk ve aileye ilişkin sosyodemografik özellikler, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı ele alınmıştır. Türkiye’de öğrenim gören 632 (kadın=%83) üniversite öğrencisi ve anneleri ile gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerinin yaşları 18-25 (\bar{X} =20.25, SD =1.44); annelerin yaşları 36-68 (\bar{X} =47.63, SD =4.96) arasında değişmektedir. Veriler, öğrenciler için Öğrenci Bilgi Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Anketi (CTQ-33); anneler için Anne Bilgi Formu, CTQ-33, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Kısa Formu ile toplanmıştır. Aktarım gruplarında gözlenen farklılaşmalar ki-kare testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) analizi değerlendirilmiş, duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının aracılık rolü bir dizi doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir. Bulgulara göre çocuk istismarı ve ihmalinin sürdürüldüğü grubu kırıldığı gruptan ayırt eden bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklerin annenin eş şiddetine maruz kalması, boşanma yaşantısı, daha yüksek duygu düzenleme güçlüğü ve daha düşük sosyal destek algısı olduğu görülmüştür. Ayrıca duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında kısmi aracılar olduğu gösterilmiştir. Elde edilen bulgular çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım mekanizmalarının anlaşılması konusunda gelişen alan yazına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı, sosyal destek algısı, duygu düzenleme güçlüğü

Abstract

Parents who experienced child maltreatment may later have children who undergo similar experiences. This phenomenon referred to as the intergenerational transmission of child maltreatment or the cycle of abuse. The maintaining of this cycle will result in more children being affected by abuse and neglect. Therefore, identifying the factors that play a role in the intergenerational transmission of child abuse and neglect is crucial. This study examines the variables associated with the intergenerational transmission of child maltreatment. It aims to determine the distinguishing characteristics of transmission groups (control, initiated, broken, maintained) formed based on the experiences of mothers and children regarding maltreatment. The study focuses on socio-demographic characteristics of the family and child, as well as the mother's difficulties in emotion regulation and perception of social support. The research was conducted with 632 university students (83% female) and their mothers. The students' ages ranged between 18-25 ($M= 20.25$, $SD=1.44$), while the mothers' ages ranged between 36-68 ($M= 47.63$, $SD=4.96$). Data were collected from students using the Student Information Form and Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33) and from mothers using the Mother Information Form, CTQ-33, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, and the Short Form of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. Observed differences among transmission groups were evaluated using chi-square tests and one-way variance analysis (ANOVA), while the mediating role of emotion regulation difficulties and perceived social support was tested through a series of linear regression analyses. Findings indicate that the characteristics distinguishing the group in which maltreatment maintained from the group in which it was broken include the mother's experience of intimate partner violence, divorce, greater difficulties in emotion regulation, and lower perceived social support. Additionally, emotion regulation difficulties and perceived social support were found to be partial mediators in the intergenerational transmission of child abuse and neglect. These findings contribute to the growing body of literature on understanding the mechanisms behind the intergenerational transmission of child abuse and neglect.

Keywords: Intergenerational transmission of child abuse and neglect, perceived social support, emotion regulation difficulties

İçindekiler

| | |
|--|-----|
| Etik Kurallara Uygunluk Beyanı..... | iii |
| Önsöz | iv |
| Özet..... | v |
| Abstract..... | vi |
| İçindekiler | vii |
| Tablolar Listesi | x |
| Şekiller Listesi..... | xi |
| Kısaltmalar Listesi | xii |
| GİRİŞ | 1 |
| 1.KURAMSAL BÖLÜM..... | 5 |
| 1.1.ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ..... | 5 |
| 1.1.1.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tanımı ve Türleri..... | 5 |
| 1.1.2.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı..... | 6 |
| 1.1.3.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Gelişimsel Etkileri | 9 |
| 1.1.4.Çocuk İstismarı ve İhmalini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar | 11 |
| 1.1.4.1.Psikiyatrik Yaklaşım | 12 |
| 1.1.4.2.Sosyolojik Yaklaşım | 12 |
| 1.1.4.3.Ekolojik Yaklaşım | 13 |
| 1.2.ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN KUŞAKLARARASI AKTARIMI | 14 |
| 1.2.1.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımının Yaygınlığı | 16 |
| 1.2.2.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Kuramsal Açıklamalar..... | 17 |
| 1.2.2.1.Sosyal Öğrenme Kuramı | 18 |
| 1.2.2.2.Bağlanma Kuramı | 18 |
| 1.2.2.3.Etkileşimsel Model | 19 |
| 1.2.2.4.Ekolojik Etkileşimsel Model | 20 |
| 1.2.3.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Görgül Açıklamalar..... | 22 |
| 1.2.3.1.Ebeveynin Bireysel Özellikleri | 22 |
| 1.2.3.2.İlişkisel Özellikler | 24 |
| 1.2.3.3.Bağlamsal Özellikler | 24 |

| | |
|--|----|
| 1.3. DUYGU DÜZENLEME | 25 |
| 1.3.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Bağlamında Duygu Düzenleme | 26 |
| 1.3.2.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Duygu Düzenleme | 28 |
| 1.4. SOSYAL DESTEK | 30 |
| 1.4.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Bağlamında Sosyal Destek | 31 |
| 1.4.2.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Sosyal Destek | 32 |
| 1.5. ARAŞTIRMA AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI | 35 |
| 1.5.1.Araştırmanın Amacı | 35 |
| 1.5.2.Araştırma Soruları | 36 |
| 2.YÖNTEM | 39 |
| 2.1. Araştırma Modeli | 39 |
| 2.2. Örneklem | 39 |
| 2.3. Veri Toplama Araçları | 41 |
| 2.3.1.Ergen Bilgi Formu | 41 |
| 2.3.2.Ebeveyn Bilgi Formu | 41 |
| 2.3.3.Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi | 41 |
| 2.3.4.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği | 42 |
| 2.3.5.Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği | 43 |
| 2.4. İşlem | 44 |
| 2.5. Verilerin Analize Hazırlanması ve İstatistiksel Analiz | 44 |
| 3.BULGULAR | 47 |
| 3.1. Üniversite Öğrencilerinde Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Ölçüt Değerinin Belirlenmesi ve Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Oranları | 47 |
| 3.2. Üniversite Öğrencilerinin Annelerinde Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Ölçüt Değerinin Belirlenmesi ve Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Oranları | 50 |
| 3.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarım Oranı | 53 |
| 3.4. Çocuk İstismarı ve İhmali Aktarım Gruplarının Belirlenmesi | 54 |
| 3.5. Aktarım Gruplarının Ayırt Eden Değişkenlerin İncelenmesi | 55 |
| 3.5.1.Öğrencilere ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması | 55 |
| 3.5.2.Aileye ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması | 56 |

| | |
|--|-----|
| 3.5.3. Anneye ilişkin sürekli değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması | 57 |
| 3.6. Ayrımlaşmamış. Aktarımda Aracı Değişkenlerin İncelenmesi..... | 59 |
| 3.6.1. Sürekli Değişkenler Arası İlişkiler | 59 |
| 3.6.2. Annelerin Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracılık Etkisi | 60 |
| 3.6.3. Annelerin Sosyal Destek Algısının Aracılık Etkisi | 62 |
| 4.TARTIŞMA..... | 64 |
| 4.1. Üniversite Öğrencileri ve Annelerinde Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığına İlişkin Bulguların Tartışılması | 65 |
| 4.2. Aktarım Hipotezi ve Oranına Dair Bulguların Tartışılması..... | 68 |
| 4.3. Aktarım Gruplarına İlişkin Bulguların Tartışılması..... | 70 |
| 4.3.1. Aktarım Gruplarını Ayırt Eden Değişkenlerin Tartışılması | 72 |
| 4.4. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Aracı Mekanizmalara İlişkin Bulguların Tartışılması | 77 |
| SONUÇ | 83 |
| KAYNAKÇA..... | 92 |
| EKLER..... | 111 |

Tablolar Listesi

| | |
|---|----|
| Tablo 1. Üniversite öğrencilerine ilişkin demografik bilgiler | 39 |
| Tablo 2. Üniversite öğrencilerinin ailelerine ilişkin demografik bilgiler | 40 |
| Tablo 3. Sürekli değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler | 45 |
| Tablo 4. Üniversite öğrencilerinde medyan değerinin altında ve üstünde olan grupların toplam travmatik deneyim sayısı, annelerin duygu düzenleme güçlüğü ve algılanan sosyal destek puanlarına göre karşılaştırılması | 48 |
| Tablo 5. Üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma oranları | 49 |
| Tablo 6. Annelerde medyan değerinin altında ve üstünde olan grupların toplam travmatik deneyim sayısı, duygu düzenleme güçlüğü ve algılanan sosyal destek puanlarına göre karşılaştırılması | 52 |
| Tablo 7. Annelerin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma oranları | 53 |
| Tablo 8. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımı..... | 54 |
| Tablo 9. Öğrencilere ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması | 55 |
| Tablo 10. Aileye ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması | 56 |
| Tablo 11. Anneye ilişkin sürekli değişkenlerin aktarım gruplarına karşılaştırılması | 57 |
| Tablo 12. Sürekli değişkenler arası ilişkiler | 60 |

Şekiller Listesi

- Şekil 1. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisine ilişkin test edilecek model 37
- Şekil 2. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin sosyal destek algısının aracılık etkisine ilişkin test edilecek model 38
- Şekil 3. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisine ilişkin test edilen model 61
- Şekil 4. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin sosyal destek algısının aracılık etkisine ilişkin test edilen model 61



Kısaltmalar Listesi

| | |
|---------|-----------------------------|
| Ve ark. | : Ve diğerleri |
| Çev. | : Çeviren |
| Bkz. | : Bakınız |
| Ed. | : Editör |
| Haz. | : Hazırlayan |
| TUİK | : Türkiye İstatistik Kurumu |
| DSÖ | : Dünya Sağlık Örgütü |
| Ort | : Ortalama |
| SS | : Standart sapma |
| Sd | : Serbestlik derecesi |
| Md | : Medyan |
| OR | : Olasılık oranı |
| ANOVA | : Varyans Analizi |
| SED | : Sosyoekonomik Düzey |

GİRİŞ

Çocuk istismarı ve ihmali, bakım verenler tarafından uygulanan, çocuğun sağlığına ve gelişim potansiyeline zarar veren yahut zarar verme riski olan her türlü fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmalkâr muameledir (DSÖ, 1999). Çocuk istismarı ve ihmali çoğunlukla stresli, kaotik ve öngörülmez bir ortamda ortaya çıkar ve böyle bir ortamla en yüksek ilişki gösteren faktör ebeveynin istismar geçmiştir (Cicchetti ve Lynch, 1993). Çocukluk döneminde istismar ve ihmal yaşantısı olan ebeveynlerin çocuklarının istismar ve ihmali, alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ya da çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün sürdürülmesi olarak karşımıza çıkar.

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı istismarın türüne göre ayrılaşmamış aktarım, türe özgü aktarım ve türler arası aktarım olarak sınıflandırılmaktadır (Berzenzki vd, 2014). Çocuk istismarı ve ihmali türlerinin ayırt edilmesinin zorluğu, sıklıkla bir arada görülmesi nedeniyle alan yazında çoğunlukla ayrılaşmamış aktarımın incelendiği görülmektedir (Madigan vd, 2019). Yapılan çalışmalar ayrılaşmamış aktarım oranlarının %7-68 arasında değiştiğini göstermektedir (Dixon vd, 2009, Egeland vd, 1988, Harel ve Finzi Dotton, 2018; Jaffee vd, 2013; Kızıltepe, 2021; Rodriguez vd, 2021; Sarıtaş vd, 2013; Thornberry vd, 2012). Assink ve diğerleri (2018) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasına göre çocukluk döneminde istismar ve ihmal yaşantısı olan ebeveynlerin çocuklarının istismar ve ihmal yaşama olasılıkları, böyle bir yaşantısı olmayan ebeveynlerin çocuklarından yaklaşık üç kat daha fazladır. Ancak istismar döngüsünü kıran çok sayıda ebeveyn vardır ve istismar yaşantısı olan ebeveynlerin hangi şartlar altında bu döngüyü sürdürdüğünün açıklanmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Kaufman ve Zigler, 1987).

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımına ilişkin çeşitli kuramsal ve görgül açıklamalar mevcuttur. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının açıklanmasında pek çok kuramdan yararlanılsa da en kapsamlı açıklamaları ekolojik yaklaşımlar yapmaktadır. Ekolojik yaklaşımlar bireysel, ilişkisel ve bağlamsal faktörlerin birbirleriyle olan etkileşiminin çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışına etkilerini incelemektedir. Kuramda bireysel faktör olarak ebeveynin sahip olduğu

duygusal ve bilişsel beceriler, ebeveynliğe yönelik tutum ve algıları ve psikolojik bozukluklar; ilişkisel faktörler olarak aile içi dinamikler ve sosyal destek; bağlamsal faktörler olarak sosyoekonomik düzey, toplumda şiddet ve çocuk yetiştirmeye yönelik inançlar ele alınmaktadır (Cicchetti ve Lynch, 1993). Görgül çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı; ebeveynin sahip olduğu sosyal ve bilişsel beceriler (Berlin vd, 2011; Lorber, 2012; McCullough vd, 2014), psikolojik bozukluklar (Berlin vd, 2011; Dixon vd, 2009; Egeland vd, 1988; Jaffee vd, 2013), sosyal destek (Berlin vd, 2011; Dixon vd, 2009; Egeland vd, 1988; Harel ve Finzi Dotton, 2018; Jaffee vd, 2013), çocuk ile kurulan ilişkinin niteliği (Dixon vd, 2009; Jaffee vd, 2013) ve sosyodemografik özellikler (Dixon vd, 2009; McKenzie vd, 2021) ile ilişkili bulunmuştur.

Ebeveynin sahip olduğu beceriler arasında duygu düzenleme dikkat çekmektedir. Duygu düzenleme güçlükleri, yetişkinlerin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin tutumları ile ilişkilidir (Lorber, 2012; Skowron vd, 2010; Sarıtaş vd, 2013). Aynı zamanda çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan bebek (Cicchetti ve Ng, 2014, Gaensbauer, 1982), çocuk (Maughen ve Cicchetti, 2002; Kim ve Cicchetti, 2010; Ghrun ve Compas, 2020) ve yetişkinlerin (Oshri vd, 2014; Wang, 2021) duygu düzenleme güçlükleri yaşadığı görülmektedir. Çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kalan ebeveynler duygu düzenleme güçlükleri yaşıyor ve çocukları ile olan etkileşimlerinde ortaya çıkan yoğun duygular ile baş edemedikleri için çocuklarını istismar ve ihmal ediyor olabilirler. Başka bir deyişle ebeveynlerin maruz kaldığı istismar ve ihmal yaşantıları ile çocukların maruz kaldığı istismar ve ihmal yaşantıları arasındaki ilişkiye duygu düzenleme güçlükleri aracılık ediyor olabilir. Alan yazında bu konuda gerçekleştirilmiş tek bir çalışmaya (Rodriguez vd, 2021) rastlanmıştır. Bu çalışmada çocukluklarında istismar ve ihmal yaşayan ebeveynlerin kendi çocuklarına yönelik duygusal istismar davranışlarında duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık rolü olduğu ancak fiziksel istismar için böyle bir rolünün olmadığı gösterilmiştir. Alan yazında ebeveynin çocukluk dönemindeki istismar ve ihmal yaşantısı ile ebeveynlik pratikleri ve istismar potansiyeli arasındaki ilişkide ebeveynin duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisini gösteren bazı çalışmalar vardır (Harrel ve Finzi Dotton, 2017; McCullough vd, 2014; Smith vd, 2014). Ancak bu konudaki çalışmaların oldukça sınırlı olduğu dikkati çekmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda duygu düzenlemenin etkisi duygusal ve fiziksel istismar için incelenmiş iken

ayrımlaşmamış aktarım için incelenmediği görülmüştür. Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında duygu düzenlemenin aracı rolüne ilişkin yeni araştırmalar yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Dikkat çeken bir diğer değişken sosyal destektir. Sosyal destek pek çok çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışı için koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmiş (Dixon, 2008; Egeland vd, 1988; Jaffea vd, 2013) istismar ve ihmalin kuşaklararası aktarımında düzenleyici rolü incelenmiştir (Bartlett ve Easterbrooks, 2015; Conger vd, 2013; Herrenkohl vd, 2013; Rodriguez vd, 2018; Schoifield vd,2013; Thornberry vd, 2013; Tracy vd, 2018). Ancak duygu düzenlemede olduğu gibi sosyal destek de çocuk istismarı ve ihmali için hem bir risk hem bir çıktı değişkenidir. İstismar ve ihmal içeren davranışlarda bulunan ebeveynlerin sosyal destek kaynaklarının yetersiz (Albarracin vd, 1997; Coheey, 1996; Corse vd,1990) olduğu bilinmekle birlikte çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve ihmal yaşantısının hem çocukluk döneminde (Bolger ve Patterson, 2001; Elliott vd, 2005; Haskett ve Kister, 1991) hem de yetişkinlik döneminde (Weisbart vd, 2008; Muller vd, 2008) sosyal destek kaynaklarını olumsuz etkilediği gösterilmiştir. Çocukluk döneminde istismar ve ihmale maruz kalan ve sosyal destek almakta sınırlılık yaşayan ebeveynlerin çocuklarına karşı istismar ve ihmal davranışları sergileme riski sosyal destek alan ebeveynlere kıyasla daha yüksek olabilir. Alan yazında bu konuda gerçekleştirilmiş olan çalışmalar (Berlin vd, 2011; Crouch vd, 2001; Mitani vd, 2021) sınırlıdır ve tutarlı bir bulguya rastlanmamıştır. Sosyal desteğin aracı rolünü destekleyen (Berlin vd, 2011; Mitani vd, 2021) ve desteklemeyen (Crouch vd, 2001) bulgular mevcuttur. Bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

Ulusal alan yazında çocuk istismar ve ihmalinin kuşaklararası aktarımına ilişkin sınırlı sayıda bulguya rastlanmıştır. Annelerin çocuk istismarı farkındalık düzeylerinin (Kaytez ve Deleşi, 2020), çocuk istismar potansiyelinin (Can ve Beyazıt, 2018) ve annelerin kendi çocuklarına uyguladıkları ihmal ve istismar davranışlarının (Ezen ve Açıkgöz, 2017) kendi çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları tarafından açıklandığı gösterilmiştir. Ayrıca istismar ve ihmalin kuşaklararası aktarımında rol oynayan bağlamsal ailesel ve bireysel faktörlerin incelendiği bir tez çalışmasında başa çıkma stratejilerinin istismarın kuşaklararası aktarımında aracılık rolü olduğu gösterilmiştir (Kızıltepe, 2021). Ancak ülkemizde duygu düzenleme güçlükleri ve

sosyal desteğin istismar ve ihmalin kuşaklararası aktarımındaki rolüne yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu tez çalışması ekolojik yaklaşımlar, alan yazındaki boşluklar ve çelişkili bulgular dikkate alınarak tasarlanmıştır. Çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında ayrılaşmamış aktarım ele alınmıştır. Bu kapsamda üniversite öğrencisi ve ailelerinin sosyodemografik özellikleri, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı ele alınmıştır. Çalışmada üniversite öğrencileri ve annelerinde çocuk istismarı ve ihmal türlerinin yaygınlığı belirlenmiştir. Ayrılaşmamış aktarım için aktarım hipotezi test edilmiş ve ayrılaşmamış aktarım oranı belirlenmiştir. Anne ve öğrencilerin ayrılaşmamış istismara maruz kalma durumuna göre aktarım grupları oluşturulmuş, oluşturulan grupların hangi değişkenler açısından farklılaştığı incelenmiştir. Ayrılaşmamış aktarımda annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının aracı rolü gösterilmiştir. Bu çalışmanın çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım mekanizmalarının anlaşılmasına katkı sunduğu düşünülmektedir.

KURAMSAL BÖLÜM

1.1. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

1.1.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tanımı ve Türleri

Genel olarak çocuğa yönelik her türlü kötü muamele olarak tanımlanan çocuk istismarı ve ihmali insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte kavramsal olarak 1960'larda ortaya çıkmış ve 1970'lerden itibaren yaygın olarak çalışılmaya başlanmıştır (Oğuz, 2019). Çocuk istismarı ve ihmalinin uzlaşmış tek bir tanımı bulunmamaktadır. Araştırmacılar tanımlama yaparken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Hangi davranışların istismar ve ihmal olarak ele alınacağı konusunda toplumsal, tarihsel ve araştırmacının bakış açısından kaynaklanan farklılıklar vardır (Barnett vd, 1993). Disiplin yöntemleri ile istismar ve ihmal davranışını ayırt eden net sınırların olmayışı, bu sınırların zaman içinde değişimi ya da toplumdan topluma farklılaşması da tanımlamayı zorlaştırmaktadır (Cicchetti ve Toth, 2005).

Tanımlama sorununun çözümü için Dünya Sağlık Örgütü, konunun uzmanlarının bir araya geldiği bir toplantı düzenlemiş ve ortak bir tanım oluşturulmuştur (DSÖ, 1999). Toplantıda çocuk istismarı ve ihmali kapsamına giren davranışlar, bu davranışların kimler tarafından yapılabildiği ve ne şekilde görülebileceği üzerinde kararlar alınmıştır. Alınan kararlara göre çocuk istismarı ve ihmali kapsama giren davranışların belirleyicisi çocuğun üzerinde bıraktığı dolaylı ya da doğrudan etkilerdir. Bu etkiler kapsamında gözle görülebilir hasar, sosyal, fiziksel ve zihinsel gelişim için zarar verme potansiyeline sahip tüm davranışlar yer almaktadır. İstismar ve ihmali gerçekleştirenler ise çocuğa en yakın olanlardır: bu kişiler ebeveyn, kardeş, öğretmen sağlık çalışanları, bakıcı ya da komşular olabilir. Çocuğa uygulanan istismar duygusal, fiziksel ve cinsel olarak görülebilir (DSÖ, 1999). Alınan kararlar doğrultusunda DSÖ (1999), çocuk istismar ve ihmali çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine veya onuruna zarar veren ya da zarar verme riski olan her türlü fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmalkâr davranış ve çocuğun maddi sömürsü olarak tanımlamıştır.

Çocuk istismarı genel olarak fiziksel, duygusal, cinsel olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir (Polat, 2019). Çocukların kaza dışı yaralanmaları ve örselenmesi *fiziksel istismar* olarak tanımlanmaktadır (Duyan Çamurdan vd, 2011). Fiziksel

istismar çimdikleme, tokat ve yumruk atma, itip kakma, tekmeleme, sarsma gibi herhangi bir alet kullanılmayan davranışlarla birlikte sopa, hortum, kemer, tava, sigara, sıcak yiyecekler ve içecekler gibi nesnelerin kullanımını içermektedir. (Polat, 2019). Pek çok kültürde bir disiplin yöntemi olarak kullanılan fiziksel ceza, fiziksel istismar için alt yapı oluşturmaktadır (Polat, 2019). Sıklıkla iyi niyetli ebeveynler kendi ana-babaların onlara uygulamış oldukları tutumu etkili bulduklarında kendi çocuklarına uygulamaktadır (Kutlu vd, 2007) ve acı vermeyi hataları değiştirmek için araç olarak kullanmaktadır (Polat, 2019). *Duygusal istismar* çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin çocukların güvenlik, kabul ve özerklik gibi temel gereksinimlerini aşırı derecede engellemesidir (Cicchetti, 2016). Odaya kapatma ya da bağlama, yalnız bırakma, terk etme, korkutma, tehdit etme, küçük düşürücü şekilde bağırma, aşağılama, kötü sözler söyleme, yaşına uygun olmayan sorumluluklar yükleme ve aşırı koruyucu davranışları içermektedir (Bilgen ve Karasu 2017; Güler vd, 2002). *Cinsel istismar* bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum amacı ile kullanıldığı eylemler olarak tanımlanmaktadır. Cinsel içerikli seyretme, konuşma, cinsel organları gösterme, pornografik materyalleri seyrettirme gibi fiziksel temas içermeyen eylemlerden bedene cinsel amaçla dokunmadan oral-anal-vajinal penetrasyona kadar temas içeren eylemleri, çocuğu fuhuş ya da pornografi için sömürmeyi içermektedir (Polat, 2019).

İhmal çocuğun temel fiziksel, duygusal, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır (Cicchetti, 2016). Farklı ihmal türleri bulunmakla birlikte temel olarak fiziksel ve duygusal ihmal olarak sınıflandırılır. Fiziksel ihmal çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından karşılanmamasıdır; çocukların sağlığı için gerekli tıbbi yardımın alınmaması ya da ertelenmesi, çocuğun eğitimi, beslenmesi, bakımı, giyimi ve güvenliği konusunda ilgisiz davranılmasını içerir (Duyan Çamurdan vd, 2011). Duygusal ihmal çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır, çocuğun gülme-ağlama gibi yakınlık arayışlarına tepki vermemek, çocuğu görmezden gelmek, çocuğa sevildiğini belli etmemek, küçük çocukların evde yalnız bırakılması gibi davranışları içerir (Bilgen ve Karasu 2017; Duyan Çamurdan vd, 2011).

1.1.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı

Çocuk istismarı ve ihmali, tüm dünyada görülen bir halk sağlığı problemidir (DSÖ, 2024). Çocuk istismarı ile ilgili verilere çoğunlukla resmî kurumlara bildirilen vakalar üzerinden erişildiği, kapalı kapılar ardında yaşandığı ve gizli kaldığı için yaygınlığı net olarak bilinmemektedir (Ayaz ve Sönmez, 2012; Pekdoğan, 2016). Bununla birlikte bugüne kadar yapılan onlarca araştırmada oldukça geniş bir ranja sahip yüzlerce bulgu raporlanmıştır (Stoltenborgh vd, 2014). Alan yazında %8 (Augystyn vd, 2019) ve %64 (Cabecinha-Alali vd, 2022) gibi çok farklı yaygınlık oranları raporlanmıştır. Raporlanan oranlardaki farklılaşmaların bir kısmı raporlanan çocuk istismarı ve ihmalinin türü, çalışılan örneklemin cinsiyet, yaş gibi çeşitli özellikleri, ve kültürler arası farklılaşmalardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Fiziksel istismarın cinsel istismara göre daha yaygın (Stoltenborgh vd, 2014) olduğu; düşük sosyoekonomik düzey (Mitani, 2021) ve kırsal alanlarda (Sofuoğlu vd, 2013) daha fazla çocuk istismarı ve ihmali bildirildiği görülmüştür. Ayrıca cinsel istismarın kadınlarda, fiziksel istismarın erkeklerde daha yaygın olduğu raporlanmıştır (Moody vd, 2018; Sofuoğlu vd, 2013). Bununla birlikte çocuğun yaşı arttıkça çocuk istismarı ve ihmali bildirim oranları da artmıştır (Widom vd, 2015). Bildirim oranlarındaki farklılaşmanın bir kısmı çocuk istismarı ve ihmalinin ölçüm yöntemi, tanımı ve kullanılan ölçme araçları gibi yöntemsel faktörler ile açıklanabilir (Massulo vd, 2023). Örneğin resmi kayıtlara göre belirlenen çocuk istismarı ve ihmali oranları öz bildirime dayanan oranlara kıyasla daha düşük olmaktadır (Stoltenborgh vd, 2014; Widom vd, 2015). Sonuç olarak raporlanan yaygınlık oranlarındaki farklılaşmalar nedeniyle net oranlar bilinmemektedir (Stoltenborgh vd, 2014). Bu nedenle meta-analiz bulgularının daha güvenilir kaynaklar olabileceği belirtilmektedir (Madigan vd, 2019). Stoltenborgh ve diğerleri (2014) tarafından gerçekleştirilen bir meta-analiz çalışmasına göre yaygınlık oranları resmi kayıtlara yansıyan cinsel istismar için %4 iken duygusal ve fiziksel istismar için %3'tür (Stoltenborgh vd, 2014). Öz bildirime dayalı yaygınlık oranları fiziksel istismarda %22.6, duygusal istismarda %36.3, fiziksel ihmalde %16.3 ve duygusal ihmalde %18.4'tür (Stoltenborgh vd, 2014). Başka bir meta-analizde çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı coğrafi bölgelere göre incelenmiştir (Moody vd, 2017), Cinsel istismarın Kuzey Amerika, Asya ve Avrupadaki yaygınlığı sırası ile %18.2, %16.3 ve %13.2'dir. Fiziksel istismarın Kuzey Amerika, Asya ve Avrupadaki yaygınlığı sırası ile %18.1, %13.9 ve %12.2'dir.

Duygusal istismarın Kuzey Amerika, Asya ve Avrupadaki yaygınlığı sırası ile %23.9, %33.4 ve %21.7'dir. İhmalin oranlarına bakıldığında Kuzey Amerika, Asya ve Avrupadaki yaygınlığı sırası ile %30.1, %47.2 ve %27.0'dir. Bildirilen bu yüksek oranlar halk sağlığını tehdit eden bir yaşantı olduğuna işaret etmektedir.

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığına ilişkin bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanı, kamu ve sivil toplum kuruluşları raporları ve bu konuda yapılan bilimsel çalışmalardan ulaşılabilmektedir (Akbaş, 2020). Ancak bu kaynaklar sistemli ve kapsayıcı bilgiler sunmamaktadırlar. TÜİK yalnızca resmi olarak bildirilen cinsel istismara ilişkin sınırlı bilgi sunmaktadır. TÜİK Güvenlik Birimlerine Getirilen Çocuk İstatistikleri (2024) verilerine göre, 2023 yılında güvenlik birimlerine suç mağduru olarak getirilen çocukların %11.8'i cinsel suç mağdurudur. Bu oran genel popülasyondaki yaygınlığa dair bilgi sunmamaktadır. Bununla birlikte diğer istismar ve ihmal türleri ile ilgili olarak yalnızca bazı dolaylı bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistiklerine (2019) göre 2016'da üç büyük şehirde yaşayan çocukların %20.7'si dövülerek, %32.6'sı tokatlanarak cezalandırılmıştır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018)'na göre 0-5 yaş aralığındaki çocukların %6'sının bir hafta içinde bir saatten daha uzun bir süre yalnız ya da başka bir küçük çocuğun bakımına bırakılmış olduğu raporlanmıştır (Akbaş, 2020). Görüldüğü üzere resmi kayıtlardan çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı net bir şekilde tespit edilememektedir.

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığına yönelik kapsamlı bilimsel araştırmalar yapılmamaktadır (Polat, 2018). Üniversiteler ve sivil toplum ortaklığında yürütülmüş az sayıda kapsayıcı çalışma (Sofuoğlu vd, 2013; UNICEF, 2010) güncelliğini yitirmiştir. Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet Araştırması'na göre 7-18 yaş aralığındaki çocukların (n=2216) yaşamları boyunca en az bir kez %43'ü fiziksel, %51'i duygusal ve %3'ü cinsel istismara ve %25'i ihmale maruz kalmıştır (UNICEF, 2010). İhmal ve İstismarın Balkan Epidemiyolojik Çalışması kapsamında İzmir, Denizli ve Zonguldak'ta yaşayan 11, 13 ve 16 yaşlarındaki çocuklarla (n=7764) gerçekleştirilen çalışmada duygusal ve fiziksel istismar ile ihmal yaygınlığı sırasıyla; %70.4, %58.1, ve %42.4 olarak belirlenmiştir (Sofuoğlu vd, 2013; Nikolaidis vd, 2018). Nispeten geniş bir örnekleme yürütülmüş karşılaşılan en güncel çalışma Üstüner-Top ve Can (2020) tarafından Giresun Üniversitesi öğrencileri (n=627) ile

gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre öğrencilerin % 43.5'i yaşamları boyunca en az bir tür istismar veya ihmal yaşantısına sahiptir. İstismar ve ihmal türlerinin yaygınlık oranlarının duygusal istismar için %40.3, fiziksel istismar için %31.8, cinsel istismar için %30.4, duygusal ihmal için %30.0 ve fiziksel ihmal için %44.7 olduğu raporlanmıştır (Üstüner-Top ve Can., 2020).

Sonuç olarak çocuk istismar ve ihmalinin kapalı kapılar ardında yaşanıp gizli kalması, tanımlama ve ölçme sorunu gibi olgunun doğasından kaynaklanan problemler çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığına dair net rakamlar verilmesini güçleştirmektedir. Bu güçlükler, sorunun anlaşılması ve çözümü için harekete geçilmesine engel teşkil etmektedir. Yaygınlığının yanı sıra mağdurlar üzerindeki kısa ve uzun vadeli pek çok sorun ile ilişkili olması çocuk istismarı ve ihmalinin önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Sonraki bölümde çocuk istismarı ve ihmalinin gelişimsel etkileri açıklanmıştır.

1.1.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Gelişimsel Etkileri

Dünya Sağlık Örgütü'ne (2024) göre çocuk istismarı ve ihmali kısa ve uzun vadeli olumsuz sonuçlara neden olan evrensel bir sorundur. Çocuk istismarı ve ihmali çocukların fiziksel, nörolojik, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Duyan Çamurdan vd, 2011). Çocuk istismarı ve ihmali her yaşta çocuk için doku zedelenmeleri, kırıklar vb. gözle görülebilir somut etkiler yaratabilir. Bununla birlikte özellikle okul öncesi dönemde fiziksel istismar çocuklarda gelişim geriliği hatta ölümle sonuçlanabilmektedir (Duyan Çamurdan vd, 2011).

Çocuk istismarı ve ihmalinin bilişsel ve duygusal becerilerle ilişkili olan çeşitli beyin bölgelerini etkilediği gösterilmiştir (Cicchetti, 2016). Çocuk istismarı ve ihmalinin nörolojik gelişim üzerindeki olumsuz etkilerinin limbik sistem, amigdala ve serebral korteks üzerinde olduğu görülmüştür (Teicher ve Samson, 2016). Bir derleme çalışmasında çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan yetişkinlerin bu yaşantısı olmayanlara kıyasla hipokampus ve korteks hacimlerinin daha küçük; amigdala hacimlerinin daha büyük olduğu gösterilmiştir (Teicher ve Samson, 2016). Buna karşın çocuk ve ergenlerde hipokampus büyüklüğü ile ilgili bulgular tutarsızdır. Ayrıca erken yaşta istismar ve ihmale maruz kalan çocuk ve ergenlerin böyle bir yaşantısı olmayan

yaşıtlarına göre amigdalalarının daha büyük olduğu bulunmuştur (Teicher ve Samson, 2016). Görülen bu yapısal değişimlerin çocukların bilişsel ve duygusal becerilerindeki güçlükleri ile ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların bilişsel gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir; bazı araştırmalar çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan çocukların bilişsel becerilerinin yaşıtalarının bir-iki yaş gerisinde kaldığını ortaya koyarken, gelişimin yaşıtalarıyla paralel seyrettiğini bildiren bulgular da mevcuttur (Goodmann vd, 2009; Young-Southward vd, 2020). Okul öncesi dönemde istismar ve ihmale maruz kalan çocukların ketleyici kontrol ve çalışma belleği performanslarının (Cowell vd, 2015; Fay-Stammach vd, 2017; Pears vd, 2010) ve dil gelişimlerinin (Eigsti ve Cicchetti 2004) böyle bir yaşantısı olmayan yaşıtalarının performanslarına daha zayıf olduğu bildirilmiştir. Çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk ve ergenlerin akademik başarı ve öğrenme sorunları gibi okul hayatına ilişkin özelliklerle de olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Hilyard ve Wolfe, 2002; Kaplan vd, 1999; Lök ve ark, 2016; Shatz vd, 2008). Romano ve diğerlerinin (2015) 16 araştırma makalesini derlediği çalışmada çocuk istismarı ve ihmali ile daha düşük ders notları, daha çok sınıf tekrarı, bilişsel ve dil gelişiminde gecikme ve özel eğitim müdahalelerine daha fazla katılım gibi bir dizi akademik problem arasında ilişki olduğu görülmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmali duygusal ve sosyal gelişimi de etkilemektedir. Okul öncesi dönemde istismar ve ihmal edilen çocuklar duygu tanıma (Sullivan vd, 2008) duygusal ipuçlarını işleme (Pollak vd, 2000) ve duygu düzenlemede (Maughan ve Cicchetti, 2002) sorunlar yaşamaktadır. Bu dönemde istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar akranlarına karşı istismar yaşantısı olmayan çocuklardan daha saldırgan davranışlara ve akranlarına yönelik daha yüksek düşmanca tutuma sahiptirler (Dodge, 1990). Çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan çocuk ve ergenler yaşıtalarına kıyasla daha fazla duygu düzenleme güçlüğü (Ghrun ve Compas, 2020), içselleştirme ve dışsallaştırma problemi (Dodge, 1995; Kim-Spoon vd, 2013; Vachon vd, 2015) ve akran reddi (Lansford vd, 2010) yaşamaktadırlar. İstismar ve ihmal yaşantısı olan ergenler olmayan yaşıtalarına göre sosyal destek alabilecekleri daha az kaynağa sahiptirler (Negriff vd, 2020) ve yaşıtalarına karşı daha fazla saldırgan davranış göstermekte (Lansford vd, 2010) ve suç eğilimi daha yüksek olmaktadır (Braga vd,

2017; Malvaso vd, 2016). Ayrıca çocuk istismarı ve ihmali ergenlerde alkol ve madde kullanımı, riskli cinsel davranış gibi risk davranışları ile ilişkilidir (Negrif vd, 2019; Trickket vd, 2011).

Çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın yetişkinlik dönemi bilişsel, fiziksel ve sosyoduygusal gelişimi olumsuz etkilediği bilinmektedir. Gould ve diğerleri (2012) tarafından 18-45 yaşlarındaki yetişkinlerle gerçekleştirilen bir çalışmada çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve ihmalin yetişkinlerin nöropsikolojik test performansları ile düşük ve olumsuz yönde ilişkili olduğu; istismarın bellek ve yürütücü işlev testlerindeki düşük performans, ihmalin duygu işleme süreçleri ile ilişkili testlerdeki zayıf performans ile daha güçlü ilişkili olduğunu gösterilmiştir. Bununla birlikte çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan yetişkinliklerin büyük bir kısmının eğitim seviyelerinin düşük olduğu, ara eleman olarak çalıştıkları, okuma becerileri ve IQ puanlarının böyle bir yaşantısı olmayanlardan daha düşük olduğu; psikolojik (kişilik bozuklukları, anksiyete, depresyon, disosiyasyon, travma sonrası stres bozukluğu, psikoz ve intihar girişimi) ve fiziki sağlık (kalp, karaciğer ve akciğer hastalıkları ve uyumsuz cinsel davranışlar) problemleri yaşadıkları; evsizlik ve suç işleme davranışlarının görülmesi ile de ilişkili olduğu belirtilmektedir (Hilyard ve Wolfe, 2002; Kaplan vd, 1999). Norman ve diğerleri (2012) tarafından gerçekleştirilen 124 çalışmanın yer aldığı bir meta-analiz çalışması depresyon, anksiyete bozuklukları, yeme bozuklukları, alkol bağımlılığı, intihar gibi ruh sağlığı problemlerinin görülme olasılığının istismar ve ihmal yaşantısı olanlarda olmayanlara göre 1.5 ila 3 kat daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Görüldüğü gibi çocuk istismarı ve ihmali her yaştan bireyin gelişimini olumsuz etkilemektedir. DSÖ (2024)'ye göre bu olgunun önlenmesi nedenleri ve sonuçlarının anlaşılmasını gerektirmektedir. Alan yazında çocuk istismar ve ihmali açıklamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Sonraki bölümde bu yaklaşımlar sunulmaktadır.

1.1.4. Çocuk İstismarı ve İhmali Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Bir kavram olarak ortaya çıktığı günden bu yana çok sayıda çalışma çocuk istismarı ve ihmalinin hangi şartlar altında meydana geldiği sorusuna yanıt aramıştır. Bunun

sonucunda birçok kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlar üç temel yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında failin özelliklerine odaklanan psikiyatrik yaklaşım, sosyo-kültürel bağlama odaklanan sosyolojik yaklaşım ve çocuğun içinde bulunduğu sistemler arası ilişkileri ele alan ekolojik yaklaşımlardır.

1.1.4.1. Psikiyatrik Yaklaşım

1960 ve 1970’li yıllarda geliştirilen psikiyatrik yaklaşım çocuk istismarı ve ihmali ebeveynin psikopatolojisi ve sahip olduğu belirli kişilik özellikleri ile açıklamaktadır (Polat, 2019). Bu yaklaşıma göre çocukların istismar ve ihmal edilmesi bir hastalıktır. Çocuklarını istismar ve ihmal eden ebeveynler çeşitli ruh sağlığı problemlerine sahiptir (Türkkan vd, 2021). Bu ebeveynler narsistik eğilimler dürtüsellik, takıntılı olma, kaygı, depresyon ve empati eksikliği, sıcak ve şefkatli duygulardan yoksunluk, güven eksikliği gibi tanı düzeyinde olmayan bazı özellikler de gösterebilirler (Oğuz, 2019). Pek çok çalışma psikiyatrik bir bozukluğa sahip olmasına rağmen çocuklarına karşı istismar ve ihmal davranışı göstermeyen ve psikiyatrik bir bozukluğa sahip olmamasına rağmen çocuklarına karşı istismar ve ihmal içeren davranışı gösteren ebeveynlerin varlığına dikkat çekmektedir (McEwan ve Friedman, 2016). Bu durum psikiyatrik yaklaşımın önemini yitirmesine ve sosyo-kültürel açıklamaların önem kazanmasına yol açmıştır.

1.1.4.2. Sosyolojik Yaklaşım

Sosyolojik yaklaşımlara göre çocuk istismarı ve ihmali anlamak istismar ve ihmali gerçekleştirdiği sosyo-kültürel bağlamı anlamakla mümkündür (Türkkan vd, 2021). Sosyolojik yaklaşımlar istismar ve ihmali açıklamada kültürel değerler, toplumsal stres, toplumsal yalıtılmışlık ve aile yapısı gibi faktörlerin rolüne odaklanmaktadır (Polat, 2019). Ailede yaşanan stresin istismara neden olabileceği öne sürülmekte ve ailede stres yaratabilecek toplumsal faktörlere dikkat çekilmektedir. Bu etmenler arasında işsizlik, yetersiz konut, düşük gelir, gündüz bakım kuruluşlarının olmayışı yer almaktadır (Türkkan vd, 2021). Ayrıca ailenin sosyal desteğinin yetersiz oluşu, engelli ya da bakım gerektiren bireylerin varlığı da ailedeki stresi arttıran faktörler olarak değerlendirilmektedir (Derebağçe ve Özerk, 2021 Polat, 2019). Sosyolojik yaklaşımlar

çocuk istismarı ve ihmali için risk oluşturan çevresel faktörlere dikkat çekmelerine karşın bireysel faktörleri göz ardı etmişlerdir. Bu durumda sosyolojik yaklaşımlar çocuk istismarı ve ihmali açıklamakta yetersiz kalmışlardır.

1.1.4.3. Ekolojik Yaklaşım

Psikiyatrik yaklaşımda vurgulanan bireysel, sosyolojik yaklaşımda vurgulanan sosyo-kültürel özelliklerin tek başına çocuk istismarı ve ihmali açıklamakta yetersiz kaldığı görülmüştür. Belsky (1980), Bronfenbrenner'ın (1979) ekolojik gelişim kuramına getirdiği küçük uyarlamalarla, alanyazında yer alan araştırma bulgularını bütüncül biçimde bir araya getirerek *istismarın ekolojik modelini* önermiştir. Ekolojik gelişim kuramında bireyin gelişiminin iç içe geçmiş çevresel sistemler (mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem) tarafından dinamik bir şekilde şekillendiği öne sürülmektedir. İstismarın ekolojik modelinde mezosisteme değinilmemiş, ebeveynin çocukluk deneyimlerini ifade eden bireysel gelişime yer verilmiştir.

İstismarın ekolojik modelinde çocuk istismarı ve ihmali yol açabilecek faktörler dört düzeyde (bireysel gelişim, mikrosistem, ekzosistem ve makrosistem) incelenmiş ve çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında düzeyler arası etkileşime dikkat çekilmiştir (Belsky, 1980). Bireysel gelişim ebeveynin istismar ve ihmale yol açabilecek yaşantılarını ifade etmektedir. Bu kapsamda ebeveynin görmüş olduğu bakım ve sahip olduğu bakım verme yeterliklerinden söz edilmektedir. Bakım alma konusunda ihtiyaçları karşılanmayan ebeveynlerin nasıl bakım vereceği konusunda bilgi eksikliği olacağı, bakım veren rolüne uyum sağlayamayacağı bu nedenle çocuk istismarı ve ihmali ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir. Mikrosistem istismarın gerçekleştiği ortamdır. Çocuğun istismarı ortaya çıkarıcı özellikleri ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi içermektedir. Mikrosistem değişkenleri arasında prematüre doğum, çocuğun hareketli ya da pasif mizacı, beklentiye uymayan davranışları gibi çocuğun özellikleri yer almaktadır. Bununla birlikte aile üyeleri arasında gözlenen pozitif ilişkinin azlığına rağmen negatif etkileşimin fazla oluşu, geniş aile yapısı, aile üyeleri arasında işbirliği eksikliği de mikrosistem değişkenleridir. Ekzosistem çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı ancak onu etkileyen yapıları ifade etmektedir. Ebeveynin iş ortamı ve yaşanan çevre ekzositemi oluşturmaktadır. İşsizlik, iş doyumunun düşük olması ve sosyal izolasyon gibi faktörler ebeveynin yaşadığı stresi

arttırarak çocuk istismar ve ihmaline yol açmaktadır. Bununla birlikte ebeveynin işinin gerektirdiği otorite kurma, itaat bekleme gibi nitelikler ile yaşanan bölgede çocuk bakımına yönelik normlara uyma baskısı gibi faktörler ebeveynlerden ve çocuktan beklenen davranışları belirleyerek istismar ve ihmale yol açmaktadır. Makrosistem kültürel değerler ve inançları içermektedir. Şiddet ve fiziksel cezalara yönelik tutumlar ile çocuğun ebeveynin mülkü olarak görülüp çocuk bakımı ve eğitimi konusunda tek söz sahibi oluşu makrosistem değişkenlerindedir.

Özetle alan yazında çocuk istismarı ve ihmali açıklamak için çeşitli kuramsal yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Psikiyatrik yaklaşım daha çok ebeveynin bireysel özelliklerine, sosyolojik yaklaşım toplum ve aile içindeki stresi arttıran faktörlere odaklanılmışlardır. Bireysel ve çevresel faktörlerle tek başına açıklanamayan çocuk istismarı ve ihmali ekolojik yaklaşımlarda bireysel, ailesel ve bağlamsal faktörler ve bu faktörler arası etkileşimler ile açıklanmış, çocuk istismarı ve ihmalinin çok boyutlu ve karmaşık yapısına dikkat çekilmiştir. Ekolojik yaklaşımda çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında vurgulanan faktörlerden biri ebeveynin çocuk istismarı ve ihmali yaşantılarıdır. Çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan ebeveynlerin çocuklarının da bu tür yaşantılara sahip olması çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı olarak tanımlanmaktadır. Sonraki bölümde çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının tanımı, yaygınlığı ve ortaya çıkışına yönelik kuramsal ve görgül açıklamalara yönelik bilgilere yer verilmiştir.

1.2. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN KUŞAKLARARASI AKTARIMI

Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan çocukların büyüdüklerinde kendi çocuklarına bu şekilde davranacaklarına ya da çocuklarının da istismar ve ihmal mağduru olacaklarına yönelik yaygın bir kabul vardır (Schelbe ve Geiger, 2017). Bu yaygın inanış, çocuk istismarı ve ihmalinin ilk kez tanımlanmasının ardından gerçekleştirilen vaka çalışmalarında çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan çocukların ebeveynlerinin de benzer yaşantılara sahip olduğunun keşfedilmesi ile ortaya çıkmıştır (Herzberger, 1990). Zaman içinde çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili araştırmalarda önde gelen araştırma sorularından biri haline gelmiştir (Widom, 1989). Pek çok araştırmacı ebeveynin istismar ve ihmal yaşantıları ile çocuklarının maruz kaldığı

istismar ve ihmal yaşantıları arasında bir ilişki olup olmadığını “*istismar ve ihmal döngüsü hipotezi*” ile test etmiştir (Madigan vd, 2019).

Çocukluğunda bir tür istismar veya ihmal yaşamış ve daha sonra failin kimliğine bakılmaksızın istismar veya ihmale maruz kalan bir çocuğa sahip olan kişilerin bulunduğu durumlar istismar ve ihmal döngüsü ya da çocuk istismar ve ihmalinin kuşaklararası sürekliliği olarak adlandırılır (Marshall ve ark. 2022). İstismar ve ihmal döngüsü, mağdurun daha sonra fail olduğu ve mağdurun çocuk ya da çocuklarının da mağdur olduğu iki farklı süreci içermektedir (Marshall ve ark. 2022). Mağdurun daha sonra fail oluşu *çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı* olarak adlandırılır. Ancak alan yazında çocuk istismarının aktarımı ve sürekliliği birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Madigan ve diğerleri (2019); mağdurun daha sonra fail olmasını istismar ve ihmalin doğrudan kuşaklararası aktarımı (direct intergenerational transmission of maltreatment) olarak tanımlarken mağdurun da mağdur olan bir çocuğu olmasını istismar ve ihmalin dolaylı aktarımı (indirect transmission of maltreatment) olarak tanımlamıştır. Her iki kavram da benzer risk faktörlerine sahip olduğu için “istismar ve ihmalin kuşaklararası aktarımı” şemsiye bir terim olarak kullanılmaktadır (Madigan vd, 2019). Bu çalışmada da aktarım şemsiye terim olarak kullanılacaktır.

Failin kim olduğuna göre belirlenen aktarım türlerinin dışında aktarılan istismar türüne göre de ayırım yapılmaktadır. Berzenski ve diğerleri (2014), aktarılan istismar türüne göre *türe özgü (homotypic)*, *türler arası (heterotypic)* ve *ayrışmamış (undifferentiated)* kuşaklararası aktarım türlerini tanımlamıştır. Türe özgü aktarımda her iki kuşak aynı istismar veya ihmal türüne maruz kalmaktadır (Berzenski vd, 2014). Örneğin fiziksel istismara maruz kalan annelerin çocuklarının da fiziksel istismara maruz kalmış olmasıdır. Yani istismar veya ihmal türüne özgü bir aktarım söz konusudur. Türler arası aktarımda çocuk anne ya da babasının maruz kaldığı istismar veya ihmal türünden farklı bir türde istismar veya ihmal yaşamaktadır (Berzenski vd, 2014). Belirli bir türde istismara maruz kalmanın başka türde istismar veya ihmal davranışlarında bulunma riskini artırıp artırmayacağı incelenir (Madigan vd, 2019). Ayrışmamış aktarımda kuşakların maruz kaldığı istismar ve ihmal türleri bir arada incelenir, türlere göre bir ayırım yapılmaz (Berzenski vd, 2014). Bu aktarımda maruz kalınan istismar ve ihmalin tür veya şiddetine bakılmaksızın ebeveyn ve çocuklarının istismar ve ihmal içeren davranışlara maruz kalma durumu genel olarak değerlendirilir.

Bir birey yalnızca duygusal istismara maruz kalmış olabilirken, başka bir birey birden fazla türde düşük şiddette istismara maruz kalmış olabilir. Ayrışmamış aktarım bu çeşitliliğin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında ayrışmamış aktarım değerlendirilecektir.

1.2.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımının Yaygınlığı

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım hipotezinin test edildiği araştırmalarda çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantısı olan ve olmayan ebeveynlerin çocuklarında görülen istismar ve ihmal oranları karşılaştırılmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmalinin aktarım oranları %7 ile %68 arasında değişmektedir (Augystn vd, 2019; Barlett ve Easterbrooks, 2015; Berlin vd, 2011; Dixon vd, 2009, Egeland vd, 1988; Jaffee vd, 2013; Kızıltepe, 2021; Pears ve Capaldi, 2001; Rodriguez vd, 2021; Thornberry vd, 2013; Widom vd, 2015). Çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan ebeveynlerin olmayanlara göre çocuklarını istismar etme olasılıklarının .20 ile 5.31 kat arasında daha fazla olduğu belirtilmektedir (Barlett ve Easterbrooks, 2015; Berlin vd, 2011; Egeland vd, 1988; Jaffee vd, 2013; Mitani, 2020, Pears ve Capaldi, 2001; Thornberry vd, 2013; Widom vd, 2015). Aktarım ve olasılık oranlarındaki farklılaşmanın örneklem özellikleri, çocuk istismarı veya ihmalinin türü, şiddeti ve ölçüm yöntemi ve araştırmanın yöntemsel özelliklerinden etkilenebileceği vurgulanmaktadır (Schelbe ve Geiger, 2017).

Araştırmacılar (Assink vd, 2018; Ertem vd, 2000; Thornberry vd, 2012) aktarım oranlarında gözlenen farklılıklar konusunda araştırmaların yöntemsel özelliklerine dikkat çekmektedirler. Pek çok çalışmanın temsil edici olmayan örneklerde ve geçerlik ve güvenilirliği zayıf ölçme araçları ile geriye dönük olarak gerçekleştirildiği için elde edilen bulguların yanlı olduğunu ve bu nedenle çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezi için sunulan kanıtların zayıf olduğu düşünülmektedir (Ertem, 2000; Thornberry, 2012). Meta-analiz çalışmalarının araştırmaların yanlılıklarının etkisini minimize ederek güvenilir bilgi sunabileceği belirtilmektedir (Madigan vd, 2019). Assink ve diğerleri (2018) tarafından 84 çalışmada bildirilen 285 etki büyüklüğü ile gerçekleştirilen meta analiz çalışmasında, ebeveynin çocukluğundaki istismar ve ihmal yaşantısının çocuğunun istismar ve ihmal yaşantıları üzerinde orta düzeyde etki gücü olduğunu; çocukluğunda istismar ve ihmal yaşamış

olan ebeveynlerin çocuklarını istismar ve ihmal etme olasılığının böyle bir yaşantısı olmayanlara göre yaklaşık 3 kat daha fazla olduğunu bildirmişlerdir. Ancak araştırmacılar yöntemsel olarak daha güçlü olan araştırmalarda etki gücünün daha düşük olduğu ve bulunan orta düzeyli etki gücünün şişirilmiş bir sonuç olabileceğine işaret etmektedirler. Madigan ve diğerleri (2019) tarafından 80 çalışma ile gerçekleştirilen meta-analiz çalışması ebeveyn ve çocuğun maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali yaşantıları arasındaki ilişkinin orta düzeyde olduğunu ve bu ilişkinin araştırmaların yöntemsel gücünden ve veri toplama yönteminden etkilenmediğini göstermiştir. Sonuç olarak ebeveynin çocukluk dönemindeki istismar ve ihmal yaşantısı bir sonraki kuşakta çocuk istismarı ve ihmalinin görülmesi için risk oluşturmaktadır.

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının olmadığını gösteren çalışmalar da vardır (Berlin vd,2011). Kuşaklararası aktarımı sürdürmeyen kişilerin özellikleri ile çocuk istismarı ve ihmali döngüsünü kıran ya da sürdüren mekanizmaların neler olduğunun belirlenmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Kauffman ve Zigler, 1988; Thornberry, 2012). Alan yazında çocuk istismarı ve ihmali döngüsünü sürdüren ve kıran mekanizmalara ilişkin hem kuramsal hem de görgül pek çok açıklama mevcuttur.

1.2.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Kuramsal Açıklamalar

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı çalışmalarının amacı istismar ve ihmal döngüsü hipotezini test etme ve döngüyü sürdüren ve kıran mekanizmaları belirlemeye yöneliktir. Döngüyü sürdüren ve kıran mekanizmaları belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen araştırmalar hipotezlerini farklı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde şekillendirmiştir. Bunlar arasında sosyal öğrenme kuramı (Bandura, 1977), bağlanma kuramı (Bowlby, 1985), etkileşimsel model ve ekolojik etkileşimsel model yer almaktadır.

1.2.2.1.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramında davranışların gözlem ve taklit yoluyla öğrenildiği öne sürülmektedir. Bandura bu kuramda çocukların pek çok davranışı özellikle de saldırgan davranışları gözlem yoluyla öğrenebileceğine dair kanıtlar sunmaktadır. Kuram, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının açıklanmasında önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ebeveynleri tarafından istismar ve ihmal edilen bir çocuk, bu davranışların kabul edilebilir olduğunu öğrenerek ileride kendi çocuklarına da benzer şekilde davranabilmektedir. Ebeveynini gözlemleyerek ebeveynliği öğrenen çocuk, ebeveynlerinden gerekli bakımı alamamışsa sağlıklı ebeveynlik tutumlarını öğrenemeyebilir ve çocuklarına istismar ve ihmal davranışı uygulayabilir (Schelbe ve Geiger, 2017). Bir başka deyişle istismar ve ihmale maruz kalan bir çocuğun kendi ebeveynini model alması ya da ebeveynlik becerileri konusunda öğrenme fırsatlarından mahrum kalması yoluyla çocuklarına istismar ve ihmal uygulama riski artabilir. Alan yazında kuşaklararası aktarımı inceleyen bazı çalışmalarda sosyal öğrenme kuramından yararlandığı görülmektedir (Egeland vd, 1988; Capaldi vd, 2019). Sosyal Öğrenme Kuramı önemli katkılar sunsa da çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını tüm yönleri ile açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Öğrenme üzerinde etkili olabilecek bireysel ve bağlamsal etkiler göz ardı edilmektedir. Kuşaklararası aktarımı inceleyen çalışmalarda yararlanılan bir diğer gelişim kuramı bağlanma kuramıdır. Sonraki bölümde çocuk istismarı ve ihmali bağlanma kuramı çerçevesinde ele alınmıştır.

1.2.2.2.Bağlanma Kuramı

Bowlby tarafından geliştirilen Bağlanma Kuramı, bireylerin bakım verenleri ile kurdukları bağların kendileri ve dünyaya ilişkin algılarını ve kişiler arası ilişkilerini nasıl etkilediğini inceler. Bağlanma, bebeğin bakım veren ile kurduğu ilk duygusal bağ ilişkisini tanımlamak için kullanılan kavramdır. Kurulan bu ilk bağın niteliği çocuğun kendisi ve diğerlerine ilişkin algısını ve inançlarını şekillendirir. Bebeğin kendisi ve diğerlerine ilişkin inancı içsel işleyen modeller olarak isimlendirilir. Bu modeller, kurulan her yakın ilişkide devreye girerek diğerlerinin davranışlarına yönelik beklenti ve değerlendirmeleri şekillendirirler ve aynı zamanda bu ilişkiden de etkilenirler (Bee ve Boyd, 2020). Bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçları uygun şekilde karşılandığında

olumlu içsel işleyen modeller oluşur, bakım veren ile güvenli bağlanma gerçekleşir ve kendisine ve diğerlerine güvenir, sevilebilir olduğuna, değerli olduğuna inanır ve diğerleri ile sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurabilir. Güvenli bağlanan ebeveynler çocuklarına destekleyici ve sıcak bir ortam sunma eğilimindedir (Shaver vd, 2010). Bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçları karşılanmadığında olumsuz içsel işleyen modeller oluşur bakım veren ile güvensiz bağlanma gerçekleşir ve diğerlerinin güvenilmez, tutarsız olduğuna inanır, destekleyici ilişkiler kurmakta zorlanabilir. Güvensiz bağlanan ebeveynler çocuklarına karşı öfkeli, kısıtlayıcı, kontrolcü ve reddedici olabilirler (Adam vd, 2004).

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımının açıklanmasında bağlanma kuramından yararlanılmaktadır (Egeland vd, 1988; Finzi-Dotson ve Harel, 2014; Harel ve Finzi-Dotson, 2017; Smith vd, 2014; Rodriguez vd, 2021). Çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımı, bağlanma kuramı çerçevesinde ebeveynin bağlanma stili ve bağlanma stili ile ilişkili olan duygu düzenleme becerisi ile açıklanmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali çocuklara öngörülmez, kaotik ve stresli bir ortam sunar. Böyle bir ortamda güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen çocuklar ebeveyn oldukları zaman kendi çocukları ile de benzer bir bağlanma örüntüsü gösterebilir, ebeveynleri ile benzer davranışlar sergileyebilirler (Schelbe ve Geiger, 2017). Etkili ebeveynlik ebeveynin kendi duygularını düzenlemesini gerektirir ve duygu düzenleme becerisinin edinimi destekleyici ve duyarlı bir bakım alma dolayısıyla güvenli bağlanma ile mümkündür (Mikulincer ve Shaver, 2007). Güvensiz bağlanan ebeveynler olumsuz duyguları ile baş etmekte zorlanabilir ve çocuklarına karşı istismar ve ihmal davranışları sergileyebilirler. Finzi-Dotson ve Harel (2014) erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirdikleri çalışmada, çocuklukta yaşanan duygusal istismarın yetişkin bağlanmasını etkilediği, güvensiz bağlanmanın yetişkinlik döneminde duygusal ifadelerin kontrolünde sorunlara neden olduğu, duygusal kontrolü zayıf olan ebeveynlerin, ebeveyn olmayı daha stresli algıladıkları için istismar potansiyellerinin yükseldiğini göstermiştir.

1.2.2.3.Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley (1981), alan yazındaki boşlukları göz önünde bulundurarak hazırladıkları modelde çocuk istismar ve ihmalinin ortaya çıkışı ve kuşaklararası

aktarımında rol oynayan faktörleri ele almıştır. İstismarın ortaya çıkış ihtimalini *arttırıcı (potentiating)* ve *azaltıcı/ödünleyici (compensory)* risk faktörlerini geçici veya kalıcı olma durumuna göre sınıflandırarak dört kategori oluşturmuşlardır. İstismar ve ihmalin ortaya çıkışı ve kuşaklar arası aktarım ihtimalini arttıran kalıcı faktörleri *incinebilirlik (vulnerability)* faktörleri, geçici faktörleri ise *zorlayıcılar (challengers)* olarak adlandırmışlardır. İstismar ve ihmalin ortaya çıkışı ve kuşaklar arası aktarım ihtimalini azaltan kalıcı faktörleri *koruyucu faktörler*, geçici faktörleri *tamponlar (buffers)* olarak isimlendirmişlerdir.

İncinebilirlik faktörleri çocuğun zor mizacı, ebeveynin istismar ve ihmal geçmişi, sahip olduğu ruhsal problemler, öfkeye yatkınlık, çabuk sinirlenme, yoksulluk, işsizlik, zayıf ebeveynlik becerileri gibi çocuk, ebeveyn ve çevre ile ilişkili özellikleri kapsar. Zorlayıcılar iş ya da statü kaybı, sevilen birinin kaybı, hasta ya da yaralı olması, aile içi problemler ve çocukla yaşanan disiplin sorunları gibi ailenin karşı karşıya kaldığı kısa süreli stres yaratan durumları ifade eder. Koruyucu faktörler kolay mizaç, yüksek zeka, esneklik ve uyum becerisi, fiziksel sağlık, sevimli olma, gelişmiş kişilerarası beceriler, sahip oluna üstün yetenekler, sahip olunan etkili başa çıkma ve problem çözme becerileri, almış olunan duyarlı bakım gibi istendik durumları ifade eder. Tamponlar birey ve aileyi stres ve zorlayıcılardan koruyan yüksek gelir, zengin sosyal çevre gibi özelliklerdir.

Modele göre istismar ve ihmalin ortaya çıkışı için tek bir yol yoktur, bahsi geçen tüm faktörlerin zaman içindeki durumu belirleyici olacaktır. Arttırıcı faktörler ödünleyici faktörlerden daha fazla olduğunda istismar ve ihmal ortaya çıkacaktır. Risk faktörlerinde meydana gelen kuşaklar arası değişim istismar ve ihmalin kuşaklar arası aktarımın belirleyicisidir. İncinebilirlik faktörlerindeki artış ya da koruyucu faktörlerdeki azalma söz konusu olduğunda çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımından söz edilebilir.

1.2.2.4.Ekolojik Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Lynch (1993), toplumdaki şiddet ve çocuk istismarı ve ihmali ile ilişkili süreçleri; bunların çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini kavramsallaştırmak ve incelemek için kapsayıcı bir çerçeve sunmak amacıyla istismarın ekolojik modeli

(Belsky, 1980) ve etkileşimsel modelini (Cicchetti ve Rizley, 1981) bir araya getirerek ekolojik etkileşimsel modeli ortaya koymuştur. Modele göre bireyin gelişimi ve bireyin çevresindeki sistemlerin sahip olduğu incinebilirlik ve koruyucu faktörlerin birbirleriyle olan etkileşimleri istismarın ortaya çıkışını belirlemekte ve çocuk gelişimini etkilemektedir. Bu modele göre bireyin çevresi dıştan içe doğru makrosistem ekzosistem, mikrosistem ve bireysel gelişim düzeyidir. Makrosistem toplumun şiddet ve disiplin yöntemi olarak fiziksel cezalara yönelik tutumları ve çocuğa yaklaşım biçimlerini içerir. Ekzosistem içerisinde işsizlik, bireyin sosyal destek sistemi, sosyal yalıtılmışlık ve sosyoekonomik düzey yer almaktadır. Mikrosistem istismarın gerçekleştiği yerdir; ev, okul ve iş ortamını içerir. Mikrosistem içerisinde ebeveynin istismar geçmişi, ebeveynin sahip olduğu beceriler (duygu düzenleme ve problem çözme gibi), ebeveynliğe yönelik tutum ve algıları, çocuğa ilişkin beklentileri ve aile içi ilişkiler ele alınmaktadır. Makrosistem ve ekzosistem içerisinde incinebilirlik faktörleri koruyucu faktörlerden fazla ise şiddet ortaya çıkar. Ortaya çıkan şiddet de mikrosistemi etkilemektedir. Mikrosistem içerisinde incinebilirlik faktörleri koruyucu faktörlerden fazla ise çocuk istismarı ve ihmal ortaya çıkar ve çocuğun gelişimini etkiler.

Bu model kapsamında bireysel gelişim düzeyinde çocuk istismarı ve ihmalinin ardından çocuğun sergilediği uyum ve yeterlilik ya da gelişimsel sorunlar ele alınmaktadır. Her bir sistem içinde yer alan koruyucu ve tampon faktörler fazla ise çocuk uyum gösterebilir. Bireysel gelişim içerisinde ele alınan temel gelişimsel sonuçlar bağlanma, duygu düzenleme, benlik gelişimi, akran ilişkileri ve okula uyumdur. Çocuğun bu alanlardaki yeterlilik düzeyinin ilerleyen yaşlarda uyum düzeyine -davranış problemleri ve psikopatoloji- katkı sağladığı düşünülmektedir (Cicchetti ve Lynch, 1993).

Görüldüğü gibi ekolojik etkileşimsel model çocuk istismarı ve ihmalinin nedenlerini ve sonuçlarını bir arada değerlendirmektedir. Dikkat çeken bir durumsa bireyin uyumunun hem çocuk istismarı ve ihmalinin gelişimsel bir sonucu hem de çocuk istismarı ve ihmali ortaya çıkmasında rol oynayan bir mikrosistem değişkeni olarak ele alınmasıdır. Çocuk istismarı ve ihmali maruz kalmış olmakla ilişkili durumlar alt kuşakta çocuk istismarı ve ihmalinin görülmesi için risk oluşturabilmektedir. Bu nedenle çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklar arası aktarımı ile ilişkili değişkenlerin

incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırmada incelenen değişkenlerin belirlenmesinde ilgili alan yazından yararlanılmıştır. Sonraki bölümde bu bulgulara yer verilmiştir.

1.2.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Görgül Açıklamalar

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün sürdürülmesi ve kırılmasında rol oynayan faktörlerin belirlenmesinde tercih edilen iki yöntem vardır; kişi odaklı yaklaşım ve değişken odaklı yaklaşım. Kişi odaklı yaklaşıma sahip olan çalışmalarda (Berlin vd, 2011; Dixon vd, 2008; Egeland vd, 1988; Jaffea vd, 2013; McKenzie vd, 2021; St-Laurent vd, 2019) ebeveyn ve çocuğun istismar ve ihmale maruz kalma durumuna göre oluşturulan grupların hangi değişkenler açısından farklılaştığı incelenmektedir. Kontrol (ebeveyn ve çocuğu istismarı ve ihmaline maruz kalmamış), başlayan (ebeveyn çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamışken çocuğu çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmış), kırılan (ebeveyn çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmışken çocuğu çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamış) ve sürdürülen (ebeveyn ve çocuğu çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmış) olmak üzere dört gruba ayrıldığı görülmektedir. Değişken odaklı çalışmalarda ise ebeveyn ve çocuğun istismar ve ihmal yaşantıları arasındaki ilişkide aracı ve düzenleyici rolü olan değişkenler belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bölümde hem kişi odaklı hem de değişken odaklı çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili faktörler bireysel, ilişkisel ve bağlamsal özellikler kapsamında açıklanmıştır.

1.2.3.1.Ebeveynin Bireysel Özellikleri

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında rol oynayan faktörler arasında ebeveynin bireysel özellikleri kapsamında ebeveynin psikolojik uyumu, sahip olduğu duygusal yeterlikler, ebeveynliğe ilişkin tutumları ve bilgi düzeyi incelenmiştir. Ebeveynin kaygı (Egeland vd, 1988; Mitani, 2012; Rodriguez vd, 2018a) ve depresyon (Egeland vd, 1988; Jaffee vd, 2013; Mitani 2020; Rodriguez vd, 2018a) düzeyinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı için risk oluşturduğu görülmüştür. Buna karşın Pears ve Capaldi (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada; depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, hipomani

ve psikopati belirtilerinin ebeveyn ve çocuğunun çocuk istismarı ve ihmali deneyimleri arasındaki ilişki için aracı rolü olmadığı gösterilmiştir. Jaffee ve diğerlerine (2013) göre alkol ve madde kullanımını istismar ve ihmali sürdüren ailelerde sürdürmeyenlere kıyasla daha yaygındır. Bazı çalışmalarda (Augystyn vd, 2019; Rodriguez vd, 2018a) madde kullanımının istismarın kuşaklararası aktarımına aracılık ettiği görülmüştür. Ancak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında alkol ve madde kullanımının aracı rolü olmadığını gösteren çalışmalar da vardır (Capaldi vd, 2019; Pears ve Capaldi, 2010). Ebeveynin bireysel özellikleri arasında değerlendirilen bir başka değişken ebeveynin suça karışmasıdır. Augystyn ve diğerleri (2019) ebeveynin çocukluk döneminde suça karışmış olmasının istismarın kuşaklararası aktarımında aracılık rolünü gösterirken Capaldi ve diğerleri (2019) böyle bir etki bulmamıştır.

Alan yazında fiziksel istismarın aktarımına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalarda; ebeveynin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları (Finzi- Dotton ve Harel, 2014; Rodriguez vd, 2018), çocuğun davranışlarına düşmanca niyet atfı (Berlin vd, 2011), saldırgan tepki yanlılığı (Berlin ve ark. 2011), olumlu disiplin yöntemleri konusunda bilgi eksikliği (Rodriguez vd, 2018a) ve algılanan stres (Finzi- Dotton ve Harel, 2014) değerlendirilmiştir. Finzi-Dotton ve Harrel (2014)'a göre çocukluğunda duygusal istismar ve ihmal yaşayan ebeveynler, ebeveynliği tehdit edici ve stresli olarak değerlendirdikleri için çocuklarına yönelik fiziksel istismar uygulama riskleri artmaktadır. Berlin ve diğerleri (2011), ebeveynin fiziksel istismar ve ihmal geçmişi ile çocuklarında görülen istismar ve ihmal arasındaki ilişkide ebeveynin saldırgan tepki yanlılığının kısmi aracılık ettiğini ancak düşmanca niyet atfının aracılık etkisinin olmadığını göstermiştir. Yenidoğan anne ve babaları ile gerçekleştirilen bir çalışmada, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantısı olan anne ve babaların doğum öncesinde fiziksel cezaları onaylamaya yönelik tutumları ve disiplin yöntemleri hakkındaki bilgi eksikliklerinin 1.5 yaşındaki bebeklerine fiziksel istismar uygulama potansiyelinin arttığı gösterilmiştir (Rodriguez vd, 2018a).

Ebeveynin duygusal yeterlikleri kapsamında çocukla etkileşim sırasında gösterilen öfke (DiLillo, 2000), düşük duygusal kontrol (Finzi- Dotton ve Harel, 2014) ve duygu düzenleme güçlüklerinin (Rodriguez ve ark; 2018a, Rodriguez ve ark; 2021) çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı için risk faktörü olduğu gösterilmiştir. Ayrıca öz kontrol ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımının

(Rodriguez vd, 2018a) çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımında koruyucu etkisi olduğu gösterilmiştir. Bu araştırmanın değişkenlerinden biri olan duygu düzenleme güçlüklerinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkisi daha sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınmaktadır.

1.2.3.2. İlişkisel Özellikler

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında sosyal destek, sosyal izolasyon, köken aile ile ilişkileri, eş/partner ilişkileri, çocuk ile olan ilişkiler, aile içi şiddet değişkenlerinin rolü incelenmiştir. Köken aile (Egeland vd, 1988), eş (Egeland vd, 1988; Rodriguez vd, 2018) ve çocuk (Jaffee vd, 2013) ile kurulmuş sıcak ilişkinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında koruyucu bir rolü olduğu, eş şiddetinin (Dixon vd, 2009; Jaffee vd, 2013, Rodriguez vd, 2018; Tracy ve ark; 2018) risk oluşturduğu belirtilmektedir. Pek çok çalışma (Conger vd, 2013; Crouch vd, 2001, Dixon vd, 2008; Herrenkohl vd, 2013; Litty, 1996; Tracy vd, 2018; Rosemary vd, 1979; Schofield ve Merrick, 2013) sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında koruyucu bir rolü olduğuna, sosyal izolasyonun (Bartlett ve Easterbrooks, 2015; Berlin vd, 2011) risk oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Bu araştırma kapsamında değerlendirilecek değişkenlerden biri olan sosyal destek daha sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınacaktır.

1.2.3.3. Bağlamsal Özellikler

Çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımında bağlamsal faktörler sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır. Valentino ve diğerleri (2012), yaşanan yerde maruz kalınan şiddet olaylarının istismarın kuşaklararası aktarımı ilişkisi olmadığını bulmuştur. Bazı çalışmalarda (Egeland vd, 1988; Mitani, 2021) ebeveynin stresli yaşam olaylarının kuşaklararası aktarım ile ilişkisi incelenmiştir. Egeland ve diğerlerine (1988) göre istismar ve ihmal döngüsünü sürdüren ebeveynler kıranlara göre daha fazla stresli yaşam olayı yaşamıştır. Bu sonuca paralel biçimde ebeveynin maruz kaldığı stresli yaşam olayları arttıkça çocuk istismarı ve ihmali riskinin arttığı görülmüştür (Mitani vd, 2021). Çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışı için risk oluşturan düşük sosyoekonomik düzey değişkeninin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında aracı bir rolü olduğu gösterilmiştir. Ayrıca daha yüksek ekonomik düzeyin

çocuk istismarı ve ihmali döngüsünü kırabileceği gösterilmiştir (Dixon vd, 2008). Bir başka çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında kır ve kent kültürünün etkisi incelenmiş ve kırsal alanlarda aktarımın daha yüksek olduğu görülmüştür (Kızıltepe, 2021).

Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı pek çok faktörden etkilenen karmaşık bir olgudur. Bu faktörlerin incelenmesi olgunun daha iyi anlaşılması, risk ve koruyucu faktörlerin tanımlanması ve etkili önleme ve müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Risk ve koruyucu faktörlerinin belirlenmesinde aktarım mekanizmalarının belirlenmesi önemlidir. Sonraki bölümlerde duygu düzenleme ve sosyal destek kavramları ele alınmış, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkileri açısından değerlendirilmiştir.

1.3. DUYGU DÜZENLEME

Duygu düzenleme; belirli bir amaca ulaşmak için içsel duygu durumlarını, duygu ile ilgili fizyolojik süreçleri ve davranışların oluşumunu, biçimini, yoğunluğunu ve süresini takip etme, değerlendirme ve değiştirmeyi (engelleme, bastırma veya sürdürme ve artırma) içeren duygusal bir beceridir (Eisenberg ve Morris, 2002; Thompson 1994). İlkmen (2023) duygu düzenlemeyi bireyin istedik sonuçlar elde edebilmek için yaşanan duyguyu anlamlandırma, deneyimleme ve ifade etme süreçlerini etkileme çabası olarak tanımlamıştır. Duygu düzenleme süreçleri bilinçli ya da bilinçsiz; duyguyu azaltmaya ya da arttırmaya yönelik olabilir (Gross, 1998). İnsanlar çoğunlukla öfke, üzüntü, kaygı gibi olumsuz duygularını azaltmayı ve sevinç, neşe, eğlence gibi olumlu duygularını arttırmayı amaçlarlar (Gross, 2015). Bununla birlikte bazı durumlar olumlu duyguların azaltılması, olumsuz duyguların arttırılmasını gerektirebilir: örneğin cenaze törenlerinde kahkaha atmamak ya da bir haksızlık karşısında sesimizi yükseltmek gibi (Gross, 2015). Bireyler bu tür durumlarda duygu düzenleme stratejilerini kullanırlar. Günlük yaşamda duygu uyandıran pek çok durumla karşılaşmaktadır, her yeni duygu yeni bir stratejinin üretilmesini gerekli kılmaktadır (Jakupcak ve ark. 2002). Alan yazında pek çok duygu düzenleme stratejisi tanımlanmıştır (Gökdağ, 2024). Bazı stratejiler duygunun oluşumu sürecinde duygu açığa çıkarıcı ortamları seçme ya da kaçınma, dikkati başka bir duruma yönlendirme ya da odaklama, duygu açığa çıkarıcı duruma yüklenen

anlamı değiştirmeye yönelik olabilir (Gross, 1998). Bazı stratejiler ise duygu açığa çıktıktan sonra duygusal ifadeyi değiştirmeye yöneliktir (Gross, 1998). Bastırma, patlama, egzersiz yapmak, gevşeme çalışmaları yapmak, sigara, alkol, madde kullanımı, problem çözme, sosyal destek arama gibi stratejiler bunlar arasında yer alır. Bazı duygu düzenleme stratejileri duygusal sağlığı desteklerken bazıları uzun vadede duygusal sorunlara neden olabilir. Duygusal sağlığı destekleyen stratejiler *daha işlevsel*, duygusal problemlerle ilişkili stratejiler *daha az işlevsel* olarak tanımlanmıştır. Kabullenme, sonraki adımı planlama, olumluya odaklanma, olaylara yeni anlamlar yükleme daha işlevsel stratejilere; suçlama, felaketleştirme ve ruminasyon daha az işlevsel stratejilere örnek verilebilir (İlkmen, 2023).

Duyguların amaca uygun olarak arttırılması ya da azaltılabilmesi çok boyutlu bir süreci içerir (Gratz ve Roemer, 2004). Bu süreçler duyguları fark etme ve anlama, duyguları yargılamadan ve bastırmadan kabul, duygusal tepkileri duruma uygun biçimde ayarlayabilme, olumsuz duygulara rağmen amaca uygun davranışları sürdürebilme ve duygu düzenleme stratejilerinin esnek ve etkin bir biçimde kullanabilmeyi içerir. Bireyler bu süreçlerin biri ya da birkaçında zorluklarla karşılaşabilirler ve duygularını etkili bir şekilde yönetemeyebilirler. Bireylerin duygularını etkili bir şekilde yönetememesi *duygu düzenleme güçlüğü* olarak tanımlanır (Gratz ve Roemer, 2004).

Duygu düzenlemenin gelişimi yaşam boyu devam etmektedir (Eisenberg ve Morris, 2002). Yaşamın ilk yılında büyük oranda dışa bağımlıdır; bebeğin duygularını takip edip, yorumlamak ve kucaklayıp sallamak yoluyla hafifletmek bakım veren tarafından gerçekleştirilir (Thompson,1994; Trickett, 1998). Sağlıklı bir duygu düzenleme gelişimi dışsal düzenleme ile mümkündür ve dışsal düzenlemenin sağlanması etkili ebeveynlik ile mümkündür (Bernier vd, 2010). Etkili ebeveynler çocukların ihtiyaçlarına verdikleri uygun tepkiler ile çocuğa güvenli ve tahmin edilebilir bir evre yaratarak çocukların duygu düzenleme becerileri kazanmalarına fırsat sunarlar bununla birlikte katı disiplin kuralları, ocuk istismarı ve ihmali gibi işlevsel olmayan ebeveyn davranışları çocuklarda korku, güvensizlik ve stres yaratabilir bu durumda çocukların duygu-düzenleme becerilerinin olumsuz etkilenmesi olasıdır. Sonraki bölümde ocuk istismarı ve ihmalinin duygu düzenleme becerileri ile ilişkisi ele alınmıştır.

1.3.1. Çocuk istismarı ve İhmali Bağlamında Duygu Düzenleme

Araştırmalara göre çocuk istismarı ve ihmali çocukların duygu düzenleme becerilerinde orta düzeyde olumsuz bir etkiye sahiptir (Ghrun ve Compas, 2020; Lavi ve ark; 2019). Alan yazında çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan çocukların yaşitlarına kıyasla duygusal tepkilerini ayarlamakta daha fazla zorlandığı gösterilmiştir (Cicchetti ve Ng, 2014; Gaensbauer, 1982; Maughen ve Cicchetti, 2002; Robinson vd, 2009). Bu çalışmalarda çocuklarının duygusal tepkilerini kontrol edemediği ya da aşırı derecede kontrol altında tuttukları gösterilmiştir. Çocuk istismarı olan ve olmayan grupların daha işlevsel duygu düzenleme stratejilerinin kullanımı açısından farklılaştığı gösterilmiştir (Milojevich, 2016; Shipman, 2005). Milojevich (2016)'e göre çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan çocuklarda böyle bir yaşantısı olmayan akranlarına göre duygu düzenleme çabaları daha az, kaçınma ve şiddet içeren stratejilerin kullanımının daha fazla, sosyal destek aramaya yönelik stratejilerin kullanımının daha az olduğu gösterilmiştir. Ayrıca çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan çocukların olmayanlara göre daha fazla duygu düzenleme güçlüğü yaşadığı gösterilmiştir (Kim ve Cichetti, 2010; Shields ve Cichetti, 1994; Shipman vd, 2005). Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma yetişkinlerin duygu düzenleme becerileri ile de ilişkilidir (Wang, 2021). Çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olanlar böyle bir yaşantısı olmayanlara göre daha fazla duygu düzenleme güçlüğü yaşamaktadır (Ion, 2023; Oshri vd, 2014). Çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olan ve olmayan ebeveynler kullandıkları duygu düzenleme stratejileri açısından da farklılaşmaktadırlar. Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanlar daha işlevsel duygu düzenleme stratejilerini daha az kullanmaktadır (Ion, 2023). Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk ve yetişkinlerde duygu düzenleme güçlüklerini arttırdığı görülmüştür. Öte yandan çocuk istismarı ve ihmali ile duygu düzenleme güçlükleri arasında iki yönlü bir ilişki olabilir ebeveynler kendi duygularını düzenlemekte zorlandıkları için çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyor ve istismar ve ihmal edici tutumlar sergiliyor olabilirler.

Bir çocuk olumsuz bir duygu yaşadığında ebeveynin çocuğun sıkıntısını anlaması, kendi duygu durumunu anlaması, çocuğa yanıt verecek durumda olup olmadığını değerlendirmesi ve en uygun tepkiyi seçmesi gerekir (Marziali vd, 2003). Ancak bakım verenler güçlü duygularla baş edebilecek donanıma sahip olmadığında kendi duygularına kapılıp giderler ve eğer güçlü duyguların kaynağı çocukları ise istismar

ve ihmal şeklinde bir savunma tepkisi verebilirler (Marziali vd, 2003). Ülkemizde gerçekleştirilen nitel bir çalışma ebeveynlerin çocuk istismarını bir duygu düzenleme stratejisi olarak kullandıklarına işaret etmektedir. Çocuklarına fiziksel istismar uygulayan ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadıkları çatışmalara çözüm olarak çocuklarına şiddet uyguladıklarını dile getirdikleri görülmüştür (Aktu ve Dilekmen, 2019). Alan yazında olumsuz ebeveynlik uygulamaları ile kullanılan duygu düzenleme stratejileri (Lorber, 2012; Zimmer-Gembeck vd, 2022) ve duygu düzenleme güçlüğünün ilişkili olduğu gösterilmiştir (Sarıtaş vd, 2013). Ek olarak ebeveynin fiziksel istismar potansiyelinin kullanılan duygu düzenleme stratejileri (Lowell ve Renk, 2017) ve duygu düzenleme güçlükleri (Lavi vd, 2021; Lowell ve Rank, 2017; Miragoli ve ark.; 2020; Rodriguez vd, 2018b; Skowron vd, 2015) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Alan yazın değerlerinde çocukluğunda istismar ve ihmal edilen ebeveynler duygu düzenleme güçlükleri yaşıyor ve çocukları ile olan etkileşimlerinde ortaya çıkan yoğun duygular ile baş edemedikleri için çocuklarını istismar ve ihmal ediyor olabilirler. Başka bir deyişle istismar ve ihmalin kuşaklararası aktarımında duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü olabilir. Sonraki bölümde duygu düzenleme becerisinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımındaki rolüne ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1.3.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Duygu Düzenleme

Cicchetti ve Lynch (1993) ekolojik etkileşimsel modelde çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında mikrosistem değişkeni olarak ebeveynin sahip olduğu psikolojik kaynaklara dikkat çekmekte ve istismar ve ihmalin çocukların duygu düzenleme becerilerindeki olumsuz etkisini vurgulamaktadır. Yani duygu düzenleme becerisi çocuk istismarı ve ihmal için hem risk hem de çıktı değişkeni olarak ele alınmaktadır. Ayrıca duygu düzenleme becerisi çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında en çok incelenen değişkenlerden biri olan ebeveynin sahip olduğu psikolojik bozuklukların altında yatan değişkenlerden birisidir. Buna karşın görgül çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında duygu düzenleme becerileri çok az ilgi görmüştür.

Alan yazında duygu düzenleme güçlüklerinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımındaki rolüne ilişkin tek çalışmaya rastlanmıştır. Rodriguez ve diğerleri (2021) tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada annelerin çocuklarına yönelik psikolojik ve fiziksel saldırganlık içeren davranışları değerlendirilmiştir. Çalışmada annelerin istismar yaşantısının çocuklarına uyguladıkları psikolojik saldırganlığı duygu düzenleme güçlülükleri üzerinden dolaylı olarak yordadığı saptanmıştır. Buna karşın annelerin istismar geçmişi fiziksel saldırganlık ile ilişkili bulunmamıştır.

Çocukluk döneminde istismar ve ihmal yaşantısı olan annelerin ebeveynlik uygulamaları, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında duygu düzenlemenin rolüne ilişkin kanıtlar sunmaktadır. McCullough ve diğerleri (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ebeveynler 8-11 yaşlarındaki çocukları ile çatışma içeren bir konu hakkında tartışırken gösterdikleri duygu düzenleme güçlükleri, öfke, düşmanlık ve psikolojik kontrol düzeylerine göre olumsuz ebeveynlik, olumlu ebeveynlik ve riskli ebeveynlik gruplarına ayrılmışlardır. Olumsuz ebeveynler duygusal ifadelerin kontrolünde en çok zorlananlar, en fazla öfke, düşmanlık ve psikolojik kontrol gösterenlerdir ve bu grupta duygusal istismar geçmişi diğer gruplardan daha yüksektir (McCullough vd, 2014). Başka bir çalışmada istismar geçmişi olan ebeveynlerin olmayanlara kıyasla duygu düzenleme becerilerinin daha zayıf olduğu, çocuklarına karşı daha az duyarlı bakım sağladıkları, özerkliklerini daha az destekledikleri ve olumlu disiplin yöntemlerini daha az kullandıkları buna karşın sert ve tutarsız disiplin yöntemlerini daha çok kullandıkları ve çocuklarını görmezden geldikleri görülmüştür (Harrel ve Finzi Dotton, 2017).

Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma ile fiziksel istismar potansiyeli arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar bu ilişkide duygu düzenlemenin rolüne dikkat çekmektedir (Finzi-Dotton ve Harel, 2014; Smith vd, 2014). Finzi-Dotton ve Harel (2014) erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirdikleri çalışmada çocuklukta yaşanan duygusal istismarın yetişkin bağlanmasını etkilediği, yetişkin güvensiz bağlanmasının duygusal ifadelerin kontrolünde karşılaşılan sorunlara neden olduğu, duygusal kontrolü zayıf olan ebeveynlerin ebeveyn olmayı daha stresli algıladıkları için çocuk istismarı potansiyellerinin yükseldiğini göstermiştir. 7-13 yaşlarında çocukları olan ebeveynlerle gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise ebeveynin istismar ve ihmal geçmişinin çocuk istismarı potansiyelini

ebeveynin olumsuz duygu durumu ve duygu düzenleme güçlükleri aracılığı ile dolaylı olarak açıkladığı gösterilmiştir (Smith vd, 2014).

Sonuç olarak gerçekleştirilen çalışmalar, ebeveynin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmalinin ebeveynin çocuğuna yönelik duygusal istismar, olumsuz ebeveynlik ve fiziksel istismar potansiyelini ebeveynin duygu düzenleme gücüğü üzerinden dolaylı olarak yordadığını göstermiştir. Ancak sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında duygu düzenleme gücüğünün rolüne ilişkin çıkarımda bulunabilmek için daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışmada bu ihtiyacın karşılanmasına katkı sunması için annenin duygu düzenleme güçlüklerinin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkisi ele alınacaktır. Sonraki bölümde araştırmanın diğer değişkeni olan sosyal destek ele alınmıştır.

1.4. SOSYAL DESTEK

Sosyal destek, bireyin sosyal çevresinde yer alan kişilerin, bireyin stresle başa çıkabilmesini kolaylaştırmak amacıyla psikolojik ve maddi kaynak sağlamasını ifade eder (Cohen, 2004). 1970'lerden itibaren fiziksel ve psikolojik sağlık için koruyucu bir faktör olarak ele alınan sosyal destek farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır (Gibson, 1991). Barrera (1986), sosyal destek kavramını üç başlık altında incelemiştir: 1) sosyal ağ, 2) algılanan sosyal destek, 3) alınan sosyal destek. Sosyal ağ kişinin sosyal çevresinde bulunan önemli kişiler ile olan ilişkilerini ifade eder. Kişinin sosyal bağ kurduğu kişiler ve bu bağlar arası ilişkileri kapsamaktadır (Gottlieb ve Bergen, 2009). Algılanan sosyal destek sosyal ilişkilerin yeterince destekleyici olup olmadığına dair kişinin izlenimleri olarak tanımlanmaktadır (Eker vd, 2001). Başka bir deyişle algılanan sosyal destek sosyal ağda bulunanlardan alınabilecek desteğe erişim potansiyelini ifade etmektedir (Uchino, 2009). Alınan destek ise sosyal ağda bulunanların destek sağlamak için yaptıkları davranışlardır (Barrera, 1986). Daha çok stresli durumlara tepki olarak ortaya çıkan durumsal bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Uchino, 2009). Cohen (1983), sosyal destek için üç ayrı alan tanımlamıştır: 1) duygusal destek (kişilerarası yakın ilişkilere sahip olmak); 2) somut destek (finansal veya araçsal ihtiyaçlara yönelik yardım); ve 3) arkadaşlık desteği (boş zaman faaliyetlerine katılacak insanların varlığı). Sosyal desteğin çeşitli bileşenlerinin

psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisini anlamının önemli olduğu düşünülmektedir (Uchino, 2009).

1.4.1. Çocuk İstismarı ve İhmali Bağlamında Sosyal Destek

Sosyal destek, çocuk istismarı ve ihmali için koruyucu bir faktör olarak değerlendirilir (Cichetti ve Rizley, 1981). Sosyal destek alan yazında çocuk istismarı ve ihmali için en çok incelenen koruyucu faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Younas ve Gutman, 2022). Araştırmacılar, çeşitli sosyal ağlardan gelen olumlu desteğin, ebeveynin stresini azaltmak ve refahını arttırarak çocuk istismarı ve ihmali riskini azaltabileceğini öne sürmektedir (Thompson, 2015). Ayrıca artan sosyal destek ebeveynliğin daha olumlu değerlendirilmesini sağlayarak çocuk istismarı ve ihmali riskini azaltıyor olabilir. Daha fazla arkadaşı veya tanıdığı olan annelerin, çocuklarından ve ebeveyn rollerinden daha fazla keyif aldıklarını, çocuklarında özerkliğin teşvik edilmesine daha fazla değer verdiğini ve disiplinde otoriter kontrol tekniklerinin daha az onaylandıkları bildirilmiştir (Corse vd, 1990).Yapılan çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmali için koruyucu bir faktör olarak romantik partner, aile ve arkadaşlardan alınan destek gibi bakım verenin sosyal desteğinin çeşitli yönlerine odaklanılmıştır (Auistin vd, 2020). Çocuk istismarı ve ihmeline yönelik davranışlarda bulunan ebeveynlerin bulunmayan ebeveynlere kıyasla, sosyal ağlarının daha dar olduğu (Albarracin vd, 1997; Coheey, 1996; Corse vd, 1990) toplumsal faaliyetlere daha az katılım gösterdikleri (Corse vd, 1990), ebeveyn (Albarracin vd, 1997) ve arkadaşlardan aldıkları (Coheey, 1996; Corse vd, 1990;) ve algıladıkları (Ajduković vd, Coheey, 1996; 2018) sosyal desteğin daha düşük olduğu gösterilmiştir. Corse ve diğerlerine (1990) göre söz konusu aile olduğunda ilişkinin niceliği değil niteliği daha önemlidir: çocuklarına fiziksel istismar uygulayan ve uygulamayan ebeveynler aile içi sosyal ağları açısından farklılaşmalarına karşın fiziksel istismar uygulamayan ebeveynler aile ilişkilerini daha olumlu olarak değerlendirmektedir. Ayrıca algılanan sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmali olumsuz yönde yordadığı gösterilmiştir (Bartlett ve Easterbrooks, 2015; Li vd, 2011; Martin vd, 2012; Price-Wolf, 2015). Li ve diğerlerine (2011) göre eğitim düzeyi düşük olan annelerde, algılanan sosyal destek çocuk istismarı ve ihmali olasılığını iki kat azalmaktadır. Başka bir çalışmaya göre ise sosyal ağ genişliği çocuk ihmali olasılığını 0.06 oranında azaltmaktadır (Bartlett ve Easterbrooks, 2015).

Daha güncel çalışmalar sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmaliinde düzenleyici rolünü incelemiştir. Ajduković ve diğerleri (2018) maruz kalınan stres, ekonomik baskı ve sosyoekonomik düzeyin oluşturduğu kümülatif risk ile çocuk fiziksel istismarı potansiyeli arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin düzenleyici etkisini göstermişlerdir. Bulgulara göre kümülatif riskin çocuk istismarı potansiyeli üzerindeki etkisi daha düşük sosyal destek algılandığında, daha yüksek sosyal destek algılandığı duruma göre daha güçlüdür. Başka bir çalışmada alınan sosyal desteğin algılanan stres ve çocuk fiziksel istismarı potansiyeli arasındaki ilişkide düzenleyici rolü gösterilmiştir. Katılımcıların istismar riski, aldıkları sosyal destek ve algıladıkları strese göre değişmektedir. En yüksek istismar riskine sahip olan katılımcılar yüksek düzeyde stres algılamalarına rağmen düşük düzeyde destek alanlar olmuştur. En düşük istismar riskine sahip olanlar ise düşük düzeyde stres algılayıp yüksek düzeyde sosyal destek alanlardır. İstismar riski açısından ikinci ve üçüncü sırada olanlar düşük düzeyde stres algılayıp düşük düzeyde destek alanlar ve yüksek düzeyde stres algılayıp yüksek düzeyde sosyal destek alanlardır (Tucker ve Rodriguez, 2016).

1.4.2.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Sosyal Destek

Alan yazında sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmaliinin kuşaklararası aktarımında düzenleyici rolünü gösteren çalışmalar da vardır. Sosyal desteğe sahip olmanın çocuk istismarı ve ihmaliinin kuşaklararası aktarımı üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bazı çalışmalar (Conger vd, 2013; Rodriguez vd, 2018a; Tracy vd, 2018; Schoifield vd, 2013) istismar geçmişi olan ebeveynlerin eş ve ailelerinden alınan duygusal ve araçsal desteğin istismar ve ihmal döngüsünü kırdığını göstermiştir. Üç kuşağın katılımı ile gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmada, eşlerinden düşük düzeyde duygusal destek alan ikinci kuşak katılımcılarda birinci ve ikinci kuşak tarafından uygulanan sert disiplin yöntemleri arasında bir ilişki olduğu ancak eşlerinden yüksek düzeyde duygusal destek alanlarda böyle bu ilişkinin bulunmadığı gösterilmiştir (Conger ve ark. 2013). Tracy ve diğerleri (2018) tarafından gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmada çocukluğunda istismar edildiğini bildiren anneler, doğumdan sonraki süreçte kendi annelerinden duygusal destek alıyorsa çocukları sekiz yaşına gelene kadar onları istismar etme olasılıkları azalmaktadır ancak eşlerinden şiddet gören anneler için annelerinden aldıkları sosyal desteğin koruyucu etkisi kaybolmaktadır.

Rodriguez ve diğeri (2018a) yüksek romantik ilişki doyumunun anne ve babaların istismar ve ihmal yaşantılarının bebeklik dönemindeki çocuklarına yönelik fiziksel istismar potansiyelleri üzerindeki etkisini zayıflattığını göstermiştir. Ancak bazı çalışmalarda eşten (Thornberry vd, 2013) ve köken aileden (Herrenkohl vd, 2013) alınan duygusal desteğin ve sosyal ağ genişliğinin (Bartlett ve Easterbrooks, 2015) ebeveynin istismar ve ihmal yaşantıları ile çocuğun istismarı ve ihmali arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi olmadığı gösterilmiştir. Buna karşın çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını konu alan beş boylamsal çalışma ile gerçekleştirilen bir meta analiz çalışması ebeveynin diğeri yetişkinlerden aldığı sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını azaltabileceğini ancak düşük bir etki gücüne sahip olduğunu göstermektedir (Schoifield vd,2013).

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında sosyal desteğin etkisine ilişkin olarak aktarım gruplarının karşılaştırıldığı çalışmalar istismar döngüsünü kıran alilerde sürdürenlere kıyasla sosyal izolasyonun (Dixon vd, 2008) daha az, sosyal ağların daha geniş olduğunu (Jaffea vd, 2013), alınan duygusal (Egeland vd, 1988; Jaffea, 2013) ve somut desteğin (Jaffea, 2013) daha fazla, olduğunu göstermişlerdir. Egeland ve diğeri (1988) tarafından yenidoğanların 64 ay boyunca takip edildiği boylamsal bir çalışmaya göre istismar ve ihmal döngüsünü kıran annelerin çocukluklarında ebeveynlerinden aldıkları duygusal destek ve çocukları 12 ve 36 aylıkken romantik ilişki doyumları döngüyü sürdüren ailelerden daha yüksektir. Dixon ve diğeri (2008) göre doğum öncesinde sosyal izolasyon hissi, döngüyü sürdürenlerde döngüyü kıranlara göre daha fazladır. Jaffea ve diğeri (2013) tarafından ikizleri olan ailelerle çocuklar 12 yaşına gelene kadar sürdürülen bir çalışmaya göre döngüyü kıran aileler döngüyü sürdürenlere kıyasla maddi, duygusal ve çocuk bakımı konusunda daha fazla destek almakta, eşleri ile sağlıklı bir ilişki sürdürmekte, aile içinde daha fazla ilişkiye sahip olma ve çocukları ile daha sıcak bir ilişkileri olması konusunda farklılaşmaktadır.

Görüldüğü gibi çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımına ilişkin olarak yapılan çalışmalar sosyal desteğin koruyucu rolüne işaret etmektedir. Bununla birlikte sosyal destek çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün sürdürülmesini açıklayan mekanizmalardan biri olabilir. Alan yazında çocuk istismarı ve ihmali yönelik davranışlar uygulayan ebeveynlerin sosyal destek kaynaklarının yetersiz olduğu

gösterilmiştir. Bununla birlikte çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk (Bolger ve Patterson, 2001; Elliott vd, 2005; Haskett ve Kister, 1991) ve yetişkinlerin (Muller vd, 2008; Weisbart vd, 2008), sosyal destek kaynaklarını olumsuz etkilediği de gösterilmiştir. Yani sosyal destek yetersizliği çocuk istismarı ve ihmalinin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilebilir ve çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında aracı rolü olabilir. Alan yazında bu konuyu ele alan üç çalışma ile karşılaşılmıştır (Berlin vd, 2013; Crouch vd, 2001; Mitani vd, 2021). Bebek bekleyen anneler ile gerçekleştirilen bir çalışmada annelerin bildirdiği fiziksel istismar ve bebeklerinin iki yaşına kadar maruz kaldığı fiziksel istismar arasındaki ilişkiye annelerin doğum öncesinde sosyal destek alabilecekleri kişi sayısının kısmi aracı olduğu gösterilmiştir (Berlin vd, 2013). Mitani (2021)'ye göre sosyal destek sağlayabilecek kişi sayısı duygusal istismarın kuşaklararası aktarımda kısmi aracı olmasına karşın fiziksel istismar ve ihmal için aracı rolü istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer biçimde, ebeveynin fiziksel istismar yaşantısı, algılanan sosyal destek ve fiziksel istismar potansiyeli arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada, fiziksel istismar yaşantılarının fiziksel istismar potansiyeli üzerinde doğrudan bir etkisi olmasına karşın, algılanan sosyal destek üzerinden dolaylı bir etkisi olmadığı, gösterilmiştir (Crouch vd, 2001).

Gerçekleştirilen sınırlı sayıda çalışmaya bakılarak sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımındaki aracı rolüne ilişkin uzlaşma olmadığı, araştırma örnekleme ve çocuk istismarı ve ihmali türüne göre farklı bulgulara elde edildiği söylenebilir. Ayrıca bu çalışmalar türe özgü aktarımda sosyal desteğin aracı rolüne odaklanmıştır. Ayrışmamış aktarım için gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada algılanan sosyal desteğin ayrışmamış aktarımdaki aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı uzun yıllardır alan yazında tartışılan bir konudur. Çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışı için önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmekle birlikte bazı araştırmacılar aktarımı bir mit olarak ele almaktadır. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı söz konusu olduğunda uzlaşılmış olan görüş çocuk istismarı ve ihmali döngüsünü kıranların da olduğudur. Bu sebeple döngünün hangi şartlar altında sürdürüldüğünün açıklanmasının önemi vurgulanmaktadır. Alan yazında bu konuda pek çok kuramsal

ve görgül açıklama mevcuttur. Anlaşılan odur ki çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını tek bir nedene bağlanamaz, çeşitli değişkenler bir arada ele alınmalıdır. Alan yazında çocuk, ebeveyn, aile yapısı ile ilişkili özellikler, ailenin içinde bulunduğu çevre ve kültürel faktörlerin rolü değerlendirilmiştir. Alan yazında en çok incelenen risk faktörü ebeveynin patolojisi olup en çok incelenen koruyucu faktör ebeveynin sosyal destek yeterliliğidir. Ancak ebeveyn patolojisi ile ilişkili olan ve aynı zamanda hem çocuk istismarı ve ihmalinin sonucu hem de nedeni olabilecek duygu düzenleme güçlüklerinin rolünün ihmal edilmiş bir konu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuk istismarı ve ihmali için hem bir risk hem de bir çıktı değişkeni olan sosyal desteğin aracılık rolünün son yıllarda sınırlı sayıda çalışmada değerlendirildiği görülmüştür. Bilinen kadarıyla bu iki değişkenin ayrılaşmamış aktarımdaki aracı rolünü inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının çok boyutlu yapısı da dikkate alınarak alan yazındaki bu boşluğun doldurulması amaçlanmıştır. Sonraki bölümde araştırma amaçları detaylı olarak ele alınmıştır.

1.5. ARAŞTIRMA AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

1.5.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını ekolojik etkileşimsel model çerçevesinde incelemektir. Bu çalışma kapsamında ayrılaşmamış aktarım ele alınmıştır. Ayrılaşmamış aktarım, çocuk istismarı ve ihmalin türlerine (fiziksel, duygusal, cinsel vb.) veya şiddetine bakmaksızın her iki kuşağın çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin davranışlara maruz kalmış olma durumunu bütüncül olarak gösterir. Böylece çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını kapsayıcı bir biçimde değerlendirmenin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Ekolojik etkileşimsel model çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını ve gelişimsel sonuçlarını bireysel gelişim düzeyi, mikrosistem, ekzosistem ve makrosistem düzeylerinde risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimleri ile açıklamaktadır. Modele göre, çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan bireylerin uyumu olumsuz etkilenebilmektedir. Bireysel gelişim düzendeki sorunlar ileriki yıllarda ebeveynlik işlevlerini sekteye uğratarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımına zemin hazırlayabilir. Bu bağlamda bu çalışmada mikrosistem değişkenleri olan

çocuğun bireysel özellikleri, aile yapısı ve annenin bireysel özellikleri, ekzosistem değişkeni olan annenin sosyal destek algısı ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı, bireyin uyum düzeyini yansıtan göstergeler olarak değerlendirilmiştir. Bu değişkenler, kuşaklararası aktarım sürecinde potansiyel aracı mekanizmalar olarak ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin ve annelerinin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali oranları incelenmiştir. Bu veriler doğrultusunda, çocuk istismarı ve ihmalinin aktarım hipotezi test edilmiş ve aktarım oranları hesaplanmıştır. Üniversite öğrencileri ve annelerinin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma koşuluna göre aktarım grupları oluşturulmuştur. Söz konusu gruplar, çocuğun özellikleri, aile özellikleri ve annenin özellikleri açısından karşılaştırılarak, aktarım gruplarını ayırt eden değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, annenin sosyal destek algısı ve duygu düzenleme güçlüğüne çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımındaki aracı rolleri test edilmiştir. Bu doğrultuda, araştırma soruları bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

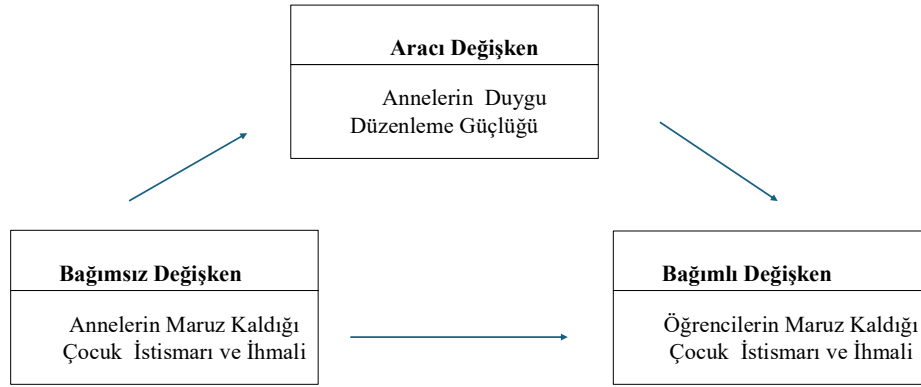
1.5.2. Araştırma Soruları

1. Annelerin çocuk istismarı ve ihmali türlerine (fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrol) maruz kalma oranları nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali türlerine (fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrol) maruz kalma oranları nedir?
3. Annenin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma durumuna göre üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali farklılaşmakta mıdır?
4. Ayrışmamış aktarım oranı nedir?
5. Ayrışmamış aktarım gruplarının (kontrol, sürdürülen, kırılan, başlayan) dağılımı nasıldır?
6. Ayrışmamış aktarım gruplarını ayırt eden değişkenler nelerdir?
 - 6.a. Çocuğa ilişkin özelliklere (cinsiyet, doğum sırasında yaşanan problemler, erken doğum ve düşük doğum ağırlığı ile dünyaya gelme) ait dağılımlar aktarım koşuluna göre farklılaşmakta mıdır?

6.b. Aileye ilişkin özelliklere (anne ve babanın eğitim düzeyi, anne tarafından algılanan sosyoekonomik düzey, annede tanılanmış psikolojik bozukluk olma durumu, üç ve üzerinde çocuğa sahip olma ve annenin eş şiddetine maruz kalma durumu, anne ve babanın boşanması) ait dağılımlar aktarım koşuluna göre farklılaşmakta mıdır?

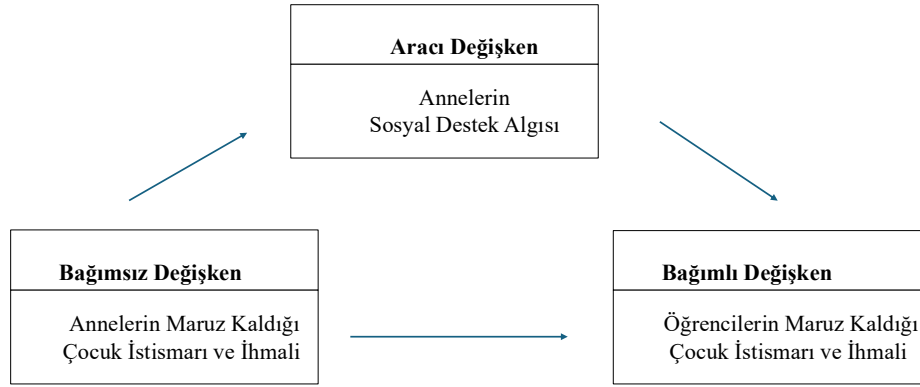
6.c. Anneye ilişkin özelliklerin ortalamaları (annenin yaşı, annenin yaşam boyu travmatik deneyim sayısı, duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı) aktarım koşuluna göre farklılaşmakta mıdır?

7. Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali ile öğrencilerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali arasındaki ilişkide annenin duygu düzenleme güçlüklerinin aracı etkisi var mıdır? (bkz. Şekil 1)



Şekil 1. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisine ilişkin test edilecek model

8. Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali ile öğrencilerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali arasındaki ilişkide annenin sosyal destek algısının aracı etkisi var mıdır? (bkz. Şekil 2)



Şekil 2. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin algılanan sosyal destek puanlarının aracılık etkisine ilişkin test edilecek model

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, örneklem, veri toplama araçları, işlem, verilerin analize hazırlanması ve istatistiksel analizlere dair açıklamalar yer almaktadır.

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımıyla ilişkili faktörlerin belirlenmesi amacıyla yürütülen ilişkisel tarama modeline dayanan bir çalışmadır. Nicel araştırma yöntemlerinden olan korelasyonel desende yürütülmüştür. Araştırmanın gelişimsel deseni kesitseldir. Araştırmada toplanan bilgiler geriye dönük olarak toplanmıştır.

2.2. Örneklem

Araştırmaya Türkiye'nin çeşitli illerinde bulunan üniversitelerde öğrenim gören 893 öğrenci ve 792 anne olmak üzere toplam 1685 kişi katılmıştır. Analizler çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını incelemek üzere anne-öğrenci çiftleri ($n=632$) ile yürütülmüştür. Örneklemde yer alan öğrencilerin yaşları 18-25 arasında değişmektedir ($\bar{X}=20.25$; $SS=1,44$). Örneklemde yer alan annelerin yaşları 36-68 arasında değişmektedir ($\bar{X}=47.63$; $SS = 4.96$). Analizlerin yürütüldüğü öğrenci ve annelerin demografik özelliklerine ait dağılım Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1
Üniversite öğrencilerine ilişkin demografik bilgiler

| | | <i>n</i> | <i>%</i> |
|-------------------------------|-------------------------------------|----------|----------|
| Cinsiyet | Erkek | 108 | 17.1 |
| | Kadın | 524 | 82.9 |
| Üniversite | İzmir'de bulunan üniversiteler | 575 | 91.0 |
| | Diğer illerde bulunan üniversiteler | 57 | 9.0 |
| Bölüm | Sosyal bilimler | 582 | 92.1 |
| | Fen bilimleri | 50 | 7.9 |
| Sınıf | Hazırlık | 3 | 0.5 |
| | 1 | 172 | 27.2 |
| | 2 | 345 | 54.6 |
| | 3 | 77 | 12.2 |
| | 4 | 31 | 4.9 |
| | 4+ | 4 | 0.6 |
| Algılanan sosyoekonomik düzey | Alt | 33 | 5.2 |
| | Alt-orta | 143 | 22.6 |
| | Orta | 362 | 57.3 |
| | Orta-üst | 87 | 13.8 |
| | Üst | 7 | 1.1 |
| Yaşanılan yer | Aile ile | 132 | 20.9 |
| | Yurt | 314 | 49.7 |
| | Öğrenci evi | 186 | 29.4 |

Tablo 1(devam)*Üniversite öğrencilerine ilişkin demografik bilgiler*

| | | <i>n</i> | <i>%</i> |
|--|-----|----------|----------|
| Kronik bir hastalığa sahip olma | Yok | 588 | 93.0 |
| | Var | 44 | 7.0 |
| Tanılanmış bir psikolojik bir bozukluğa sahip olma | Yok | 589 | 93.2 |
| | Var | 43 | 6.8 |
| Doğum sırasında problemler yaşanması | Yok | 569 | 90.0 |
| | Var | 63 | 10.0 |
| Erken doğum | Yok | 596 | 94.3 |
| | Var | 36 | 5.7 |
| Düşük doğum ağırlığı ile doğum | Yok | 577 | 91.3 |
| | Var | 55 | 8.7 |

Tablo 2*Üniversite öğrencilerinin ailelerine ilişkin demografik bilgiler*

| | | <i>n</i> | <i>%</i> |
|---|------------------|----------|----------|
| Anne Medeni Durum | Evli | 530 | 83.9 |
| | Boşanmış | 102 | 16.1 |
| Anne Eğitim Düzeyi | Okur yazar | 14 | 2.2 |
| | İlkokul | 151 | 23.9 |
| | Ortaokul | 72 | 11.4 |
| | Lise | 195 | 30.9 |
| | Üniversite | 190 | 30.1 |
| | Lisans üstü | 10 | 1.6 |
| Anne Çalışma Durumu | Çalışmıyor | 306 | 48.4 |
| | Çalışıyor/Emekli | 326 | 51.6 |
| Annenin Kronik Bir Hastalığa Sahip Olma Durumu | Yok | 481 | 76.1 |
| | Var | 151 | 23.9 |
| Annenin Tanılanmış Bir Psikolojik Bozukluğa Sahip Olma Durumu | Yok | 597 | 94.5 |
| | Var | 35 | 5.5 |
| Annenin Eşinden Şiddet Görme Durumu | Yok | 551 | 87.2 |
| | Var | 81 | 12.8 |
| Anne Tarafından Algılanan Sosyoekonomik Düzey | Alt | 58 | 9.2 |
| | Alt-orta | 148 | 23.4 |
| | Orta | 344 | 54.4 |
| | Orta-üst | 79 | 12.5 |
| | Üst | 3 | 0.5 |
| Babanın Eğitim Düzeyi | Okur yazar değil | 2 | 0.3 |
| | Okur yazar | 7 | 1.1 |
| | İlkokul | 97 | 15.3 |
| | Ortaokul | 91 | 14.4 |
| | Lise | 205 | 32.4 |
| | Üniversite | 203 | 32.1 |
| | Lisans üstü | 27 | 4.3 |
| Babanın Çalışma Durumu | Çalışmıyor | 28 | 4.4 |
| | Çalışıyor/Emekli | 604 | 95.6 |

Tablo 2 (devam)*Üniversite öğrencilerinin ailelerine ilişkin demografik bilgiler*

| | | <i>n</i> | <i>%</i> |
|--------------|-----|----------|----------|
| Çocuk Sayısı | 1 | 95 | 15.1 |
| | 2 | 337 | 53.3 |
| | 3 | 145 | 22.9 |
| | 4 | 34 | 5.4 |
| | 5-8 | 21 | 3.3 |

1.6. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ve çeşitli ölçeklerden yararlanılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinden Demografik Bilgi Formu- Öğrenci ve Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi-Kısa Formu; annelerden Demografik Bilgi Formu-Ebeveyn, Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi-Kısa Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği doldurmaları istenmiştir.

1.6.1. Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan form 19 sorudan oluşmaktadır ve ergenin cinsiyeti, sınıfı, doğum yılı, gelir durumu, kronik ve psikolojik rahatsızlık durumu ve yaşam boyu yaşanabilecek travmatik yaşantılara ilişkin sorular yer almaktadır (bkz. EK 4).

1.6.2. Anne Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan form 18 sorudan oluşmaktadır. Yaş, cinsiyet, medeni durum, ebeveynlerin mesleği, gelir durumu, çocuk sayısı, ailenin kronik hastalık geçmişi, çocuğun doğum anomalileri ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere yönelik sorular ve yaşam boyu yaşanabilecek travmatik yaşantılara ilişkin sorular yer almaktadır (bkz. EK 5). Formun üniversite öğrencisinin annesi tarafından doldurulması ve soruları yanıtlarken formu ona ulaştıran çocuğu düşünmeleri istenmiştir.

1.6.3. Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi

Bernstein ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen, 66 maddeden oluşan, beşli-likert şeklinde puanlanan ölçek geriye dönük olarak öz-bildirime dayalı olarak yanıtlanır. Ölçek çocukluk çağı fiziksel ve duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının iç

tutarlık katsayıları .79 ila .94 arasında değişmekte olup ölçek toplam puanının iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .95, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .88'dir (Bernstein vd, 1994). Ölçek Bernstein ve diğerleri (2003) tarafından 25 tanesi çocukluk çağı duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere beş boyuta ait maddeler ve üç tanesi istismarın minimizasyonuna ilişkin toplam 28 maddeden oluşacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 28 maddeden oluşan kısa form Şar ve diğerleri (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Yapılan temel bileşenler analizinde ölçeğin faktör yapısının fiziksel ihmal dışındaki boyutlarda orijinal ölçek ile benzer olduğu, fiziksel ihmal boyutunda bir maddenin yer aldığı, fiziksel ihmal boyutunda yer alması gereken diğer maddelerin fiziksel istismar ve duygusal ihmal boyutunda yer aldığı görülmüştür (Şar vd, 2012). Şar ve diğerleri (2021) ölçek maddelerinde değişiklikler yaparak ve aşırı koruma-aşırı kontrol boyutuna ilişkin beş madde ekleyerek Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi'nin Türkçe Versiyonunu (CTQ-33) geliştirmişlerdir (bkz. EK 7). Ölçek fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kontrol olmak üzere 6 alt ölçek ve 33 maddeden oluşmaktadır (Şar vd, 2021). Ölçek genelinin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .87 olup alt ölçeklere ilişkin katsayılar .91-.94 arasında değişmektedir (Şar vd, 2021). Bu çalışmada üniversite öğrencileri ve anneleri için iç-tutarlık güvenilirlik katsayıları ayrı olarak hesaplanmıştır. Ölçek genelinin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı anneler için .93 olup alt ölçeklerin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı duygusal istismar için .81, fiziksel istismar için .84, cinsel istismar için .86, duygusal ihmal için .85, fiziksel ihmal ve aşırı-koruma kontrol için .82 olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde ise ölçek genelinin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .93 olup alt ölçeklerin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı duygusal istismar için .82, fiziksel istismar için .89, cinsel istismar için .91, duygusal ihmal için .87, fiziksel ihmal için .76 ve aşırı-koruma kontrol için .83 olarak hesaplanmıştır.

1.6.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Zimet ve diğerleri tarafından geliştirilen; aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere üç farklı kaynaktan algılanan sosyal destek düzeyini ölçmek için kullanılan ölçek, 12 maddeden oluşmakta ve öz bildirim dayalı olarak yedili likert şeklinde puanlanmaktadır. Elde edilen yüksek puanlar algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin gözden geçirilmiş formu Eker ve diğerleri (2001)

tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (bkz. EK 6). Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları aile, arkadaş ve özel bir insan için sırası ile .80, .85 ve .92 bulunmuştur (Eker vd, 2001). Bu çalışmada ölçek genelinin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .90 iken alt ölçeklerin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları aile, arkadaş ve özel bir insan için sırası ile .86, .91 ve .94 olarak hesaplanmıştır.

1.6.5. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Formu (DERS)

Gratz ve Roemer (2004) tarafından geliştirilen ölçek, amaç, strateji, kabulsüzlük, dürtü kontrolü, açıklık ve farkındalık olmak üzere 6 boyut ve 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek duygu düzenleme güçlüğüne ifade etmektedir. Orijinal çalışmada ölçeğin toplam puanına ilişkin iç tutarlık katsayısı .93; alt boyutların .88 ile .89 arasında değişmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Rugancı ve Gençöz (2014) tarafından yapılmıştır. Otuz beş madde olan Türkçe formu orijinal ölçekle benzer bir yapıya sahiptir, iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .94; alt boyutlarının ise .75 ile .90 arasında değişmektedir (Rugancı ve Gençöz, 2014). Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin uzun formunda yer alan farkındalık boyutu ölçeğin tamamı ve diğer alt boyutlar ile düşük düzeyde ilişkili bulunmuştur (Gratz ve Roemer, 2004; Rugancı ve Gençöz, 2014). Kullanım kolaylığı sağlaması açısından Bjureberg ve diğerleri (2016) farkındalık boyutunu çıkararak ve diğer boyutları temsil eden madde sayılarını azaltarak 16 madde beş boyuttan oluşan kısa formu geliştirmişlerdir. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği- Kısa formu (DERS-16) açıklık, dürtü kontrolü, kabulsüzlük, amaçlar ve strateji olmak üzere 5 boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır (Bjureberg vd, 2016). Uzun formu gibi beşli likert olarak puanlanmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek duygu düzenleme güçlüğüne gösterir. Ölçeğin toplam puanının iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .92; alt boyutlarının katsayıları ise .92 ile .95 arasında değişmektedir Bjureberg vd, 2016). DERS-16, Yiğit ve Guzey-Yiğit (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır (bkz. EK 8). Ölçeğin faktör yapısı orijinal ölçek ile benzerdir, ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .92 olup alt ölçeklerin güvenilirlik katsayısı .78 ile .87 arasında değişmektedir (Yiğit ve Guzey-Yiğit, 2019). Bu çalışmada ölçek genelinin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .93 iken alt ölçeklerin iç tutarlık güvenilirlik katsayıları açıklık için .82, dürtü kontrolü için .86, kabulsüzlük için .78, amaçlar için .80 ve stratejiler için .88 olarak bulunmuştur.

1.7. İşlem

Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar için Yayın Etiği Kurulu'ndan etik izinlerin alınmasının (bkz. EK 1) ardından önceki bölümde tanıtılan ölçme araçları Google-forms üzerinden çevirim-içi formata dönüştürülmüştür (bkz. EK 3). Çevirim- Çevirim-içi formların ilk sayfasında katılımcılara araştırmanın amacı, gönüllü katılım esasları ve veri gizliliği hakkında bilgilendirme yapılmış, onamları alınmıştır. Anne ve çocuk verilerinin eşleştirilebilmesi ve anonimliği korumak için formlarda katılımcılardan katılımcı kodları oluşturulması istenmiştir. Anne ve öğrencileri doğru bir şekilde eşleyebilmek ve katılımcı kaybını önlemek adına araştırmacı tarafından hazırlanan yönergeye uygun kod hazırlamaları istenmiştir. Kodlama yönergesinde isimlerin ilk ve son harfi, doğum yılı gibi kişisel ama tanımlayıcı olmayan bilgiler kullanılmıştır (Bkz. EK-4) Formlar hazırlandıktan sonra 10 anne-üniversite öğrencisi çifti ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda formların cevaplanma süresi belirlenmiş, anlaşılması güç yönergeler ve ifadeler yeniden düzenlenmiştir. Öğrenci formlarının doldurulması 3-5 dk., ebeveyn formlarının 15-20 dakika içerisinde cevaplanabildiği görülmüştür. Ardından araştırma duyurusu hazırlanmış ve çevirim-içi ortamlar ve sınıflarda araştırma duyurusu yapılmış, katılımcılara uygun örnekleme ile ulaşılmıştır. Katılımcılara anne ve öğrenci linkleri birlikte iletilmiş, araştırmaya katılan öğrencilerden annelerine linki ulaştırması istenmiştir. Araştırma verisi 01.07.2024-31.01.2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri, Google- Tablolarda saklanmış, erişim yalnızca araştırmacının ulaşabileceği şekilde sınırlandırılmış, üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır.

1.8. Verinin Analize Hazırlanması ve İstatistiksel Analiz

Analizler SPSS (sürüm 21.0) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizlere başlamadan önce veri incelenip analizlere hazır hale getirilmiştir. Katılımcıların katılımcı kodları eşleştirildikten sonra 25 yaş üzeri öğrenciler (n=27), psikoloji 4. Sınıf öğrencileri (n=52) ve araştırmaya katılan babalar (n=3) örneklemden çıkarılmıştır. Örneklem eksik veriler açısından incelenmiş demografik ölçümler dışında eksik veriye rastlanmamıştır. Aylık gelirini bildirmeyen 15 anne için ortalama değer olan 50.400 atanmıştır. Analizlere başlamadan önce çalışmada kullanılan ölçme araçlarından ve alt ölçeklerinden elde edilen toplam puanların betimleyici istatistikleri elde edilmiş,

normal dağılım özellikleri açısından incelenmiştir. Normal dağılımın incelenmesi için Kim (2013) tarafından önerilen kriterler kullanılmıştır. Kim (2013)'e göre 300 kişinin üzerindeki örneklemlerde normal dağılım için çarpıklık katsayısının -2 ile +2 aralığında; basıklık katsayısının -7 ile +7 aralığında olması kabul edilebilir sınırlardır (Bkz. Tablo 3). Buna göre Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi fiziksel istismar ve cinsel istismar alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık katsayılarının normal dağılım özelliklerini yansıtmadığı görülmüştür. Bu sorunun giderilmesi için ilgili alt boyutlar için veri setinde bulunan aşırı değerler çıkarılmış ancak çarpıklık ve basıklık katsayılarının istenen sınırlara gelmediği görülmüştür. Ardından bu tür dağılımlar için önerilen (Field, 2009) logaritmik ve karekök transformasyon yapılmış ancak çarpıklık ve basıklık katsayılarının istenen sınırlara gelmediği görülmüştür. Veri setinin orijinal hali ile kullanılıp parametrik analizlerin ölçek toplam puanı üzerinden gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Tablo 3
Sürekli Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

| | | Min. | Max. | Ort. | SS | Çarpıklık | Basıklık |
|---|----------------------|-------|--------|-------|-------|-----------|----------|
| Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi (Öğrenci) | Duygusal İstismar | 5.00 | 24.00 | 8.66 | 4.07 | 1.36 | 1.57 |
| | Fiziksel İstismar | 5.00 | 24.00 | 5.81 | 2.34 | 4.09 | 19.98 |
| | Cinsel İstismar | 5.00 | 24.00 | 6.14 | 3.05 | 3.34 | 11.73 |
| | Duygusal İhmal | 5.00 | 25.00 | 10.44 | 4.48 | 0.72 | -0.13 |
| | Fiziksel İhmal | 5.00 | 19.00 | 6.50 | 2.39 | 2.28 | 5.91 |
| | Aşırı Koruma-Kontrol | 5.00 | 25.00 | 10.04 | 4.29 | 1.07 | 0.87 |
| | Toplam Puan | 30.00 | 110.00 | 47.61 | 15.06 | 1.31 | 1.66 |
| Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi (Anne) | Duygusal İstismar | 5.00 | 25.00 | 7.84 | 3.70 | 1.66 | 2.90 |
| | Fiziksel İstismar | 5.00 | 25.00 | 6.41 | 2.96 | 3.17 | 12.10 |
| | Cinsel İstismar | 5.00 | 21.00 | 5.49 | 1.78 | 4.87 | 27.34 |
| | Duygusal İhmal | 5.00 | 25.00 | 11.39 | 4.86 | 0.55 | -0.38 |
| | Fiziksel İhmal | 5.00 | 22.00 | 8.44 | 3.49 | 1.12 | 0.90 |
| | Aşırı Koruma-Kontrol | 5.00 | 25.00 | 11.19 | 4.62 | 0.71 | -0.07 |
| | Toplam Puan | 30.00 | 134.00 | 50.75 | 16.46 | 1.35 | 2.51 |
| Duygu Düzenleme Güçlüğü | Açıklık | 2.00 | 10.00 | 4.84 | 2.07 | 0.44 | -0.53 |
| | Amaçlar | 3.00 | 15.00 | 8.78 | 3.28 | 0.15 | -0.92 |
| | Dürtü | 3.00 | 15.00 | 6.55 | 3.27 | 0.72 | -0.48 |
| | Kabul etmeme | 3.00 | 15.00 | 6.51 | 3.01 | 0.69 | -0.22 |
| | Stratejiler | 5.00 | 25.00 | 11.42 | 4.99 | 0.57 | -0.52 |
| | Toplam Puan | 16.00 | 78.00 | 38.11 | 13.88 | 0.48 | -0.57 |
| Algılanan Sosyal Destek | Aile | 4.00 | 28.00 | 20.11 | 5.87 | -0.65 | -0.20 |
| | Arkadaş | 4.00 | 28.00 | 21.88 | 4.73 | -0.63 | -0.08 |
| | Özel biri | 4.00 | 28.00 | 20.19 | 5.77 | -0.35 | -0.79 |
| | Toplam Puan | 17.00 | 84.00 | 62.18 | 15.01 | -0.40 | -0.55 |

*n=632

Üniversite öğrencileri ve annelerinin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma oranlarının belirlenebilmesi için Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi'nden alınan toplam ve alt ölçek puanları medyan değeri ölçüt alınarak bölünmüş, medyan değeri ve onun altında puan alanlar istismar ve ihmale maruz kalmayanlar; medyan değerinin üzerinde puan alanlar istismar ve ihmale maruz kalanlar şeklinde gruplandırılmıştır. Medyan değeri ölçüt kabul edilerek yapılan sınıflandırmanın geçerli bir ölçüt olduğunu göstermek üzere çalışmada alınan sürekli ölçümler arası farklılaşmalar bağlantısız örneklem t-testi ile incelenmiştir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım oranının belirlenebilmesi için çocuk istismarı ve ihmaline maruz kaldığını belirten annelerin çocuklarında maruz kalma oranı belirlenmiştir. Ardından çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezinin test edilmesi için 2x2 Ki-kare analizi ile annelerin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma durumuna göre üniversite öğrencilerinin istismar ve ihmale maruz kalma oranları karşılaştırılmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili değişkenlerin belirlenebilmesi için ayrılaşmamış aktarım grupları belirlenmiştir. Üniversite öğrencisi ve annelerin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma durumuna göre dört grup oluşturulmuştur. Aktarım grupları sosyodemografik özellikler, annelerin duygu düzenleme güçlükleri ve algılanan sosyal destek değişkenleri açısından 2x4 Ki-kare analizleri ve tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımında annenin duygu düzenleme güçlükleri ve sosyal destek algısının aracı rolünü incelemek üzere bir dizi doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve sobel testi yapılmıştır.

BULGULAR

3.1. Üniversite Öğrencilerinde Çocuk İstismar ve İhmaline Maruz Kalma Ölçüt Değerinin Belirlenmesi ve Çocuk İstismar ve İhmaline Maruz Kalma Oranları

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinde çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanların belirlenebilmesi için Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi ve alt ölçeklerinden alınan toplam puanlar temel alınmıştır. Grupların belirlenmesi için medyan değeri ölçüt kabul edilerek iki grup tanımlanmıştır: Medyan değeri ve altında olanlar istismar ve ihmale maruz kalmayan grup, medyan değerinin üzerinde olanlar istismar ve ihmale maruz kalan grup olarak tanımlanmıştır. Grupları tanımlamak için kullanılan medyan değeri Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi toplam puanı için 44, duygusal istismar alt ölçeği için 7, fiziksel ve cinsel istismar ile fiziksel ihmal alt ölçeği için 5, duygusal ihmal alt ölçeği için 10 ve aşırı koruma-kontrol alt ölçeği için 9'dur. Medyan değerinin çocuk istismarı ve ihmali tanımlamak için uygun bir ölçüt olup olmadığını değerlendirmek üzere bu gruplar alan yazında ilişkileri iyi bilinen özellikler bakımından karşılaştırılmıştır. Alan yazında çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin yaşam boyu maruz kalınan travmatik yaşantı çeşitliliği ve ebeveyninin yaşadığı duygu düzenleme güçlükleri ile olumlu yönde ve ebeveyninin algıladığı sosyal destek ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Buradan hareketle istismar veya ihmale maruz kalan ve kalmayan gruplar, yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği ve annelerin duygu düzenleme gücü ve düşük sosyal destek algısı bakımından karşılaştırılmıştır. Bu amaçla medyan değerinin altında ve üzerinde olan gruplar, yaşam boyu maruz kalınan travmatik yaşantı çeşitliliği, annenin duygu düzenleme güçlük puanı ve annenin algılanan sosyal destek puanı için bağımsız ölçümler için t-testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ait ortalama, standart sapma ve t-testi değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Üniversite öğrencilerinde medyan değerinin altında ve üstünde olan grupların toplam travmatik yaşantı çeşitliliği, annelerin duygu düzenleme güçlüğü ve algılanan sosyal destek puanlarına göre karşılaştırılması

| | | <i>M</i> | <i>n</i> | <i>Ort</i> | <i>SS</i> | <i>sd</i> | <i>t</i> | <i>p</i> |
|--|----------------------|-----------------|----------|------------|-----------|-----------|----------|----------|
| Yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği | Duygusal istismar | 7 ⁻ | 318 | 1.11 | 1.15 | 594.267 | 6.482 | <.001 |
| | | 8 ⁺ | 314 | 1.79 | 1.46 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 500 | 1.24 | 1.21 | 172.695 | 6.865 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 132 | 2.26 | 1.59 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 501 | 1.25 | 1.22 | 172.515 | 6.410 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 131 | 2.21 | 1.58 | | | |
| | Duygusal ihmal | 10 ⁻ | 352 | 1.08 | 1.15 | 520.951 | 7.876 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 280 | 1.92 | 1.46 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 5 | 332 | 1.21 | 1.17 | 565.658 | 4.757 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 300 | 1.72 | 1.50 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 9 ⁻ | 333 | 1.23 | 1.26 | 598.915 | 4.323 | <.001 |
| | | 10 ⁺ | 299 | 1.70 | 1.42 | | | |
| | Toplam puan | 44 ⁻ | 325 | 1.07 | 1.15 | 585.578 | 7.573 | <.001 |
| | | 45 ⁺ | 307 | 1.86 | 1.44 | | | |
| Annenin duygu düzenleme güçlük puanı | Duygusal istismar | 7 ⁻ | 318 | 36.10 | 13.62 | 630 | 3.684 | <.001 |
| | | 8 ⁺ | 314 | 40.13 | 13.88 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 500 | 37.23 | 13.47 | 630 | 3.122 | .002 |
| | | 6 ⁺ | 132 | 41.44 | 14.94 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 501 | 37.40 | 13.48 | 187.751 | 2.513 | .020 |
| | | 6 ⁺ | 131 | 40.81 | 15.09 | | | |
| | Duygusal ihmal | 10 ⁻ | 352 | 36.34 | 13.97 | 630 | 3.612 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 280 | 40.32 | 13.48 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 5 | 332 | 35.73 | 14.08 | 630 | 4.593 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 300 | 40.73 | 13.20 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 9 ⁻ | 333 | 36.08 | 13.57 | 630 | 3.925 | <.001 |
| | | 10 ⁺ | 299 | 40.37 | 13.91 | | | |
| | Toplam puan | 44 ⁻ | 325 | 35.53 | 13.18 | 630 | 4.893 | <.001 |
| | | 45 ⁺ | 307 | 40.84 | 14.11 | | | |
| Annenin algılanan sosyal destek puanı | Duygusal istismar | 7 ⁻ | 318 | 65.31 | 14.33 | 630 | 5.403 | <.001 |
| | | 8 ⁺ | 314 | 59.00 | 15.03 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 500 | 63.70 | 14.47 | 630 | 5.069 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 132 | 56.40 | 15.65 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 501 | 63.15 | 14.94 | 630 | 3.191 | .001 |
| | | 6 ⁺ | 131 | 58.48 | 14.74 | | | |
| | Duygusal ihmal | 10 ⁻ | 352 | 66.15 | 13.76 | 630 | 7.807 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 280 | 57.19 | 15.03 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 5 | 332 | 65.93 | 14.52 | 630 | 6.849 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 300 | 58.03 | 14.46 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 9 ⁻ | 333 | 36.08 | 13.57 | 630 | 3.925 | <.001 |
| | | 10 ⁺ | 299 | 40.37 | 13.91 | | | |
| | Toplam puan | 44 ⁻ | 325 | 65.83 | 14.22 | 630 | 6.503 | <.001 |
| | | 45 ⁺ | 307 | 58.31 | 14.87 | | | |

Tablo 4’te görüldüğü gibi duygusal, fiziksel ve cinsel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal, aşırı koruma-kontrol alt ölçek puanları için medyan değerinin üzerinde olan grubun, altında olan gruba kıyasla yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği istatistiksel olarak daha fazladır. Benzer biçimde ölçekten alınan toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan grupta altında olana göre yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği istatistiksel olarak daha fazladır.

Annelerin duygu düzenleme güçlükleri için yapılan analizlerde de benzer bir durum söz konusudur. Duygusal, fiziksel ve cinsel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kontrol alt ölçek puanları için medyan değerinin üzerinde olan grupta, altında olan gruba kıyasla duygu düzenleme güçlüğü puanları daha yüksektir. Ölçekten alınan toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan grupta altında olana göre duygu düzenleme güçlüğü puanları istatistiksel olarak daha yüksektir. Ayrıca alt ölçek puanları ve toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan gruplarda annelerin algılanan sosyal destek puanları altında olan gruplara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Sonuç olarak ölçek puanları medyan değerinin üzerinde olanların medyan değeri ve altında puan alanlara göre daha fazla travmatik deneyim rapor ettiği, annelerinin daha fazla duygu düzenleme güçlüğü ve daha düşük sosyal destek algısı rapor ettiği bulunmuştur. Alan yazına dayalı olarak öne sürülen beklentilerin karşılandığı görülmektedir. Bu durum üniversite öğrencilerinde Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi ve alt ölçeklerinden alınan puanlara göre istismar ve ihmale maruz kalan ve kalmayanların belirlenmesinde medyan değerinin geçerli bir ölçüt olduğuna ve belirlenen grupların geçerli olduğuna işaret etmektedir. Tablo 5’te üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma oranları verilmiştir.

Tablo 5

Üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma oranları

| | Maruz kalmayanlar | | Maruz kalanlar | | Toplam | |
|------------------------|-------------------|------|----------------|------|----------|-----|
| | <i>n</i> | % | <i>n</i> | % | <i>n</i> | % |
| Duygusal istismar | 318 | 50.3 | 314 | 49.7 | 632 | 100 |
| Fiziksel istismar | 500 | 79.1 | 132 | 20.9 | 632 | 100 |
| Cinsel istismar | 501 | 79.3 | 131 | 20.7 | 632 | 100 |
| Duygusal ihmal | 352 | 55.7 | 289 | 44.3 | 632 | 100 |
| Fiziksel ihmal | 332 | 52.5 | 300 | 47.5 | 632 | 100 |
| Aşırı koruma-kontrol | 333 | 52.7 | 299 | 47.3 | 632 | 100 |
| Ayrımlaşmamış istismar | 325 | 51.4 | 307 | 48.6 | 632 | 100 |

Tablo 5'te görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin %49.7'si duygusal, %20.9.'u fiziksel ve % 20.7'si cinsel istismara maruz kalmıştır. Öğrencilerin %44.3'ü duygusal, %47.5'i fizikse ihmale, %47.3'ü aşırı koruma-kontrole maruz kalmıştır. Öğrencilerin %48.6'sı Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi'nden aldıkları toplam puana göre istismar veya ihmale maruz kaldığını bildirmiştir. Bu grup ayrılaşmamış istismar grubu olarak adlandırılmıştır. Bu grup, istismar ve ihmal türlerinin birbirinden net biçimde ayrıştırılmadığı ya da birden fazla türün eş zamanlı olarak yaşandığı durumları kapsamaktadır. Bu grupta yer alan bireyler; birden fazla türde düşük şiddette istismar veya ihmale, bir türde yüksek düzeyde diğer türlerde düşük düzeyde istismar ve ihmale, birden fazla türde yüksek düzeyde istismar ve ihmale maruz kalmış olabilirler. Görüldüğü gibi ayrılaşmamış istismar grubu istismar ve ihmalin türleri ile şiddet düzeyleri bakımından farklılaşan deneyimlere sahip bireyleri kapsamaktadır. Bu nedenle ayrılaşmamış istismar grubunun çocuk istismarı ve ihmalinin karmaşık yapısını temsil edeceği düşünülmektedir.

3.2. Üniversite Öğrencilerinin Annelerinde Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Ölçüt Değerinin Belirlenmesi ve Çocuk İstismarı ve İhmaline Maruz Kalma Oranları

Çalışmaya katılan annelerde çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanların belirlenebilmesi için Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi ve alt ölçeklerinden alınan toplam puanları temel alınmıştır. Grupların belirlenmesi için medyan değeri ölçüt kabul edilerek iki grup tanımlanmıştır: Medyan değeri ve altında olanlar istismar ve ihmale maruz kalmayan grup, medyan değerinin üzerinde olanlar istismar veya ihmale maruz kalan grup olarak tanımlanmıştır. Grupları tanımlamak için kullanılan medyan değeri Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi toplam puanı için 47, duygusal istismar alt ölçeği için 6, fiziksel ve cinsel istismar alt ölçekleri için 5, duygusal ihmal alt ölçeği için 11, fiziksel ihmal alt ölçeği için 8, ve aşırı koruma-kontrol alt ölçeği için 10'dur. Medyan değerinin çocuk istismarı ve ihmali tanımlamak için uygun bir ölçüt olup olmadığını değerlendirmek üzere bu gruplar alan yazında ilişkileri iyi bilinen özellikler bakımından karşılaştırılmıştır. Alan yazında çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği ve yaşanan duygu düzenleme güçlükleri ile olumlu yönde, sosyal destek algısı ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Buradan hareketle medyan değerinin altında ve üzerinde

olan gruplar, yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği, duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı puanları bakımından bağımsız ölçümler için t-testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ait ortalama, standart sapma ve t-testi değerleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6’da görüldüğü gibi duygusal, fiziksel ve cinsel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal, aşırı koruma-kontrol alt ölçek puanları için medyan değerinin üzerinde olan grubun, altında olan gruba kıyasla yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği istatistiksel olarak daha fazladır. Benzer biçimde ölçekten alınan toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan grupta altında olana göre yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği istatistiksel olarak daha fazladır.

Duygu düzenleme güçlükleri için yapılan analizlerde de benzer bir durum söz konusudur. Duygusal, fiziksel ve cinsel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kontrol alt ölçek puanları için medyan değerinin üzerinde olan grupta, altında olan gruba kıyasla duygu düzenleme güçlüğü puanları daha yüksektir. Ölçekten alınan toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan grupta altında olana göre duygu düzenleme güçlüğü puanları istatistiksel olarak daha yüksektir. Ayrıca alt ölçek puanları ve toplam puanları medyan değerinin üzerinde olan gruplarda algılanan sosyal destek puanları altında olan gruplara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Sonuç olarak ölçek puanları medyan değerinin üzerinde olan grupların altında olan gruplara göre daha fazla travmatik yaşantı çeşitliliği ve duygu düzenleme güçlüğü ve daha az algılanan sosyal destek rapor ettiği bulunmuştur. Alan yazına dayalı olarak öne sürülen beklentilerin karşılandığı görülmektedir. Bu durum annelerde Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi ve alt ölçeklerinden alınan puanlara göre istismar ve ihmale maruz kalan ve kalmayanların belirlenmesinde medyan değerinin geçerli bir ölçüt olduğuna ve belirlenen grupların geçerli olduğuna işaret etmektedir. Tablo 7’de annelerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma oranları verilmiştir.

Tablo 6

Annelerde medyan değerinin altında ve üstünde olan grupların toplam travmatik yaşantı çeşitliliği, duygu düzenleme güçlüğü ve algılanan sosyal destek puanlarına göre karşılaştırılması

| | | <i>M</i> | <i>n</i> | <i>Ort</i> | <i>SS</i> | <i>sd</i> | <i>t</i> | <i>p</i> |
|---------------------------------------|----------------------|-----------------|----------|------------|-----------|-----------|----------|----------|
| Yaşam boyu travmatik deneyim sayısı | Duygusal istismar | 6 ⁻ | 325 | 2.10 | 1.67 | 572.571 | 5.076 | <.001 |
| | | 7 ⁺ | 307 | 2.88 | 2.18 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 411 | 2.15 | 1.68 | 348.322 | 5.356 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 221 | 3.09 | 2.31 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 557 | 2.39 | 1.85 | 505.658 | 5.286 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 75 | 3.15 | 2.65 | | | |
| | Duygusal ihmal | 11 ⁻ | 342 | 2.09 | 1.59 | 520.951 | 7.876 | <.001 |
| | | 12 ⁺ | 290 | 2.93 | 2.27 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 8 ⁻ | 365 | 2.11 | 1.63 | 457.064 | 5.304 | <.001 |
| | | 9 ⁺ | 267 | 2.98 | 2.27 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 10 ⁻ | 328 | 2.16 | 1.61 | 545.159 | 4.274 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 304 | 2.83 | 2.25 | | | |
| | Toplam puan | 47 ⁻ | 320 | 2.03 | 1.58 | 561.284 | 5.936 | <.001 |
| | | 48 ⁺ | 312 | 2.94 | 2.22 | | | |
| Duygu Düzenleme Güçlüğü Puanı | Duygusal istismar | 6 ⁻ | 325 | 33.24 | 12.59 | 630 | 9.712 | <.001 |
| | | 7 ⁺ | 307 | 43.26 | 13.34 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 411 | 35.63 | 13.44 | 630 | 6.298 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 221 | 42.71 | 13.55 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 557 | 37.67 | 13.70 | 630 | 2.141 | .033 |
| | | 6 ⁺ | 75 | 41.32 | 14.92 | | | |
| | Duygusal ihmal | 11 ⁻ | 342 | 34.25 | 13.16 | 630 | 7.937 | <.001 |
| | | 12 ⁺ | 290 | 42.65 | 13.35 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 8 ⁻ | 365 | 34.86 | 13.56 | 630 | 7.131 | <.001 |
| | | 9 ⁺ | 267 | 42.54 | 13.09 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 10 ⁻ | 328 | 33.95 | 12.58 | 611.996 | 8.136 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 304 | 42.59 | 13.85 | | | |
| | Toplam puan | 47 ⁻ | 320 | 33.14 | 12.45 | 630 | 9.761 | <.001 |
| | | 48 ⁺ | 312 | 43.20 | 13.44 | | | |
| Annenin algılanan sosyal destek puanı | Duygusal istismar | 6 ⁻ | 325 | 66.11 | 13.98 | 630 | 7.039 | <.001 |
| | | 7 ⁺ | 307 | 58.01 | 14.95 | | | |
| | Fiziksel istismar | 5 | 411 | 65.56 | 14.27 | 630 | 8.104 | <.001 |
| | | 6 ⁺ | 221 | 55.90 | 14.33 | | | |
| | Cinsel istismar | 5 | 557 | 62.84 | 14.70 | 630 | 3.039 | .002 |
| | | 6 ⁺ | 75 | 57.27 | 16.41 | | | |
| | Duygusal ihmal | 11 ⁻ | 342 | 67.52 | 13.17 | 630 | 10.530 | <.001 |
| | | 12 ⁺ | 290 | 55.88 | 14.61 | | | |
| | Fiziksel ihmal | 8 ⁻ | 365 | 66.57 | 13.71 | 630 | 9.141 | <.001 |
| | | 9 ⁺ | 267 | 56.18 | 14.65 | | | |
| | Aşırı koruma-kontrol | 10 ⁻ | 328 | 33.95 | 12.58 | 611.996 | 8.186 | <.001 |
| | | 11 ⁺ | 304 | 42.59 | 13.85 | | | |
| | Toplam puan | 47 ⁻ | 320 | 67.70 | 13.03 | 615.811 | 10.078 | <.001 |
| | | 48 ⁺ | 312 | 56.51 | 14.80 | 312 | | |

Tablo 7*Annelerin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalma oranları*

| | Maruz Kalmayanlar | | Maruz Kalanlar | | Toplam | |
|-----------------------|-------------------|------|----------------|------|----------|-----|
| | <i>n</i> | % | <i>n</i> | % | <i>n</i> | % |
| Duygusal istismar | 325 | 51.4 | 307 | 48.6 | 632 | 100 |
| Fiziksel istismar | 411 | 65.0 | 221 | 35.0 | 632 | 100 |
| Cinsel istismar | 557 | 88.1 | 75 | 11.9 | 632 | 100 |
| Duygusal ihmal | 342 | 54.1 | 290 | 45.9 | 632 | 100 |
| Fiziksel ihmal | 365 | 57.8 | 267 | 42.2 | 632 | 100 |
| Aşırı koruma-kontrol | 328 | 51.9 | 304 | 48.1 | 632 | 100 |
| Ayrılaşmamış istismar | 320 | 50.6 | 312 | 49.4 | 632 | 100 |

Tablo 7’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan annelerin %48.6’sı duygusal, %35.0’i fiziksel ve % 11.9’u cinsel istismara maruz kalmıştır. Annelerin %45.9’u duygusal, %42.2’si fiziksel ihmale, %48.’i aşırı koruma-kontrole maruz kalmıştır. Annelerin %49.4’ü Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi’nden aldıkları toplam puana göre istismar veya ihmale maruz kaldığını bildirmiştir. Bu grup ayrılaşmamış istismar grubu olarak adlandırılmıştır.

3.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarım Oranı

Bu bölümde ayrılaşmamış istismar için aktarım hipotezi test edilmiş ve aktarım oranı belirlenmiştir. Bu amaçla 2(Anne: maruz kalan, kalmayan)x 2(Öğrenci: maruz kalan, kalmayan) Ki-kare analizi yapılmıştır. İlk olarak, Çocukluk Dönemi Travmaları anketi kullanılarak anneler, maruz kalanlar ve maruz kalmayanlar olarak gruplandırılmıştır. Daha sonra, annelerin maruz kalma durumuna göre üniversite öğrencilerinin maruz kalma durumu belirlenmiştir. Annelerin maruz kalma koşuluna göre öğrencilerin maruz kalma durumundaki farklılaşma kuşaklararası aktarımın varlığına işaret etmektedir. Hem anne hem öğrencilerin maruz kaldığı grup, kuşaklararası aktarım oranını göstermektedir. Ayrılaşmamış aktarıma yönelik bulgular aşağıda sunulmuştur. Çocuk istismarı ve ihmalinin alt türleri için türe özgü ve türler arası aktarım oranları, aktarım olasılıkları ve ki-kare analizlerine ilişkin bulgular da hesaplanmış EK-1’de sunulmuş

Annelerin maruz kalma koşuluna göre üniversite öğrencilerinin ayrılaşmamış istismara maruz kalma oranı istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır $\chi^2 = (1, N = 632) = 43.524, p < .001.632$ anneden 312'si maruz kalan, 320'si ise maruz kalmayan gruptadır. Anneleri maruz kalan grupta yer alan üniversite öğrencilerinin %61.9 (n=193)'u maruz kalmış %38.1 (n=119)'i maruz kalmamıştır. Anneleri maruz kalmayan grupta olan üniversite öğrencilerinin %35.6 (n=114)'sı maruz kalmış, %64.4 (n=206)'ü maruz kalmamıştır. Olasılık oranı (odds ratio, OR) hesaplamasına göre anneleri maruz kalan grupta olan üniversite öğrencilerinin ayrılaşmamış istismara maruz kalma olasılığı anneleri maruz kalmayan grupta olanlara kıyasla 2.95 kat fazladır. Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin aktarım hipotezi doğrulanmıştır ve aktarım oranı yaklaşık %62'dir (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8
Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımı

| | | | Öğrencinin Çocuk İstismarı ve İhmali | | |
|-----------------------------------|----------------|---|--------------------------------------|-------------|--------|
| | | | Maruz kalmayan | Maruz Kalan | Toplam |
| Annenin Çocuk İstismarı ve İhmali | Maruz kalmayan | N | 206 | 114 | 320 |
| | | % | 64.4 | 35.6 | 100 |
| | Maruz kalan | N | 119 | 193 | 312 |
| | | % | 38.1 | 61.9 | 100 |
| Toplam | | N | 325 | 307 | 632 |
| | | % | 51.4 | 48.6 | 100 |

3.4.Çocuk İstismarı ve İhmali Aktarım Gruplarının Belirlenmesi

Ayrılaşmamış aktarım için üniversite öğrencisi ve annelerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma durumuna göre aktarım grupları oluşturulmuştur. Aktarım gruplarının oluşturulmasında Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi toplam puanından yararlanılmıştır. Anneler ve öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma durumuna göre dört grup oluşturulmuştur. 1) kontrol (hem üniversite öğrencileri hem de anneleri çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmamış), 2) başlayan (üniversite öğrencilerinin anneleri çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmamışken üniversite öğrencileri maruz kalmıştır), 3) kırılan (üniversite öğrencilerinin anneleri çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmışken üniversite öğrencileri maruz kalmamıştır) ve 4) sürdürülen (hem üniversite öğrencileri hem de anneleri çocuk

istismarı ve ihmaline maruz kalmıştır). Aktarım gruplarının dağılımı incelendiğinde örneklemin %32.6'sının (n=206) kontrol, %18'inin (n=114) başlayan, %18.8'inin (n=119) kırılan, %30.5'inin (n=193) sürdürülen grupta olduğu görülmüştür.

3.5. Aktarım Gruplarını Ayırt Eden Değişkenlerin İncelenmesi

Aktarım grupları, öğrenci ve aileye ilişkin kategorik değişkenler ve anneye ilişkin sürekli değişkenler açısından karşılaştırılmıştır.

3.5.1. Öğrencilere ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

Aktarım gruplarında öğrencilerin cinsiyet, doğum sırasında yaşanan problemler, erken doğum ve düşük doğum ağırlığı ile dünyaya gelme gibi çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında risk faktörü olarak değerlendirilen değişkenlerin etkisini incelemek üzere 2x4 Ki-kare analizleri yürütülmüştür. Farklılaşma görülen değişkenlerde farklılaşmanın kaynağını bulmak üzere Bonferroni düzeltmesi ($\alpha = .008$) uygulanan ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. İncelenen değişkenlerin gruplara göre dağılımı ve Ki-kare istatistikleri Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9
Öğrencilere ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

| | | 1 Kontrol (n=206) | | 2 Başlayan (n=114) | | 3 Kırılan (n=119) | | 4 Sürdürülen (n=193) | | Ki- kare* | p | Cra- mer's V | 2x2 |
|-----------------|-------|-------------------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|----------------------------|------|--------------|------|--------------------|-----|
| | | n | % | n | % | n | % | n | % | | | | |
| Cinsiyet | Kadın | 176 | 85.4 | 95 | 83.3 | 98 | 82.4 | 155 | 80.3 | 1.889 | .596 | - | - |
| | Erkek | 30 | 14.6 | 19 | 16.7 | 21 | 17.6 | 38 | 19.7 | | | | |
| Doğumda Anomali | Yok | 188 | 91.3 | 105 | 92.1 | 114 | 95.8 | 162 | 83.9 | 13.289 | .004 | .15 | 3-4 |
| | Var | 18 | 8.7 | 9 | 7.9 | 5 | 4.2 | 31 | 16.1 | | | | |
| Erken doğum | Yok | 194 | 94.2 | 106 | 93.0 | 114 | 95.8 | 182 | 94.3 | .872 | .832 | - | - |
| | Var | 12 | 5.8 | 8 | 7.0 | 5 | 4.2 | 11 | 5.7 | | | | |
| Düşük Doğum A. | Yok | 190 | 92.2 | 101 | 88.6 | 111 | 93.3 | 175 | 90.7 | 1.955 | .582 | - | - |
| | Var | 16 | 7.8 | 13 | 11.4 | 8 | 6.7 | 18 | 9.3 | | | | |

* X^2 (3, N = 632)

Tablo 9'da görüldüğü üzere aktarım koşuluna göre öğrencinin cinsiyeti, erken doğum ve düşük doğum ağırlığı ile dünyaya gelme dağılımları istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Aktarım koşuluna göre doğum sırasında yaşanan sorunlar

istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. İkili karşılaştırma testlerine göre sürdürülen grupta kırılan gruba kıyasla daha fazla çocuk doğum sırasında problem yaşamıştır. Diğer karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir.

3.5.2. Aileye ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

Aktarım gruplarında anne ve babanın eğitim düzeyi, üç ve üzerinde çocuğa sahip olma, anne tarafından algılanan sosyoekonomik düzey, annenin sahip olduğu psikolojik bozukluklar, anne-babanın boşanması ve annenin eş şiddetine maruz kalma durumu gibi çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında risk faktörü olarak değerlendirilen değişkenlerin etkisini incelemek üzere 2x4 Ki-kare analizleri yürütülmüştür. Farklılaşma görülen değişkenlerde farklılaşmanın kaynağını bulmak üzere Bonferroni düzeltmesi ($\alpha = .008$) uygulanan ikili karşılaştırma testleri gerçekleştirilmiştir. İncelenen değişkenlerin gruplara göre dağılımı ve Ki-kare istatistikleri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Aileye ilişkin kategorik değişkenlerin aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

| | | 1 Kontrol (n=206) | | 2 Başlayan (n=114) | | 3 Kırılan (n=119) | | 4 Sürdürülen (n=193) | | | | Cra- mer's V 2x2 | |
|-------------------------|------------|-------------------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|----------------------------|------|-------------|-------|------------------------|-------------|
| | | n | % | n | % | n | % | n | % | Ki- kare | p | | |
| Anne Eğitim | Düşük* | 37 | 18.0 | 29 | 25.4 | 36 | 31.1 | 63 | 32.6 | 12.445 | .006 | .14 | 4-1 |
| | Yüksek | 169 | 82.0 | 85 | 74.6 | 83 | 69.7 | 130 | 67.4 | | | | |
| Baba Eğitim | Düşük | 27 | 13.1 | 19 | 16.7 | 22 | 18.5 | 38 | 19.7 | 3.411 | .333 | - | - |
| | Yüksek | 179 | 86.9 | 95 | 83.3 | 97 | 81.5 | 155 | 80.3 | | | | |
| Çocuk sayısı | Üç altı | 155 | 75.2 | 83 | 72.8 | 80 | 67.2 | 114 | 59.1 | 13.329 | .004 | .14 | 4-1 |
| | Üç ve üstü | 51 | 24.8 | 31 | 27.2 | 59 | 49.6 | 90 | 46.6 | | | | |
| SED | Alt | 54 | 26.2 | 33 | 28.9 | 36 | 30.3 | 83 | 43.0 | 14.326 | .002 | .15 | 4-1 |
| | Orta-üst | 152 | 73.8 | 81 | 71.1 | 83 | 69.7 | 110 | 57.0 | | | | |
| Anne Psi- kolojik B. | Yok | 200 | 97.1 | 109 | 95.6 | 114 | 95.8 | 174 | 90.2 | 10.252 | .017 | .13 | 4-1 |
| | Var | 6 | 2.9 | 5 | 4.4 | 5 | 4.2 | 19 | 9.8 | | | | |
| Boşanma | Yok | 178 | 86.4 | 100 | 87.7 | 105 | 88.2 | 147 | 76.2 | 12.368 | .006 | .14 | 4-3,1 |
| | Var | 28 | 13.6 | 14 | 12.3 | 14 | 11.8 | 46 | 23.8 | | | | |
| Anne eş şiddeti | Yok | 193 | 93.7 | 102 | 89.5 | 108 | 90.8 | 148 | 76.7 | 28.739 | <.001 | .213 | 4- 3,2,1 |
| | Var | 13 | 6.3 | 12 | 10.5 | 11 | 9.2 | 45 | 23.3 | | | | |

*İlkokul ve altı : düşük, orta okul ve üstü: yüksek

Tablo 10’da görüldüğü üzere aktarım koşuluna göre babanın eğitim düzeyi dağılımı istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Aktarım koşuluna göre anne eğitim düzeyi, üç ve üzerinde çocuk sahibi olma, annenin sosyoekonomik düzey algısı, annenin psikiyatrik bir tanıya sahip oluşu, anne-baba boşanması ve annenin eş şiddetine maruz kalma durumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. İkili karşılaştırma testlerine göre sürdürülen grupta kontrol grubuna kıyasla daha fazla anne alt sosyoekonomik düzeyden geldiğini, eğitim düzeylerinin ilkokul ve altında kaldığını ve tanılanmış bir psikolojik bozukluğa sahip olduğunu bildirmektedir. Sürdürülen grupta kontrol grubu ve kırılan gruba kıyasla daha fazla boşanma yaşanmıştır. Ayrıca sürdürülen grupta diğer üç gruba kıyasla daha fazla anne eş şiddetine maruz kaldığını bildirmiştir. Diğer karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir.

3.5.3. Anneye ilişkin sürekli değişkenlerin ayrılaşmamış aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

Annelerin yaş, yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği toplam puanları ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ayrılaşmamış aktarım gruplarına göre nasıl farklılaştığını incelemek üzere tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) yürütülmüştür. Grupların ortalama ve standart sapma değerleri ile tek yönlü ANOVA istatistikleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Anneye ilişkin sürekli değişkenlerin ayrılaşmamış aktarım gruplarına göre karşılaştırılması

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | <i>F</i> | <i>sd</i> | <i>p</i> | <i>eta</i> | <i>Sheffe</i> |
|------------------|-----|------------------|------------------|------------------|------------------|----------|-------------|----------|------------|------------------|
| | | Kontrol | Başlayan | Kırılan | Sürdürülen | | | | | |
| | | (<i>n</i> =206) | (<i>n</i> =114) | (<i>n</i> =119) | (<i>n</i> =193) | | | | | |
| Yaş | Ort | 47.83 | 47.48 | 48.07 | 47.22 | .891 | (3,628) | .445 | - | - |
| | SS | 4.91 | 4.69 | 4.82 | 5.25 | | | | | |
| <i>n</i> _travma | Ort | 1.98 | 2.11 | 2.76 | 3.05 | 12.179 | (3,306.355) | <.001 | - | 4>1,2 |
| | SS | 1.61 | 1.52 | 2.19 | 2.28 | | | | | |
| Duygu Düzenleme | Ort | 32.67 | 33.98 | 40.46 | 44.89 | 35.287 | (3,628) | <.001 | .144 | 4>3,2,1 3>2,1 |
| | SS | 12.70 | 12.00 | 12.58 | 13.71 | | | | | |
| | Ort | 68.81 | 65.69 | 60.67 | 53.95 | 42.173 | (3,628) | <.001 | .168 | 4<3,2,1 |

| | | | | | | | | | | |
|---------------|-----|-------|-------|-------|-------|--------|-------------|-------|------|---------|
| Sosyal Destek | SS | 13.05 | 12.82 | 14.74 | 14.29 | | | | | 3<1 |
| Aile | Ort | 22.23 | 21.28 | 19.79 | 17.34 | 28.228 | (3,306.667) | <.001 | - | 4<3,2,1 |
| | SS | 5.23 | 5.01 | 6.11 | 5.82 | | | | | 3<1 |
| Arkadaş | Ort | 24.24 | 23.29 | 21.29 | 18.90 | 57.064 | (3,303.127) | <.001 | - | 4<3,2,1 |
| | SS | 3.52 | 3.79 | 4.49 | 4.81 | | | | | 3<1 |
| Özel biri | Ort | 22.35 | 21.12 | 19.79 | 17.71 | 25.512 | (3,628) | <.001 | .109 | 4<3,2,1 |
| | SS | 5.34 | 5.33 | 5.85 | 5.41 | | | | | 3<1 |

Ayrılaşmamış aktarım koşuluna göre annenin yaşı istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır, $F(3, 628) = .891, p = .445$. Ayrılaşmamış aktarım koşuluna göre annelerin yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır, $F(3, 306.355, \text{Welch düzeltmesi}) = 12.179, p < .001$. Yürütülen Games-Howell çoklu karşılaştırma testlerine göre sürdürülen grupta kontrol grubu ve başlayan gruba göre daha fazla travmatik deneyim raporlanmıştır (p 'ler $<.05$). Diğer karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir (p 'ler $>.05$).

Ayrılaşmamış aktarım koşuluna göre annelerin duygu düzenleme gücü toplam puanları istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır, $F(3, 628) = 35.287, p < .001, n^2 = .144$. Yürütülen Scheffe çoklu karşılaştırma testlerine göre annelerin duygu düzenleme güçlükleri, sürdürülen grupta diğer üç gruba göre daha yüksektir. Annelerin duygu düzenleme güçlükleri kırılan grupta başlayan grup ve kontrol grubuna kıyasla daha yüksektir. Diğer karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir (p 'ler $>.05$).

Ayrılaşmamış aktarım koşuluna göre annelerin toplam çok boyutlu algılanan sosyal destek puanları ($F(3, 628) = 42.173, p < .001, n^2 = .168$) ile aile ($F(3, 306.667, \text{Welsh Düzeltmesi}) = 28.228, p < .001$), arkadaş ($F(3, 303.127, \text{Welsh Düzeltmesi}) = 57.064, p < .001$) ve özel biri ($F(3, 628) = 25.512, p < .001, n^2 = .109$) alt ölçek puanları istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Yürütülen Scheffe ve Games-Howell çoklu karşılaştırma testlerine göre toplam puan ve tüm alt ölçek puanları sürdürülen grupta diğer üç gruba göre daha düşüktür. Ölçek geneli ve tüm alt ölçeklerden alınan puanlar kırılan grupta kontrol grubuna kıyasla daha düşüktür. Diğer karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir.

3.6 Ayrımlaşmamış Aktarımda Aracı Değişkenlerin İncelenmesi

Bu bölümde çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında rol oynayan mekanizmaların belirlenebilmesi için annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali ile üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali arasındaki ilişkide annelerin duygu düzenleme güçlükleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin aracılık etkisi incelenecektir. Aracılık rolünün incelenmesinde Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen ölçütler dikkate alınmıştır. Baron ve Kenny (1986)'ye göre

- 1) Bağımsız değişken bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
- 2) Bağımsız değişken bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
- 3) Bağımsız değişken kontrol edildiğinde aracı değişken bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
- 4) Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki yordayıcı etkisi aracı değişken modele girdiğinde azalmalıdır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni üniversite öğrencilerinin Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi toplam puanları, bağımsız değişkeni annelerin Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi toplam puanlarıdır. Aracı değişkenler ise Annelerin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği toplam puanları ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanlarıdır. Bahsi geçen değişkenler ile Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği bir dizi doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Aracı değişkenlerin etkisinin değerlendirilmesi için Sobel Testi uygulanmıştır. Regresyon analizlerinden önce değişkenler arası ilişkiler perason korelasyon analizi ile hesaplanmıştır.

3.6.1. Sürekli Değişkenler Arası İlişkiler

Değişkenler arası ilişkilerin gösterilmesi için pearson korelasyon analizleri yapılmış, bulgular Tablo 12'de gösterilmiştir. Bulgulara göre değişkenler arasında beklenen yönde düşük ve orta düzeyde ilişkiler vardır. Annelerin çocukluk dönemi travmaları toplam puanı arttıkça öğrencilerin çocukluk dönemi travmaları ($r(630)=.40, p<.001$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($r(630)=.41, p<.001$) toplam puanı artmakta, çok boyutlu algılanan sosyal destek ($r(630)=-.48, p<.001$) toplam puanı azalmaktadır. Annelerin duygu düzenleme güçlüğü toplam puanı arttıkça öğrencilerin çocukluk dönemi travmaları toplam puanı artmaktadır, $r(630)=.24, p<.001$. Annelerin çok boyutlu

algılanan sosyal destek puanı arttıkça öğrencilerin çocukluk dönemi travmaları toplam puanı azalmaktadır, $r(630)=-.35, p<.001$.

Tablo 12

Sürekli değişkenler arası ilişkiler

| | 1 | 2 | 3 | 4 |
|--|---------|---------|---------|------|
| 1.Toplam Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi (Öğrenci) | 1.00 | | | |
| 2.Toplam Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi (Anne) | 0.40** | 1.00 | | |
| 3.Toplam Duygu Düzenleme Güçlüğü | 0.24** | 0.41** | 1.00 | |
| 4.Toplam Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek | -0.35** | -0.48** | -0.30** | 1.00 |

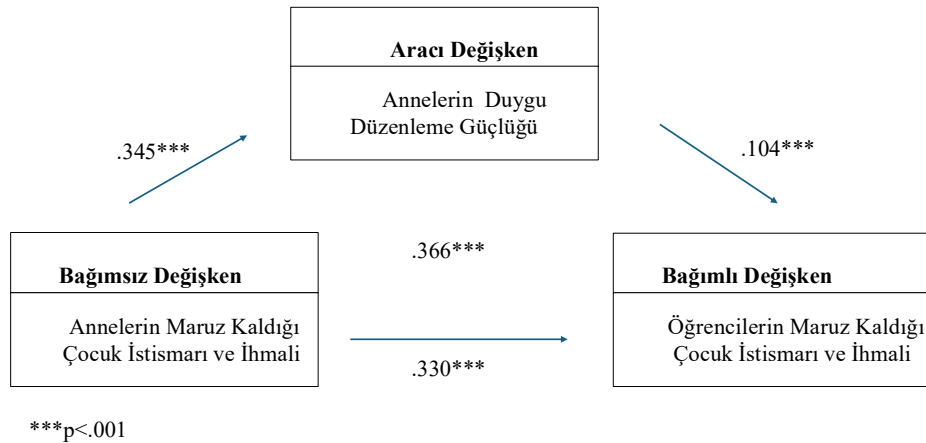
** $p<.001$

3.6.2. Annelerin Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracılık Etkisi

Annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı etkisini değerlendirmek üzere ilk olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. İkinci olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin annelerin duygu düzenleme güçlükleri üzerindeki etkisini incelemek basit doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Üçüncü olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali kontrol edildiğinde duygu düzenleme güçlüklerinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkisini incelemek için çoklu doğrusal regresyon gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen birinci basit doğrusal regresyona göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumlu yönde yordamaktadır ($\beta=.366$; $t(631)=10.954, p<.001$). Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ihmali üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali varyansının %16'sını açıklamaktadır. İkinci olarak gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon bulgularına göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali annelerin duygu düzenleme güçlük düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumlu yönde yordamaktadır ($\beta=.345$; $t(631)=11.236, p<.001$). Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali,

annelerin duygu düzenleme güçlükleri varyansının yaklaşık %17'sini açıklamaktadır. Gerçekleştirilen üçüncü analize göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali kontrol edildiğinde ($\beta=.330$; $t(631)=9.049$, $p<.001$) annelerin duygu düzenleme güçlükleri öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumlu yönde yordamaktadır ($\beta=.104$; $t(631)=2.416$, $p=.016$). Ayrıca modele duygu düzenleme güçlükleri girdiğinde bağımsız değişken olan annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin hala anlamlı olduğu ancak katsayısının düştüğü görülmüştür. Yürütülen Sobel Testine göre bu düşüş istatistiksel olarak anlamlıdır ($Z=2.392$, $p<.05$). Sonuç olarak duygu düzenleme güçlüklerinin annelerin ve üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisi vardır (Bkz. Şekil 3). Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin duygu annelerin düzenleme güçlükleri üzerinden dolaylı etkisi $.345 \times .104 = .036$ 'dır. Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki toplam etkisi $.036 + .330 = .366$ 'dır. Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki yordayıcı etkisinin %9.84'ü duygu düzenleme güçlüğü aracılığı ile gerçekleşmektedir.



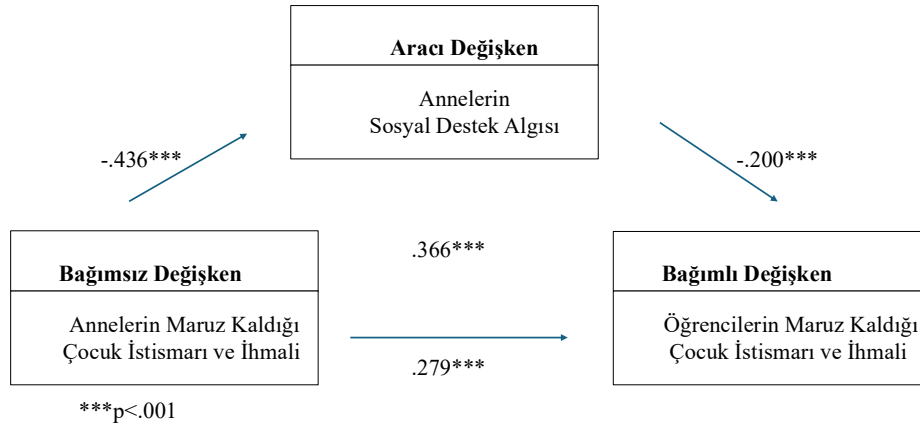
Şekil 3. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisine ilişkin test edilen model

3.6.3. Annelerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Aracılık Etkisi

Annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkisinde annelerin algılanan sosyal destek düzeylerinin aracı etkisini değerlendirmek üzere bir dizi regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. İlk olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. İkinci olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin annelerin algılanan sosyal destek düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Üçüncü olarak annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali kontrol edildiğinde annelerin algılanan sosyal destek düzeylerinin üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkisini incelemek üzere çoklu doğrusal regresyon gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen birinci basit doğrusal regresyon bulgularına göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumlu yönde yordamaktadır ($\beta=.366$; $t(631)=10.954$, $p<.001$). Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ihmali üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali varyansının %16'sını açıklamaktadır. İkinci olarak gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon bulgularına göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali annelerin algılanan sosyal destek düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumsuz yönde yordamaktadır ($\beta= -.436$; $t(631)=13.658$, $p<.001$). Annelerin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali, annelerin algılanan sosyal destek düzeyleri varyansının yaklaşık %23'ünü açıklamaktadır. Gerçekleştirilen üçüncü analize göre annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmali kontrol edildiğinde ($\beta=.279$; $t(631)=7.461$, $p<.001$) annelerin algılanan sosyal destek düzeyleri üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmali istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde olumsuz yönde yordamaktadır ($\beta= -.200$; $t(631)=2.416$, $p=.016$). Ayrıca modele annelerin algılanan sosyal destek düzeyi bağımsız değişken olan annelerin maruz kaldıkları çocuk istismarı ve ihmalinin hala anlamlı olduğu ancak katsayısının düştüğü görülmüştür. Yürütülen Sobel Testine göre bu düşüş istatistiksel olarak anlamlıdır ($Z=9.666$, $p<.001$). Sonuç olarak annelerin algılanan sosyal destek düzeylerinin annelerin ve üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali

arasındaki ilişkide kısmi aracı olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 4). Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin annelerin algılanan sosyal düzeyleri üzerinden dolaylı etkisi $.436 \times .104 = .087$ 'dir. Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki toplam etkisi $.087 + .279 = .366$ 'dır. Annelerin çocuk istismarı ve ihmalinin üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki yordayıcı etkisinin %23.77'si algılanan sosyal destek aracılığı ile gerçekleşmektedir.



Şekil 4. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annelerin algılanan sosyal destek puanlarının aracılık etkisine ilişkin test edilen model

TARTIŞMA

Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım oranının belirlenmesi ve çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ekolojik yaklaşımlara uygun olarak pek çok farklı değişken bir arada ele alınarak değerlendirilmektedir. Çocuk ve aileye ilişkin sosyo-deomografik özellikler, annenin psikolojik işlevselliği, sahip olduğu sosyal, duygusal ve bilişsel beceriler sıklıkla değerlendirilmektedir. Bu çalışmada çocuğun cinsiyeti, doğumu sırasında yaşanan sorunlar gibi bireysel özellikler; anne ve babanın eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, çocuk sayısı ve boşanma gibi aileye ilişkin özellikler ve annenin işlevselliğini etkileyebilecek tanılanmış psikolojik bozukluk, partner şiddeti, yaşam boyu travmatik deneyim çeşitliliği, duygu düzenleme güçlükleri ve algılanan sosyal destek değişkenleri ele alınmıştır. Çalışma, üniversite öğrencileri ve annelerinde korelasyonel desende geriye dönük olarak yürütülmüştür. Araştırma kapsamında öncelikle çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan anne ve öğrenciler belirlenmiştir. Ardından çocuk istismarı ve ihmalinin aktarım oranları belirlenmiştir. Daha sonra öğrencilerin ve annelerinin maruz kalma durumuna göre çocuk istismarı ve ihmali aktarım grupları belirlenmiş, bu grupları ayırt eden değişkenler incelenmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalarda çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün kırılması açısından annenin sosyal destek algısı ve duygu düzenleme becerilerinin önemli olabileceği görülmüştür. Bu değişkenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımında aracılık rolü incelenmiştir. Bulgular alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Bu çalışma büyük çoğunluğu İzmir’de öğrenim gören üniversite öğrencileri ve anneleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında 632 anne-çocuk çiftine ulaşılmıştır. Katılımcı öğrencilerin büyük bir kısmı kadınlardan (%83) oluşmakta ve orta ve üst sosyoekonomik düzeyden (%72) gelmektedir. Katılımcı annelerin çoğu evlidir (%84), lise ve üzerinde eğitim seviyesindedir (%63) ve orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahiptir (%72). Düşük sosyoekonomik düzey ve annenin düşük eğitim düzeyi çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştırıcı özellikler olarak kabul edilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda çalışılan örneklemin çocuk istismarı ve ihmali açısından daha düşük riskli bir grup olduğu söylenebilir. Katılımcılar ebeveynlik konusunda daha bilinçli ve duyarlı olabilirler bu da bildirilen çocuk istismarı ve oranlarını azaltabilir. Öte yandan bu

grupta çocuk istismarı ve ihmali farkındalığı daha yüksek olacağı için bildirim oranları artabilir. Ayrıca düşük riskli olmasına karşın bu grupta çocuk istismarı ve ihmali duygusal ihmal, aşırı koruma kontrol gibi daha örtük biçimleri ile açığa çıkabilir. Dolayısıyla elde edilen bulgular değerlendirilirken örneklemin yapısı dikkate alınması önerilmektedir.

4.1. Üniversite Öğrencileri ve Annelerinde Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocuk istismarı ve ihmalinin genel olarak kabul görmüş, tek ve kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Hangi davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak ele alınacağı araştırmacının bakış açısına göre farklılaşabilir (Barnett vd, 1993). Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan ve kalmayan grupları belirlemek için Çocukluk Dönemi Travmaları Anketi'nin alt-ölçek ve ölçek genelinden alınan puanların medyan değerleri ölçüt alınmıştır. Alt ölçeklerden alınan puanlar çocuk istismarı ve ihmalinin alt türlerini (duygusal, fiziksel, cinsel istismar; duygusa, fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kontrol) ölçek genelinden alınan puanlar ayırtmamış istismarı değerlendirmektedir. Oluşturulan gruplar çocuk istismarı ve ihmali ile ilişkisi bilinen yaşam-boyu travmatik deneyim çeşitliliği, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve algılanan sosyal destek açısından karşılaştırılmıştır. Gruplar bahsi geçen değişkenler açısından anlamlı olarak farklılaştığı için maruz kalan ve kalmayan grup ayrımının medyan değeri ile yapılmasının geçerli olduğu kabul edilmiştir. Medyan değerinin üzerinde olan katılımcılar çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanlar olarak kabul edilmiş ve çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali türlerine maruz kalma oranlarına bakıldığında maruz kalma oranlarının yaklaşık olarak %20 ile %50 arasında değiştiği görülmektedir. Duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma oranları sırası ile %49.7, %20.9 ve %20.7'dir. Duygusal ve fiziksel ihmale maruz kalma oranları sırasıyla %44.3 ve %47.5'tir. Aşırı koruma-kontrole maruz kalma oranı %47.3'tür. Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrole maruz kalmıştır. Öğrencilerde fiziksel ve cinsel istismar maruziyetin diğer türlere kıyasla daha az olduğu söylenebilir.

Annelerin çocuk istismarı ve ihmali türlerine maruz kalma oranlarına bakıldığında yaklaşık olarak %12 ile %49 arasında değiştiği görülmektedir. Duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma oranları sırası ile %48.6, %35.0 ve %11.9'dur. Duygusal ve fiziksel ihmale maruz kalma oranları sırasıyla %45.9 ve %42.2'dir. Aşırı koruma-kontrole maruz kalma oranı %48.1'dir. Öğrencilerde olduğu gibi annelerde de örneklemin yaklaşık olarak yarısı duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma-kontrole maruz kalmıştır. Meta-analiz çalışmalarında da diğer türlerle kıyaslandığında duygusal istismar ve ihmal için yüksek yaygınlık oranları raporlanmaktadır (Moody ve ark; 2018; Stoltenborgh vd, 2015). Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar açısından incelendiğinde de bu çalışmada olduğu gibi duygusal istismar (Sofuoğlu vd, 2013) ve fiziksel ihmal (Kızıltepe, 2021) yaygınlığının diğer türlerden yüksek olduğu bulgulanmıştır. Sonuç olarak mevcut çalışmada duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal için karşılaşılan yaygınlık oranlarının alan yazın ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Annelerde de fiziksel ve cinsel istismara maruziyet diğer türlere kıyasla daha az görünmektedir. Araştırmalar, fiziksel ve cinsel istismarın diğer istismar türlerine kıyasla daha düşük yaygınlık oranlarına sahip olduğunu göstermektedir (Moody ve ark; 2018; Stoltenborgh vd, 2015). Stoltenborgh ve diğerlerinin (2015) meta-analiz çalışması, çocuk istismarı türlerinin küresel yaygınlığını incelemiş ve fiziksel ile cinsel istismarın, duygusal istismar ve ihmalden daha düşük oranlarda raporlandığını ortaya koymuştur. Yani mevcut çalışmada karşılaşılan yaygınlık oranlarının alan yazın ile uyumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca, örneklemin düşük riskli yapısı göz önüne alındığında, fiziksel ve cinsel istismarın daha az görülmesinin beklenen bir bulgu olduğu söylenebilir.

Çocukları ile kıyaslandığında annelerin daha fazla fiziksel istismar bildirdiği görülmüştür. Bir disiplin yöntemi olarak kabul gören fiziksel cezalar fiziksel istismar için zemin hazırlamaktadır (Polat, 2019). Ülkemizde fiziksel ceza geleneksel olarak kabul görmektedir. Yaşları göz önünde bulundurulduğunda annelerin daha fazla fiziksel istismara maruz kalması beklendiktir. Toplumda zamanla fiziksel istismara yönelik onaylayıcı tutumlarda azalma meydana gelmiş ve öğrenciler daha az fiziksel istismar bildirmiş olabilir. Böylesi bir değişim üzerinde; yürütülen kamusal çalışmalar ya da ebeveynlerin içsel deneyimlerinin etkisi olabilir. Yıllar içinde fiziksel istismarın çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri konusunda farkındalık çalışmaları

yürütülmüştür. Bu çalışmalar sonuç vermiş bu tür uygulamalarda azalma meydana gelmiş olabilir (Widom, 2015). Bununla birlikte fiziksel istismarın mağdurda adaletsizlik duygusu yarattığı, yaşantısını haksızlık olarak değerlendirenlerin fiziksel istismarı onaylayıcı tutumları daha az benimsedikleri bilinmektedir (Muller vd, 1995). Örnekleme yer alan katılımcılar da benzer süreçler yaşamış olabilirler. Ayrıca çocukları ile kıyaslandığında annelerin daha az cinsel istismar bildirdiği görülmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali sıklıkla ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır (UNICEF, 2024). Anneler çocuklarına kıyasla bu dönemi hatırlamakta daha fazla güçlük yaşadıkları için daha az cinsel istismar bildirmiş olabilirler. Ayrıca üniversite öğrencilerinin orta yaşlı bireylere göre (Miles, 2023) ve psikoloji bölümü öğrencilerinin diğer alanda eğitim gören öğrencilere göre (Türk vd, 2021) cinsel istismar farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir. Cinsel istismar farkındalığı yaşanan istismara ilişkin daha az kendini suçlama ve utanç ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Swanson ve Symanski, 2022). Bu bulgular ışığında annelerin cinsel istismar farkındalığının öğrencilerden daha düşük olabileceği ve cinsel istismar yaşantılarını istismar olarak tanımlamakta zorlandığı ya da yaşadıkları suçluluk ve utanç nedeniyle saklamayı tercih etmiş olabileceği düşünülebilir.

Üniversite öğrencileri ve annelerinin ayrılaşmamış istismara maruz kalma oranlarına bakıldığında; öğrencilerde %48.6, annelerinde %49.4 olduğu görülmüştür. Yani örneklemin yaklaşık olarak yarısı hangi tür olduğuna bakılmaksızın istismar ve ihmal içeren davranışlara maruz kalmıştır. Alan yazında ayrılaşmamış istismar için %8 ile %64 arasında değişen çeşitli yaygınlık oranları raporlanmıştır (Augystyn vd, 2019; Cabecinha-Alali vd, 2022). Mevcut çalışmada bulgularan yaygınlık oranlarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Örneklemin düşük riskli bir örneklem oluşu dikkate alındığında yüksek yaygınlık oranları şaşırtıcı olabilir. Yüksek oranlar ülkemizde kabul gören kültürel normlardan kaynaklanıyor olabilir. Ekolojik yaklaşımlar çocuk yetiştirmeye dair değerlerin çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışındaki rolüne dikkat çekmektedir. Ülkemizde çocuklar ebeveynlerin bir uzantısı olarak kabul görüp özerkliğine saygı duyulmamakta ve duygusal ve fiziksel istismara zemin hazırlayan sert disiplin yöntemleri geleneksel olarak kabul görmektedir. Bununla birlikte bu çalışmada öğrenciler ve anneleri kendi çocuk istismarı ve ihmali deneyimlerini öz-bildirime dayalı olarak çevirim içi ortamda bildirmiştir. Bu durum katılımcılara anonimlik sağlamıştır. Katılımcılar çocukluk dönemi istismar ve ihmal

yaşantılarını daha az saklama eğiliminde olmuş olabilirler. Katılımcıların çocukluk dönemi istismarı ve ihmali konusunda daha şeffaf oluşu bildirilen yüksek oranların bir nedeni olabilir.

4.2. Aktarım Hipotezi ve Oranına Dair Bulguların Tartışılması

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklar arası aktarımının bir mit mi olduğuna dair tartışmalar devam etmekte ve çok çeşitli aktarım oranları bulgulanmaktadır. Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezi ayrılaşmamış aktarım için test edilmiş ve doğrulandığı görülmüştür. Çocuk istismarı ve ihmalinin alt türleri sıklıkla bir arada görülmekte ve gelişimsel olarak benzer etkiler oluşturmaktadır. Bu nedenle alan yazında farklı türlerin bir arada değerlendirildiği görülmektedir. Bu çalışmada da ayrılaşmamış aktarım değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımın temel avantajı, tür bazlı sınıflandırmaların ötesine geçerek toplam travmatik yükün gelişimsel etkilerine odaklanabilmesidir. Nitekim bu çalışmada, çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve ihmali kuşaklararası aktarımında, annenin duygu düzenleme becerisi ve sosyal destek algısı gibi gelişimsel olarak kritik iki psikososyal değişken incelenmiştir. Bu değişkenler, çocuk istismarı ve ihmalden etkilenmesi öngörülen ve ebeveynlik işlevselliği açısından belirleyici olan beceriler arasında yer almaktadır. Ayrılaşmamış aktarımın ele alınması, bu becerilerin yalnızca belirli istismar türleriyle değil, birikimli ve bütüncül deneyimlerle nasıl şekillendiğini ortaya koymasına olanak sağlamıştır.

Çalışma bulgularına göre çocuk istismarı ve ihmali maruz kalan annelerin %62'sinin çocukları da çocuk istismarı ve ihmali maruz kalmıştır. Anneleri çocuk istismarı ve ihmali maruz kalan öğrencilerin, kalmayanlara göre çocuk istismarı ve ihmali maruz kalma olasılıkları yaklaşık üç kat daha yüksektir. Bulgularan aktarım oranı ülkemizde erken-ergenler ve anneleri ile gerçekleştirilen bir çalışmanın bulguları ile uyumludur. Bu çalışmada ayrılaşmamış aktarım oranı %68 olarak belirlenmiştir (Kızıltepe, 2021). Dünyada %7 (Dixon, 2009) ile %74 (St-Laurent vd, 2019) arasında değişen aktarım oranları bulgulanmıştır. Widom (2015)'a göre ayrılaşmamış aktarım oranı %21, Bir başka çalışmada ise ayrılaşmamış aktarım oranının %16 olduğu görülmüştür (Augystyn vd, 2019). Bir derleme çalışmasında kuşaklararası aktarım oranının %30 olarak belirlenmiştir (Kaufman ve Zigler, 1987). Bu çalışmalar ile

kıyaslandığında mevcut çalışmada çok daha yüksek bir aktarım oranı bulgulanmıştır. Görülen yüksek aktarım oranları ekolojik-etkileşimsel model çerçevesinde değerlendirilebilir. Modele göre makrosistem, ekzosistem ve mikrosistem içindeki çeşitli faktörlerin birbirleri ile olan etkileşimleri çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını belirleyebilir. Makrosistem açısından bakıldığında ülkemizdeki yüksek aktarım oranları kültürel değerler ile açıklanabilir. Ülkemizde sert disiplin yöntemlerinin onaylandığı, çocukların ebeveynin bir parçası olarak kabul gördüğü, özerkliğine ve haklarına saygı duyulmadığı söylenebilir. Bu durum çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan ebeveynlerin tıpkı kendi ebeveynleri gibi benzer değerleri benimseyerek kendi çocuklarını çocuk istismarı ve ihmaline açık hale getiriyor olabilir. Ayrıca Türkiye geliştirmekte olan bir ülkedir. Bu durum ekonomik refahı ve kamusal olanakları etkilemektedir. Bu faktörleri ebeveynin stres düzeyini arttıran ekzosistem değişkenleri olarak ele almak mümkündür. Ekonomik sıkıntılar yaşarken bir yandan da kamusal destekten mahrum kalma stres düzeyini artırarak çocuk istismarı ve ihmali riskini artırıyor olabilir. Bahsi geçen bu makrosistem ve ekzosistem düzeyindeki etkiler mikrosistemi etkileri ile birleşerek çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım riskini arttırabilir. Örneğin, ülkemizde yaşayan ve kültürel olarak sert disiplinin kabul gördüğü bir toplumda yetişmiş olan, çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kalmış bir anne bu deneyimi içselleştirmiş olabilir. Bu makrosistem etkisi, annenin ebeveynlik anlayışını şekillendirirken; aynı zamanda ekonomik zorluklar, işsizlik ve sınırlı sosyal hizmet erişimi gibi ekzosistem faktörleri annenin stres düzeyini arttırabilir. Bu koşullar altında, sosyal destek algısı düşük ve duygu düzenleme becerileri sınırlı olan anne, mikrosistem düzeyinde çocuğuyla kurduğu ilişkide aşırı kontrolcü, cezalandırıcı ya da ihmal edici tutumlar sergileyebilir. Böylece, üst sistemlerdeki incinebilirlik faktörleri mikrosistemle birleşerek, istismar ve ihmalin bir sonraki kuşağa aktarılma olasılığını güçlendirebilir. Bu örüntü, çalışmamızda gözlemlenen yüksek ayrılaşmamış aktarım oranının, bireysel özelliklerin kültürel normlar ve stres kaynaklarıyla birleşerek çocuk istismarı ve ihmalinin nasıl sürdürülebilir olduğunu kuramsal olarak açıklamaktadır.

Öte yandan mevcut çalışmada bulguların yüksek aktarım oranı araştırmanın yöntemsel özelliklerden de kaynaklanıyor olabilir. Alan yazında kuşaklararası aktarım çalışmaları incelendiğinde aktarım oranının geniş bir ranjda olduğu görülmektedir. Araştırma verisinin boylamsal olarak (Dixon ve Broune, 2009), resmi kayıtlara

bakılarak (Augustyn vd, 2019), küçük yaş gruplarındaki (Berlin vd, 2013; McKenzie vd, 2021) çocuklar için toplandığı çalışmalarda aktarım oranlarının düşük olduğu; sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu yüksek riskli örneklerde gerçekleştirilen çalışmalarda (St-Laurent vd, 2019) aktarım oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada anne ve öğrencilerin 18 yaş öncesinde maruz kaldıkları istismar ve ihmal deneyimleri geriye dönük olarak öz-bildirim yoluyla aynı ölçme aracı ile değerlendirilmiştir. Araştırma daha küçük yaş gruplarında, boylamsal olarak toplanmış olsaydı daha düşük aktarım oranları ile karşılaşılabilirdi.

Sonuç olarak bu çalışmada alan yazında yer alan pek çok çalışmadan daha yüksek bir aktarım oranı belirlenmiştir. Gözlenen bu fark çalışılan örneklem özellikleri ve çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilme yönteminden kaynaklanan karıştırıcı etkilerin yansımaları da olabilir; ülkemizin kültürel ve politik özelliklerinin bir yansıması da olabilir. Yine de mevcut çalışma çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezinin desteklenmesi hususunda alan yazına katkı sağlamıştır. Öte yandan çocuk istismarı yaşantısı olan ebeveynlerin çocuklarında çocuk istismarı ve ihmali bildirmeyenler (%38) bulunmakla birlikte çocuk istismarı ve ihmali yaşantısı olmayan ebeveynlerin çocuklarında çocuk istismarı ve ihmali bildirenler (%36) bulunmaktadır. Yani çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün kırıldığı ve başladığı gruplar vardır. Bu durum alan yazında sıklıkla vurgulanan iki noktaya işaret etmektedir: 1) Çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında ebeveynin maruz kaldığı çocuk istismarı ve ihmalinin dışındaki faktörlerin de etkisi vardır, çocuk istismarı ve ihmali çok boyutlu bir olgudur (Belsky, 1980). 2) Çocuk istismarı ve ihmali döngüsünü kıran ebeveynler de vardır ve döngünün hangi şartlar altında sürdürüldüğü açıklanmalıdır (Kaufman ve Zigler, 1987; Thornberry vd., 2012). Bu çalışmada kişi odaklı yaklaşım temel alınarak çocuk istismarı ve ihmali sürdürülen, kıran ve başlatan faktörlerin neler olabileceği araştırılmıştır.

4.3. Aktarım Gruplarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocuk istismarı ve ihmali döngüsü ile ilişkili faktörler incelemek amacıyla, annelerin ve üniversite öğrencisi olan çocuklarının maruz kaldıkları ayrılaşmamış istismara göre dört aktarım grubu (kontrol, başlayan, kırılan, sürdürülen) tanımlanmıştır. Annelerin çocuk istismarı ve ihmali maruz kaldığı gruplar kırılan ve sürdürülen

gruplarıdır. Kırılan grupta öğrenciler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmazken sürdürülen grupta maruz kalmaktadır. Annelerin çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmadığı gruplar kontrol grubu ve başlayan gruptur. Kontrol grubunda öğrenciler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmazken başlayan grupta maruz kalmaktadır.

Ayrılaşmamış aktarım grupları incelendiğinde örneklemin %32.6'sını kontrol grubunun oluşturduğu görülmektedir. Yani hem anne hem de çocukların yaklaşık olarak üçte biri çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamıştır. Örneklemin %30.5'i sürdürülen grupta yer alan katılımcılar oluşturmaktadır. Yani katılımcıların ikinci üçte birlik kısmında hem anne hem de çocukları çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmıştır. Örneklemin kalan üçte birlik kısmını kırılan (%18.6) ve başlayan (%18.0) gruplar oluşturmaktadır. Kırılan grupta yer alan katılımcıları anneleri çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmasına rağmen böyle bir yaşantısı olmayan öğrencilerdir. Kırılan grubun sürdürülen gruptan daha dar oluşu çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün sürdürülme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Başlayan grubu anneleri çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamasına rağmen çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan öğrencilerdir. Sürdürülen grubun başlayan gruptan geniş olması ebeveynin istismar ve ihmali yaşantısının çocuk istismarı ve ihmali açısından önemli bir risk faktörü olduğunun bir kez daha altını çizmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının daha iyi anlaşılabilmesi için ayrılaşmamış aktarım gruplarını ayırt eden özelliklerin belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmada ekolojik yaklaşımlarda vurgulanan bazı mikrosistem değişkenleri ve alan yazında sıklıkla incelenen değişkenler göz önünde bulundurularak çocuk, aile yapısı ve annenin özelliklerinin aktarım koşuluna göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Araştırmada çocuğun cinsiyeti, doğum sırasında yaşanan problemler, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, annenin algıladığı sosyoekonomik düzey, annenin tanılanmış bir psikolojik bozukluğa sahip olma durumu, annenin eşinden şiddet görme durumu, anne-babanın boşanması, annenin yaşı, annenin yaşam boyu travmatik yaşantı çeşitliliği, duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı olmak üzere 11 özellik değerlendirilmiştir. İncelenen değişkenler arasında duygu düzenleme güçlüğü bir yönü ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının kişi odaklı olarak değerlendirildiği çalışmalarda duygu düzenleme güçlüğüne incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4.3.1. Aktarım Gruplarını Ayır Eden Değişkenlerin Tartışılması

Hem anne hem de öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kaldığı sürdürülen grup, hem anne hem de öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmadığı kontrol grubu ile karşılaştığında çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştıran çok daha fazla etmene sahip olması beklenmektedir. Bu çalışmada sürdürülen grup ve kontrol grubu dokuz özellik açısından farklılaşmaktadır. Sürdürülen grupta boşanma ile üç ve üzerinde çocuk sahibi olma daha yaygındır. Sürdürülen grupta anneler daha düşük eğitim seviyesine, sosyoekonomik düzeyeve sosyal destek algısına sahiptir. Buna karşın daha fazla yaşam boyu travmatik deneyim, psikolojik bozukluk ve duygu düzenleme güçlüğü bildirmişlerdir. Alan yazın ile uyumlu olarak sürdürülen grubun aile yapısı ve anneye ilişkin pek çok değişken açısından dezavantajlı bir noktada olduğu görülmektedir (Dixon ve Broune 2009; Egeland, 1988; McKenzie vd, 2021; Jaffea; 2013; St-Laurent ve ark; 2019). Bahsi geçen değişkenler, çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştıran risk faktörleri olarak değerlendirilebilir.

Sürdürülen grup ve başlayan gruplara bakıldığında her iki grupta yer alan çocuklar istismar ve ihmale maruz kalmıştır. Bu iki grubun benzer riskler taşıması beklenmektedir (Dixon, 2009). Ancak sürdürülen grupta anneler çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmıştır, başlayan grupta annelerin böyle bir yaşantısı yoktur. Sürdürülen grupta yer alan annelerin çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmış olma ile ilişkili dezavantajları olabilir. Nitekim bu çalışmada da böyle olmuştur. Mevcut çalışmada bu iki grubun dört özellik açısından farklılaştığı görülmüştür. Sürdürülen grupta yer alan anneler daha fazla partner şiddeti, yaşam boyu travmatik deneyim çeşitliliği, duygu düzenleme güçlüğü bildirirken daha düşük sosyal destek algısı bildirmiştir. Yani kırılan gruba göre daha fazla risk faktörüne sahiptir. Ancak başlayan grupta da çocuk istismarı ve ihmali ortaya çıkmasını kolaylaştıran faktörler olmalıdır. Bu çalışmada incelenen özellikler ile bu faktörler belirlenememiştir. Çocuk istismarı ve ihmali alan yazında anneye ilişkin özellikler olarak değerlendirilen stres düzeyi, çocuk bakımı konusunda yetersiz bilgi düzeyi, çocuğa yönelik düşmanca tutumları vb. faktörler başlayan grupta çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştırmış olabilir (Milner, 1993). Alan yazında bu iki grubu ayırt eden değişkenlere ilişkin net bir bulguya rastlanmamıştır. Dixon ve Broune (2009) bu iki grup arasında sosyodemografik özellikler (tek ebeveynlik, erken yaşta anne olma,

düşük eğitim düzeyi, yoksulluk) tek tek ele alındığında farklılaşma olmadığını, St-Laurent ve diğerleri (2019), başlayan grupta kümülatif olarak daha fazla sosyodemografik risk olduğunu göstermiştir. Bu durum çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında farklı değişkenler arası etkileşiminin önemini tekrar göz önüne sürmektedir.

Sürdürülen grup ve kırılan grup arası farklılaşmalar çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım mekanizmalarının anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Her iki grupta da anneler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmıştır. Ancak sürdürülen grupta öğrenciler de çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalırken kırılan grupta öğrencilerin böyle bir yaşantısı yoktur. Bu iki grup arası farklılaşmalar çocuk istismarı ve ihmalinin hangi şartlar altında sürdüğünü açıklayacaktır. Bulgulara göre bu iki grup beş özellik açısından farklılaşmaktadır. Sürdürülen grupta daha fazla sayıda anne eş şiddetine maruz kalmış, daha fazla duygu düzenleme güçlüğü ve daha düşük sosyal destek algısı bildirmiştir. Ayrıca sürdürülen grupta daha fazla boşanmış aile yer almış, daha fazla sayıda çocuk doğum sırasında problemler yaşamıştır. Sürdürülen grubun kırılan gruba kıyasla daha fazla risk faktörü barındırması beklendiktir. Alan yazında düşük sosyal destek ve annenin maruz kaldığı şiddet, boşanma ve doğum sırasında yaşanan problemler daha önce risk faktörü olarak belirlenmiştir (Dixon, 2009; Egeland, 1988; McKenzie vd, 2021; St-Laurent vd, 2019). Ancak alan yazında duygu düzenleme güçlüğü'nün bu bağlamda ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışma duygu düzenleme güçlüğü'nün çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında risk faktörü olduğuna ilişkin görgül kanıtı alan yazına kazandırmıştır. Ebeveynler ve çocukları arasındaki etkileşim sırasında sıklıkla olumsuz duygular ortaya çıkmaktadır. Çocukların öfkesi, kaygısı veya üzüntüsü ebeveynde de benzer duyguların ortaya çıkışı ile sonuçlanır (Westrupp vd, 2020). Bu durum ebeveynin çocukları ile etkileşimleri sırasında tepki vermeden önce kendi duygularını düzenlemesini gerekli kılmaktadır. Ebeveynler duygularını etkili bir şekilde düzenleyemezse kendi duygularına kapılıp giderler ve çocuklarına istismar ve ihmal şeklinde bir tepki verebilirler (Marziali vd, 2003).

Kırılan grup ve kontrol grubuna bakıldığında her iki grupta da öğrenciler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamıştır. Ancak kırılan grupta anneler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalırken kontrol grubunda kalmamıştır. Kırılan grupta anneler yaşamış oldukları çocuk istismarı ve ihmaline bağlı olarak kontrol grubuna kıyasla

daha fazla risk faktörüne sahip olabilir. Mevcut çalışma bulguları bu yargıyı desteklemektedir. Kırılan grup ve kontrol grubu iki özellik açısından farklılaşmaktadır. Kırılan grupta kontrol grubuna kıyasla daha fazla duygu düzenleme güçlüğü, daha düşük sosyal destek algısı bildirilmiştir. Kırılan grubun kontrol grubuna kıyasla daha fazla risk barındırdığı başka çalışmalarda da gösterilmiştir (Dixon, 2009; McKenzie vd, 2021; St-Laurent ve ark; 2019). Başka bir deyişle istismar ve ihmal döngüsü kırılmış olsa da risk etmenleri varlığını sürdürmektedir. Bu durumda döngünün kırılmasında rol alan koruyucu faktörlerin varlığı söz konusu olabilir. Alan yazında kontrol grubu ile karşılaştırıldığında kırılan grupta daha az taşınmanın hem çocuğun hem de ebeveynin daha az uyum sorunu yaşayacak olması nedeniyle çocuk istismarı ve ihmali için koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmiştir (St-Laurent ve ark; 2019). Diğer çalışmalarda kırılan grubun kontrol grubundan daha avantajlı olduğu bir değişken görülmemiştir (Dixon, 2009; McKenzie vd, 2021). Ancak alan yazında çocuk istismarı ve ihmali için koruyucu faktör olarak değerlendirilen çocuğun kolay mizacı, gelişmiş kişiler arası becerilere sahip olması, ebeveynin stres düzeyini azaltan iş doyumunu ve ilişki doyumunu gibi faktörlerin çocuk istismarı ve ihmalinin kırılmasında etkisi olmuş olabilir (Cicchetti ve Rizley, 1981). Ek olarak kırılan grubun kontrol grubuna göre bu iki özellik açısından dezavantajlı, sürdürülen gruba göre avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Kırılan gruptaki anneler belki sürdürülen gruba kıyasla daha düşük, daha kısa süreli ve daha az istismara maruz kaldığı, belki sahip oldukları daha fazla koruyucu faktörden dolayı duygu düzenleme becerileri ve sosyal destek algıları daha az zarar görmüştür. Bu anneler sürdürülen gruptaki annelere kıyasla zorlayıcı yaşantılarla daha iyi baş edebilecek donanıma sahip oldukları için çocuk istismarı ve ihmali döngüsü kırılıyor olabilir. Bu bulgu çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımı söz konusu olduğunda risk etmenlerinin şiddetinin önemli olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Kırılan grup ile başlayan gruplara bakıldığında; kırılan grupta anneler, başlayan grupta ise öğrenciler çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalmıştır. Kırılan gruptaki annelerin çocuk istismarı ve ihmali yaşamış olmaktan kaynaklanan risklere sahip olması, başlayan grubun da çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştırıcı faktörlere sahip olması beklenmektedir. Beklendiği gibi kırılan grup ile başlayan grubun iki özellik açısından farklılaştığı görülmektedir. Kırılan grupta duygu düzenleme güçlükleri fazla iken başlayan grupta boşanmış aile oranı daha fazladır. Bu

iki grup arasındaki farklılaşma çocuk istismarı ve ihmali açısından riskli ailelerde önleyici müdahalelerde bulunma açısından önemlidir (Dixon, 2009). Bu çalışmada boşanmanın çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında önemli bir faktör olduğu gösterilmiştir. Boşanma sürecindeki ailelerde pek çok çocuğun çocuk istismarı ve ihmaline maruz kaldığı bilinmektedir (Day vd, 2008). Boşanma çocuğun bakım yükünü çoğunlukla tek ebeveynin sorumluluğuna bırakır, bakım yükü artan ebeveynin stres düzeyi artacaktır. Araştırmalarda tek ebeveyn olma çocuk istismarı için önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Stoltenborgh vd, 2015). Ayrıca boşanma sırasında artan çatışmalar çocukları duygusal ve fiziksel istismara açık hale getirmektedir (Brown, 2003). Buradan hareketle boşanan ailelerin çocuk koruma konusunda destek hizmetlerine ihtiyaçları olduğu söylenebilir.

Başlayan grup ve kontrol grubunun değerlendirilen özellikler açısından birbirinden farklılaşmadığı görülmüştür. Her iki grupta da anneler çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmamıştır, başlayan grupta çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştırıcı faktörler olmalıdır ancak bu çalışmada ele alınan değişkenler ile tespit edilememiştir. Alan yazında başlayan grubun kontrol grubuna göre daha fazla sosyo-demeografik risk barındırdığı gösterilmiştir (St-Laurent vd, 2019). Tek ebeveyn olma, erken yaşta ebeveyn olma, çocuk sayısının fazla olması (Dixon 2009; Mckenzie vd, 2021) iki grubu ayırt eden özellikler arasındadır. Bu çalışmada değerlendirilen sosyo-demografik özellikler açısından farklılaşma olmayışı örneklemin sosyodemografik özelliklerinde çeşitliliğin az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Önceki çalışmalar ebeveynin sosyal ağını (Dixon, 2009) ve bu ağ ile ilişkilerin sıklığını (Leifer vd, 2004; St-Laurent) değerlendirmiş ve bu çalışma ile uyumlu olarak başlayan grup ve kontrol grubunu ayırt etmediğini göstermiştir. Sonraki çalışmalarda farklı risk ve koruyucu faktörlerin ele alınarak bu iki gruba özgü ayrıntılı bilgi edilmesi mümkün olabilecektir.

Aktarım gruplarını ayırt eden değişkenler genel olarak ele alındığında aktarım gruplarında çocuk ile ilgili, aile yapısı ile ilgili, ve annenin işlevselliği ile ilgili değişkenlerin farklılaştığı görülmüştür. Bu durum ekolojik yaklaşımlar ile uyumludur. Ekolojik yaklaşımlara göre çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışı ve kuşaklararası aktarımı tek bir faktörle açıklanamayacak çok faktörlü ve karmaşık bir olgudur (Cichetti ve Rizley, 1981). Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmak bireyin ebeveynlik becerilerini etkileyebilir. Ancak döngünün sürdürülmesinde çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını kolaylaştıracak risk faktörleri ve zorlaştıracak

koruyucu faktörlerin zaman içindeki etkileşimleri belirleyici olacaktır. Bu çalışmada istismar döngüsünün sürdürülmesinde çocukla ilişkili olarak doğumu sırasında yaşanan problemler, aile yapısı ile ilişkili olarak boşanma ve eş şiddetine maruz kalma ve anne özellikleri ile ilişkili olarak yüksek duygu düzenleme güçlüğü ve düşük sosyal destek algısının rolü olabileceği gösterilmiştir. Bu değişkenler ebeveynin stresini artırma ya da stres ile baş edebilmesini zorlaştırarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile sonuçlanıyor olabilir. Çocuğun doğumu sırasında yaşanan problemler daha fazla bakım yükü getirerek ebeveyn için bir stres kaynağı olabilir. Ebeveynliği stresli bir iş olarak değerlendirilmesi çocuk istismarı ve ihmali olasılığını artırır (Finzi-Dotton ve Harel, 2014). Boşanma ve eş şiddetine maruz kalma aile içinde yaşanan stresi arttıracaktır. Aile içinde yaşanan stres hem çocuğun hem de ebeveynlerin davranışlarına yansıtacaktır. Çocuklarda içe kapanma, sosyal çekilme, kaygı ve üzüntü gibi ebeveyn ilgisini ve şefkatini gerektiren içselleştirme sorunları ya da öfke, saldırganlık, risk alma davranışları gibi ebeveynin sabrını ve takibini gerektiren dışsallaştırma sorunları görülebilir. Boşanma ve aile içi şiddet hem ebeveynin olumsuz duygu durumu, hem yaşadığı kaos ve belirsizlikler nedeniyle ebeveyn stresini arttıracaktır. Çocuklarda meydana gelen duygu ve davranış değişimleri de ebeveynin hem daha fazla ilgisini gerektirip hem de ebeveynin stresini arttıracaktır. Ebeveynlerin bu tür bir durumla başa çıkabilmeleri için hem kendi duygu durumlarını düzenlemeye, hem de çocuklarının duygu durumlarını düzenlemeye ihtiyaçları olacaktır. Bununla birlikte böyle bir durumda yardım alabilecekleri diğerlerinin olduğunu bilmek, yaşadıklarını paylaşabilecekleri kişilerin varlığı baş etmelerinde yardımcı olacaktır. Yani duygu düzenleme güçlüğü ve düşük sosyal destek algısı artan ebeveynlik stresi ile baş etmeyi zorlaştırarak çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkmasını kolaylaştıracaktır.

Çalışmanın dikkat çeken bir bulgusu ise değerlendirilen temel iki değişkeninin, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının, hem annenin istismar ve ihmale maruz kaldığı grupları (sürdürülen ve kırılan) maruz kalmadığı gruplardan (kontrol ve başlayan) ayırt etmesi hem de istismar ve ihmal döngüsünün kırıldığı ve sürdürüldüğü grupları ayırt etmesidir. Bu durum annelerin duygu düzenleme başarısı ve sosyal destek algısının çocuk istismarı ve ihmali yaşantısından olumsuz etkilendiği, daha fazla olumsuz etkilenen annelerin de istismar ve ihmal döngüsünü sürdürdüğü şeklinde yorumlanabilir. Yani bu özellikler çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımına

aracılık ediyor olabilirler. Çalışma kapsamında annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının aracılık rolü incelenmiş, bir sonraki bölümde tartışılmıştır.

4.4. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımında Aracı Mekanizmalara İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu araştırmanın bulguları çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezini desteklemektedir. Bulgulara göre annelerin çocukluk dönemi istismar ve ihmali çocuklarının maruz kaldığı istismar ve ihmalin %16'sını açıklamaktadır. Alan yazın incelendiğinde annenin geçmiş istismar ve ihmal yaşantılarının çocuğun istismar ve ihmali açıklama miktarına yönelik %5 ve %12 arasında değişen oranlar bulgulanmıştır (Diaz vd, 2014; Elliot vd, 2005; Finzi-Dotton ve Harrel, 2014). Meta analiz çalışmaları ebeveynin istismar ve ihmalinin çocuğun istismarı ve ihmali üzerinde düşük ve orta düzeyde etki gücüne sahip olduğunu göstermektedir (Madigan vd, 2019). Görüldüğü üzere ebeveynin istismarı ve ihmali çocuğun istismarı ve ihmalinin küçük bir kısmını açıklamaktadır. Bu bulgu, alan yazında vurgulanan çocuk istismarı ve ihmalinin yalnızca geçmiş deneyimlerle açıklanamayacağını, döngüyü kıran ebeveynlerin varlığı ve çoklu risk etmenlerinin birlikte ele alınması gerekliliğinin altını tekrar çizmektedir (Assink vd, 2013) Ancak küçük bir etki gücüne sahip olsa da ebeveynin istismarı ve ihmalinin çocuğun istismarı ve ihmali üzerindeki etkisinin açıklanmasına ihtiyaç vardır. İstismar ve ihmal döngüsünün sürdürülmesi daha fazla insanın çocuk istismarı ve ihmalinden olumsuz etkilenmesi anlamına gelecektir. Ekolojik-etkileşimsel modele göre ailesel, ilişkisel ve bağlamsal pek çok faktör ve bu faktörlerin birbirleri ile olan etkileşimleri çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının belirleyicisi olacaktır. Model, yalnızca bireysel geçmişe değil, bireyin içinde bulunduğu sosyal bağlama ve bu bağlamın stres yüküne de odaklanır. Modelde ebeveyn özellikleri ve sosyal desteğin vurgulandığı görülmektedir. Ebeveynin duygu düzenleme becerisi, mikrosistem düzeyinde etkili ebeveynlik için kritik bir bileşen olup, çocuk istismarı ve ihmalinden olumsuz etkilenebilen bir beceri olarak öne çıkmaktadır. Aynı şekilde, düşük sosyal destek algısı da ekzosistem düzeyinde ebeveynin stres düzeyini artırarak, mikrosistemde çocukla kurulan ilişkinin niteliğini bozmakta ve istismar/ihmal riskini yükseltmektedir. Bu çalışmada da annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının aracılık rolü ayrı ayrı incelenmiş ve kısmi aracılar oldukları görülmüştür. Bu bulgu, ekolojik-etkileşimsel modelin çok

düzeyle risk etkileşimlerini destekler niteliktedir. Ebeveynin çocukluk dönemindeki istismar ve ihmal yaşantıları, duygu düzenleme becerilerini zayıflatarak ve sosyal destek algısını olumsuz etkileyerek, mikrosistem düzeyinde çocuğa yönelik istismar ve ihmal riskini artıran bir mekanizma oluşturabilmektedir. Böylece kuşaklararası aktarımın, yalnızca geçmiş travmatik deneyimlerin pasif bir yansıması değil, aynı zamanda bu deneyimlerin ebeveynin psikososyal işlevselliği üzerindeki etkileri aracılığıyla aktif biçimde yeniden üretildiği bir süreç olduğunu göstermektedir.

Duygu düzenleme güçlükleri ve sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımdaki rolü bağlanma kuramı çerçevesinde de değerlendirilebilir. Güvenli bağlanmayı sağlayan duyarlı bakım çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir (Mikuluncier ve Shaver, 2007). Dolayısıyla güvensiz bağlanma, duygu düzenleme ve sosyal ilişkilerin gelişimini etkiler. Bununla birlikte bağlanma içsel işleyen modeller aracılığı ile bireyin kendisine ve dünyaya yönelik algısını şekillendirmektedir. Güvensiz bağlanma sonucu gelişen olumsuz içsel işleyen modeller sonucu bireyler; duygularını bastırma, duygusal deneyimlerini yargılama, duygu açığa çıkaran durumlara yönelik olumsuz değerlendirmeler yapma gibi işlevsel olmayan stratejiler kullanarak duygularını düzenlemekte zorlanabilirler. Olumsuz içsel işleyen modellerin sonucu olarak diğerlerine düşmanca niyet atfedebilir ve sosyal olarak içe kapanabilir, diğerlerinin desteğini reddedebilir yahut diğerlerine karşın saldırgan tutumlar içerisinde olduğu için dışlanabilir. (Elliot vd, 2015). Çocuk istismarı ve ihmalinin yarattığı kaotik ve stresli ortamda güvenli bağlanma gerçekleştirilemeyen çocuklar ebeveyn olduklarında duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısında yaşanan bozulmalar neticesinde çocuklarına kendi ebeveynleri ile benzer şekilde davranabilirler (Schelbe ve Geiger, 2017).

Çalışmada duygu düzenleme güçlüklerinin annelerin çocuk istismarı ve ihmalini yaşantıları ile öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmalini arasındaki ilişkinin yaklaşık olarak %10'unu açıkladığı gösterilmiştir. Çocuk istismarı ve ihmalini yetişkinlerin duygu düzenleme güçlüklerini artırmakta dolayısıyla duygularını düzenlemekte zorluk yaşayan annelerin çocukları daha fazla çocuk istismarı ve ihmalini yaşamaktadır. Bu çalışmada öğrencilere failin kim olduğu sorulmamıştır. İstismar ve ihmal bildiren öğrencilerin bazılarında fail anne olmayabilir. Bu durumda duygularını düzenlemekte zorlanan annelerin çocukları ile olan etkileşimlerinde zorlayıcı duygular karşısında çocuk istismarı ve ihmalini bir strateji olarak başvuruyor olabilecekleri ya da bu tür

durumlarda çocuklarını diğerlerinin istismar ve ihmal davranışlarından korumakta zorlandıkları söylenebilir (Marzialı vd, 2003).

Duygu düzenleme yaşam boyu gelişim gösteren bir beceridir (Eisenberg ve Morris, 2002). Ekolojik-etkileşim modelde çocuk istismarı ve ihmalinden etkilenen bir uyum değişkeni olarak ele alınmakta, bireyin gelişimsel sürecinde maruz kaldığı risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimiyle şekillendiği vurgulanmaktadır. Duygu düzenleme becerisinin gelişiminde ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkisi, ebeveynler arası ilişkinin niteliği, ailede hâkim olan duygu durumu, ebeveynin çocuklarını duyguları doğru bir şekilde nasıl tanımlayacakları, anlayacakları ve düzenleyecekleri konusunda bilgilendirmesi, çocuğun duygularına nasıl tepki verdiği ve ebeveynin nasıl bir model olduğu etkili olduğu bilinmektedir (Morris vd, 2007). Çocuk istismarı ve ihmal çocuklar için duyarsız, öngörülemez bir ortam sunar (Maughen ve Cicchetti, 2002). Böyle bir ortam çocuklarda stres yaratır, bu stres ile mücadelede ebeveynin desteğine ihtiyaç duyan çocuklar istismar ve ihmal davranışları sergileyen ebeveynlerinden bu desteği alamıyor olabilirler. Aksine çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveynler çocuklarının duygularına uygun tepkiler vermiyor, çocuklarını duygular hakkında bilgilendirmiyor ve duyguların ifadesi konusunda uygun modeller sunmuyor olabilirler (Langevin vd, 2015; Speidel vd, 2018). Böylesi bir ortam da çocukların duygu düzenleme becerilerinin gelişimini kettiyor olabilir. Pek çok çalışma çocuk istismarı ve ihmal yaşantısı olan bebek ve çocukların böyle bir yaşantısı olmayan akranlarına kıyasla daha fazla duygu düzenleme güçlüğü yaşadığını göstermektedir (Ghrun ve Compas, 2020; Lavi ve ark, 2019). Bununla birlikte çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan yetişkinlerin de duygu düzenleme güçlükleri yaşadıkları bulunmuştur (Ion, 2023; Oshri vd, 2014). Çocuk istismarı ve ihmalinin açığa çıktığı bir çevrede duygularını düzenlemeyi öğrenemeyen çocuklar, yetişkinlik döneminde de bu tür yaşantıları olmayan yaşıtlarına göre duygu düzenleme açısından daha başarısız olmaktadır. Etkili bir ebeveynlik çocuğun ihtiyacının fark edilmesi ve en uygun tepkinin seçilmesini gerektirir. Bunun için ebeveynin kendi duygularının farkında olması, çocuğun ağlama, bağırma, ısrar gibi ebeveynde de yoğun duygular yaşatan durumlarda kendi duygularına kapılıp gitmemesi gerekir. Eğer ebeveyn duygu düzenlemekte zorlanıyor ise çocuğu ile yaşadığı zorlayıcı durumlar ile de baş etmekte zorlanabilir. Duygularını düzenlemekte zorlanma olumsuz ebeveynlik uygulamaları (Zimmer-Gembeck vd, 2022) ve yüksek istismar potansiyeli (Lavi vd, 2021) ile

ilişkilidir. Yani duygularını düzenlemekte zorlanan ebeveynler çocuk istismarı ve ihmali gerçekleştirme kpnusunda risk altındadırlar. Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmali duygu düzenleme güçlüklerini arttırarak bir zamanlar çocuk istismarı ve ihmali mağduru olan ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali faili olma riskini arttırır.

Alan yazın incelendiğinde duygu düzenleme güçlüklerinin olumsuz ebeveynlik (Lorber, 201; Saritaş vd, 2013; Zimmer-Gembeck., 2022) ve çocuk istismarı potansiyelini (Lavi vd, 2021; Lowel ve Renk, 2017; Miragoli vd, 2020; Rodriguea vd, 2018b; Skowron vd, 2015) arttırarak çocuk istismarı ve ihmalinin aktarım riskini arttırabileceğine dair çalışmalar yer almakla birlikte çocuk istismarı ve ihmali davranışlarının değerlendirildiği tek bir çalışmaya rastlanmıştır. (Rodriguez ve ark. 2021). Çalışmada duygu düzenleme güçlüklerinin duygusal istismarın aktarımında kısmi aracı olduğu ancak fiziksel istismar ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada ayrılaşmamış aktarım bağlamında incelenen duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı bir rolü olduğu bilindiği kadarıyla ilk kez gösterilmiştir. Bu bulgu çocuk istismarı ve ihmalinin aktarımını açıklamada sosyo-bilişsel becerilerin rolüne dair gelişmekte olan alan yazına katkı sunmaktadır. Ancak aracılık analizinde duygu düzenleme güçlüğü güncel olarak ölçülürken, çocuğun istismarı ve ihmali geriye dönük olarak değerlendirilmiştir. Bu zamansal uyumsuzluk, nedensel bir aktarım zinciri kurmayı sınırlamakta; elde edilen aracılık etkisinin ilişkisel düzeyde yorumlanmasını gerektirmektedir. Nedensel bir bağlantı kurabilmek için annenin duygu düzenleme güçlüğü'nün çocuğun istismarı ve ihmalden önce ya da eş zamanlı olarak; kendi istismarı ve ihmali ile eş zamanlı ve sonra değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmadaki zamansal uyumsuzluk nedeni ile annenin duygu düzenleme güçlüğü'nün kendi istismarı ve ihmalden mi çocuğunun istismarı ve ihmalden mi etkilendiğini anlayabilme olanağı yoktur. Bu durumda bulgular duygu düzenleme güçlüğü'nün çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında potansiyel bir mekanizma olabileceğini ancak boylamsal ve çok zamanlı ölçümlerle desteklenmesi gerektiği belirtilebilir.

Mevcut çalışmada annenin sosyal destek algısının annelerin çocuk istismarı ve ihmali yaşantıları ile öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali arasındaki ilişkinin yaklaşık olarak %24'ünü açıkladığı gösterilmiştir. Yani çocuk istismarı ve ihmali yaşayan anneler daha az sosyal destek algılamakta ve daha az sosyal destek algılayan annelerin çocukları daha fazla çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmaktadır. Bu bulgu sosyal

desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında önemli bir mekanizma olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Daha az sosyal destek algılayan yetişkinler ebeveynliği daha stresli algılamakta, daha zorlayıcı değerlendirmekte ve bunun neticesinde çocukları daha fazla çocuk istismarı ve ihmali yaşamaktadır (Thompson, 2015).

Sosyal destek algısı kişilerin gerçekte aldıkları destekten bağımsız olarak sosyal ağlarında bulunan kişilerden ne kadar destek gördüğünü yorumlamasıdır. Kişiler gerçekte olandan ziyade algılarının daha çok farkındadır ve gerçekliği çarpıtarak olduğundan farklı algılayabilirler. Kişilerin ne algıladıkları ise nasıl davrandıklarının belirleyicisi olacaktır. Bu nedenle algılanan sosyal destek kimi durumlarda alınan sosyal destekten daha önemli olabilir (Elliot vd, 2015). Sosyal destek algısı bireyin kendini sevilen ve önemli biri gibi hissetmesini sağlayarak güven duygusu oluşturur ve kişinin stresle başa çıkmasını kolaylaştırır (Cohen ve Wills, 1985). Sosyal destek algısı çocuk istismarı ve ihmali bağlamında değerlendirildiğinde çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalmanın düşük sosyal destek algısı (Weisbart vd, 2008) ile düşük sosyal destek algısının çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışı ile ilişkili (Younas ve Gutman, 2022) olduğu gösterilmiştir. Çocuk istismarı ve ihmali sosyal destek algısını iki şekilde etkileyebilir ya çevrelerinden destek alıyor olmalarına rağmen zihinsel çarpıtmalar nedeniyle daha düşük sosyal destek algılıyor olabilirler ya da sosyal destek mekanizmalarına erişimleri daha az olduğu için daha düşük sosyal destek algısına sahiptirler (Elliot vd, 2015). Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalan çocukların sosyal destek mekanizmalarına erişimini zorlaştıran çeşitli durumlardan etkilenebilir. Çocuk istismarı ve ihmali sağlıklı kişiler arası ilişkiler geliştirmesini sağlayan sosyal ve bilişsel beceriler üzerinde bozucu etkiler gösterdiği için kişiler yalnızlaşır ve sosyal destek ağları geliştiremezler (Dodge vd, 1990). Bir başka açıklama çocuk istismarı ve ihmali hali hazırda sosyal desteğin düşük olduğu ailelerde gerçekleştiği için çocuklar sosyalleşme fırsatlarından mahrum kalması olabilir (Belsky, 1980). Düşük sosyal destek algısı ebeveynlik stresini artırma, duygu düzenleme becerilerini zayıflatma, stres yönetimini zorlaştırma yolu ile çocuk istismarı ve ihmali riskini arttırmaktadır (Belsky, 1980). Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmali sosyal destek algısı üzerinde meydana getirdiği ketlemeler dolayısıyla çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı riskini arttırmaktadır. Ancak duygu düzenleme güçlüğünde olduğu gibi sosyal destek algısı ve çocuğun istismarı ve ihmali de zamansal uyumsuzluk söz

konusudur. Dolayısıyla, zamansal uyumsuzluk aracılık etkisinin nedensel bir süreç olarak yorumlanmasını güçleştirmekte; bulguların ilişkisel bir çerçevede ele alınmasını gerektirmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmali alan yazınında sosyal destek sıklıkla koruyucu bir faktör olarak ele alınmaktadır. Yüksek sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışını zorlaştırdığı, sosyal destek düzeyine bağlı olarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı olasılığında farklılaşmalar olduğu gösterilmiştir. Ancak sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmalindeki aracılık rolüne ilişkin sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşmıştır. Bu çalışmalar da sosyal desteğin aracı rolüne ilişkin tutarsız bilgiler sunmaktadır. Fiziksel istismar (Crouch vd, 2001; Mitani, 2021) ve ihmalin (Mitani, 2021) kuşaklararası aktarımında sosyal desteğin anlamlı bir aracı olmadığını gösteren çalışmalar vardır. Bununla birlikte fiziksel istismar (Berlin vd, 2013) ve duygusal istismar (Mitani, 2021)'in aktarımında sosyal ağ genişliği ve sosyal destek algısının kısmi aracı etkisi olduğunu gösterilmiştir. Ancak ayrımlaşmamış aktarımda sosyal destek algısının aracı rolüne ilişkin çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bulgunun çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında ilişkisel mekanizmaların rolünü gösteren alan yazın için önemli bir katkı olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmali açısından düşük riskli bir örnekleme ayırılmamış aktarım oranı belirlenmiş ve ayırılmamış aktarım ile ilişkili değişkenler incelenmiştir. Bulgulara bakıldığında üniversite öğrencileri ve annelerinde duygusal istismar, duygusal ihmali, fiziksel ihmali ve aşırı koruma kontrol yaygınlığının yüksek; fiziksel ve cinsel istismar yaygınlığının nispeten daha düşük olduğu görülmüştür. Anne ve öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı çocuk istismarı ve ihmeline yönelik davranışlara, ayırılmamış istismara, maruz kalmıştır. Çalışmanın temel amaçlarından biri çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı hipotezinin test edilmesidir. Aktarım hipotezinin desteklendiği ve ayırılmamış aktarım oranının %62 olduğu gösterilmiştir. Araştırmanın bir diğer amacı olan çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi için aktarım grupları (kontrol, başlayan, kırılan, sürdürülen) oluşturulmuş ve farklılaşma yaratan değişkenler belirlenmiştir. Aktarım gruplarının dağılımına bakıldığında örneklemin üçte birinde çocuk istismarı ve ihmalinin görüldüğü, üçte birinde sürdürüldüğü, kalan üçte birini kırılan ve başlayan grupların oluşturduğu görülmüştür. Sürdürülen grup ve kontrol grubu karşılaştırıldığında çocuk istismarı ve ihmalinin ortaya çıkışında düşük sosyoekonomik düzey, boşanma, çocuk sayısının çok olması, annenin düşük eğitim düzeyi, yaşam boyu yüksek travmatik yaşantı çeşitliliği, annenin çocuk istismarı ve ihmeline ve eş şiddetine maruz kalması, psikiyatrik bir tanıya sahip olması, düşük sosyal destek algısı ve yüksek duygu düzenleme güçlüğü risk faktörleri olabileceği görülmüştür. Sürdürülen ve kırılan gruplar karşılaştırıldığında çocuk istismarı ve ihmalinin sürdürülmesinde çocuğun doğumu sırasında yaşanan problemler, annenin eş şiddetine maruz kalması, düşük sosyal destek algısı ve yüksek duygu düzenleme güçlüğü risk faktörleri olabileceği görülmüştür. Kırılan ve başlayan gruplar karşılaştırıldığında boşanmanın döngünün başlaması için risk faktörü olabileceği görülmüştür. Son olarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımında annenin duygu düzenleme güçlükleri ve sosyal destek algısının aracı rolü ayrı ayrı modellerde test edilmiş kısmi aracılar oldukları görülmüştür.

Görüldüğü üzere mevcut çalışma bulguları çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım hipotezinin test edilmesi, aktarım ile ilişkili değişkenlerin ve aktarım mekanizmalarının belirlenmesi konusunda mevcut alan yazına katkı sunmuştur. Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımına ilişkin çalışma

sayısının çok az olduğu göz önünde bulundurulduğunda önemli bir katkı olduğu düşünülebilir. Uluslararası alan yazın için değerlendirildiğinde bilinen kadarıyla ayrılaşmamış aktarımda duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısının rolü ilk kez gösterilmiştir. Öte yandan bulguların yeni çalışmalarla desteklenmeye ihtiyacı vardır. Gelecek çalışmalar açısından değerlendirildiğinde çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün nasıl sürdürüldüğünün açıklanması için bu çalışmada döngüyü sürdüren faktörler olarak karşımıza çıkan çocuğun doğumu sırasında yaşanan problemler, annenin eş şiddetine maruz kalması, düşük sosyal destek algısı ve yüksek duygu düzenleme güçlüğü'nün bir arada ele alındığı, birbirleri ile ilişkilerinin de dikkate alındığı modellerin test edilmesi önerilebilir. Ekolojik yaklaşımlarda risk faktörlerinin ebeveynlik stresini artırıyor olduğuna vurgu yapılmaktadır. Sonraki çalışmalarda bu çalışmada belirlenen değişkenlerin ebeveynlik stresine sağladıkları katkı üzerinden kuşaklararası aktarımdaki rolü incelenebilir.

Çalışma bulguları uygulamalı alan açısından değerlendirildiğinde, özellikle boşanmış aileler ve çocuğun doğumu sırasında problemler yaşanan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali açısından yüksek risk taşıdığı görülmektedir. Bu durum, ekolojik kuramın öngördüğü şekilde, bireysel ve çevresel faktörlerin ebeveynlik kapasitesini olumsuz etkileyebileceğini ve çocukla kurulan ilişkide sorunlara, ihmal ya da kontrolcü tutumlar, fiziksel veya duygusal istismara yönelik riskli davranış örüntülerine yol açabileceğini göstermektedir. Örneğin, doğum sırasında ciddi komplikasyonlar yaşamış ve/veya eşinden boşanmış bir anne, hem fiziksel hem de psikolojik olarak yoğun stres altında kalabilir. Bu stres, annenin çocuğun ihtiyaçlarını zamanında ve duyarlı biçimde karşılamasını zorlaştırabilir; aşırı koruyucu ya da cezalandırıcı tutumlar geliştirmesine neden olabilir. Bu tür yaşantıları olan bir annenin yaşadığı stresi yönetmeye ve ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesine ihtiyacı olabilir. Bu tür riskli gruplara yönelik stres yönetimi ve etkili ebeveynlik gibi konularda bilgi ve becerilerini artırılmasına yönelik önleyici müdahale programlarının uygulanması ailelerin bu ihtiyacını karşılayabilir. Bu çalışmanın bulguları da göz önünde bulundurularak bu tür programlarında duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısına yönelik içeriklere sahip olması önerilebilir. Programlarda duygu düzenleme stratejileri, öz-şefkatli farkındalık, güvenli bağlanma, olumlu disiplin yaklaşımları, empatik iletişim ve çatışma çözme becerileri gibi modüllere yer verilmesi ebeveynlerin stres yönetimi ve çocukları ile kurdukları etkileşimi olumlu yönde destekleyerek çocuk

istismarı ve ihmali riskini azaltabilir. Ancak müdahalelerin etkili olabilmesi için ebeveynlerin ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi, bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik esnek ve beceri geliştirmeye yönelik olmasına dikkat edilmelidir. Ebeveynin hangi risk grubunda olduğuna, avantajlı ve dezavantajlı olduğu durumların neler olduğuna, yaşam koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi halde programa katılan ebeveynlerin motivasyonları düşebilir, öğrendikleri kalıcı hale gelmeyebilir.

Bu çalışmada, aile içi şiddetin çocuk istismarı ve ihmali kolaylaştırıcı bir faktör olarak öne çıkması, aile içi şiddeti önlemeye yönelik bütüncül ve çok düzeyli müdahale programlarının önemini ortaya koymaktadır. Ekolojik-etkileşimsel model çerçevesinde değerlendirildiğinde, aile içi şiddet yalnızca ebeveynler arası bir çatışma biçimi değil, aynı zamanda çocuğun gelişimsel ortamını doğrudan tehdit eden, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını kolaylaştıran bir risk faktörü olarak işlev görmektedir. Bu nedenle aile içi şiddet mağdurlarında çocuk istismarı ve ihmali farkındalığının artırılması, etkili ebeveynlik becerilerinin öğretilmesi ve yaşadıkları şiddetle baş etmelerini kolaylaştıracak uygulamalara yer verilmesi önerilebilir. Özellikle aile içi şiddet mağduru bireylerde çocuk istismarı ve ihmali farkındalığının artırılması, bu bireylerin ebeveynlik rollerini daha sağlıklı biçimde sürdürebilmeleri açısından kritik olabilir. Bu bağlamda, travma temelli psiko-eğitim programları aracılığıyla hem yaşanan şiddetin etkileriyle başa çıkma becerileri kazandırılmalı hem de etkili ebeveynlik davranışları desteklenmelidir. Ayrıca şiddet mağduru annelere çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve ihmale yönelik farkındalıklarını arttırmak, şiddet döngüsü hakkında bilgi vermek bakım verenlerin kendi travmatik deneyimlerini çocuklarına aktarmalarını önleyici bir işlev görebilir. Eşten görülen şiddet aynı zamanda önemli bir sosyal destek kaynağından mahrum olmayı beraberinde getirir. Yaşanan şiddet karşısında yalnız kalmak sosyal destek algısının düşmesi ile sonuçlanabilir. Aile içi şiddet yaşayan bireylere sosyal destek sistemlerine erişimini kolaylaştıracak, psikolojik dayanıklılıklarını artıracak ve çocukla kurdukları ilişkiyi güçlendirecek uygulamalara yer verilmesi önerilebilir. Mikrosistem düzeyinde ebeveynin çocuk ve sosyal çevresi ile kurduğu etkileşimi düzenlemeye yönelik bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik uygulamalara yer verilebilir. Ancak özellikle sosyal destek noktasında ekzosistem düzeyinde sağlık ve sosyal hizmet kurumlarının şiddet mağdurlarına yönelik psikososyal destek ve maddi destek sunulması, bu kurumlarda çalışanların çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalığının artırılması,

mağdurlarla iletişimlerinde travmaya duyarlı bir yaklaşım benimsemeleri doğrultusunda eğitilmeleri önem taşımaktadır. Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını önlemede aile içi şiddete yönelik çok düzeyli ve sistemli müdahaleler gerekli görünmektedir.

Bu çalışmanın bulguları, çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının sürdürülmesinde çocuğun doğumu sırasında problemler yaşanmasının, annenin eş şiddetine maruz kalmasının, yüksek düzeyde duygu düzenleme güçlüğü ve düşük sosyal destek algısının belirleyici rol oynayabileceğini göstermiştir. Bu bulgular, hem bireysel hem de çevresel stresörlerin ebeveynlik kapasitesini olumsuz etkileyerek çocukla kurulan ilişkide riskli örüntülerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Buradan yola çıkarak, aile içi şiddet mağdurlarının ve doğum sırasında güçlükler yaşayan bireylerin çocuk istismarı ve ihmali açısından riskli gruplar olarak değerlendirilmesi; bu ailelerde ebeveynin duygu düzenleme becerileri ve sosyal destek algısının güçlendirilmesini hedefleyen önleyici müdahale programlarının uygulanması gerektiğini göstermektedir. Bu tür programlar, ebeveynin hem kendi duygusal deneyimini tanımasını hem de çocukla kurduğu etkileşimi daha sağlıklı biçimde düzenlemesini destekleyebilir. Program içeriklerinde duygu düzenleme stratejileri, öz-şefkatli farkındalık, duygu koçluğu, empati ve çatışma çözme, gibi modüllere yer verilebilir. Örneğin, duygu düzenleme stratejileri kapsamında ebeveynlere öfke, hayal kırıklığı ve kaygı gibi yoğun duygularla başa çıkma becerileri kazandırılabilir; bu beceriler, çocuğun davranışlarına aşırı tepki verme riskini azaltabilir. Öz-şefkatli farkındalık modülünde, ebeveynin kendi duygu ve hatalarını yargılamadan fark etmesi ve kendine karşı nazik bir tutum geliştirmesi teşvik edilir; bu yaklaşım, ebeveynin stres karşısında daha dayanıklı olmasını sağlayabilir. Duygu koçluğu uygulamalarıyla ebeveynin çocuğun duygularını tanıma, adlandırma ve düzenleme sürecine rehberlik etmesi desteklenebilir. Empati modülünde, ebeveynin çocuğun perspektifinden bakabilme becerisi geliştirilerek, cezalandırıcı tutumların yerine anlayış temelli yaklaşımlar benimsenmesi sağlanabilir. Çatışma çözme becerileri ise, aile içi iletişimde yaşanan gerilimlerin yapıcı biçimde ele alınmasını ve çocukla kurulan ilişkinin güvenli bir zeminde sürdürülmesini kolaylaştırabilir. Ayrıca bu tür eğitimler sırasında ebeveynlere güvenli ilişki deneyimleri sunulması, yardım arama ve destek sunma becerilerinin geliştirilmesi ve yardım aramaya ilişkin olumsuz inançların (örn. kimse bana yardım etmez) tartışılması sosyal destek algılarını güçlendirebilir. Bu tür

sosyal ve duygusal beceri geliştirmeye yönelik programlar ebeveynin kendi çocukluk döneminde yaşadığı istismar ve ihmal nedeniyle sekteye uğrayan içsel kaynakların güçlenmesini, çocuk ile daha sıcak ve duyarlı bir ilişki geliştirmeyi sağlayarak çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarım olasılığını azaltabilir.

Ekolojik etkileşimsel model bağlamında bakıldığında çocuk istismarı ve ihmali çocuğun duygusal düzenleme, güvenli bağlanma, sosyal ilişki kurma ve problem çözme gibi temel gelişimsel becerilerinde aksamalara yol açabilir. Bu tür aksaklıklar, bireyin ilerleyen yaşlarda kendi çocuklarıyla kurduğu ilişkilerde istismar ve ihmal davranışlarını yeniden üretme ya da çocuğunu istismar ve ihmalden koruyamama riskini artırabilir. Dolayısıyla çocuk istismarı ve ihmali döngüsünün kırılabilmesi için istismar ve ihmal mağduru çocuklara yönelik sosyal ve duygusal beceri geliştirme programlarının uygulanması kritik bir önleyici müdahale alanı olarak değerlendirilebilir. Bu programlar, çocukların bozulan uyum süreçlerini yeniden yapılandırılmalarına, travmatik deneyimlerin etkilerini azaltmalarına ve ileride sağlıklı ebeveynlik becerileri geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, çocuklara yönelik geliştirilecek psiko-eğitim programlarında duyguları tanıma ve ifade etme, öz-değer geliştirme, güvenli ilişki kurma, sınır koyma, problem çözme ve yardım isteme gibi becerilere odaklanılması önerilebilir. Örneğin, çocuklara duyguları tanıma ve ifade etme becerisi kazandırıldığında, yaşadıkları olumsuz deneyimleri daha açık biçimde dile getirebilmeleri ve yardım arama davranışları geliştirmeleri kolaylaşabilir. Öz-değer geliştirme modülü, istismar mağduru çocukların kendilerini suçlama eğilimlerini azaltarak, benlik saygılarını güçlendirebilir. Güvenli ilişki kurma ve sınır koyma becerileri, çocukların ilerleyen yaşlarda istismara açık ilişkilerden korunmalarını sağlayabilir. Ayrıca, problem çözme ve yardım isteme stratejileri, çocukların stresli durumlarla başa çıkma kapasitelerini artırarak, travmatik etkilerin uzun vadeli sonuçlarını azaltabilir. Bu beceriler, yalnızca çocukluk döneminde uyumu desteklemekle kalmaz; aynı zamanda bireyin ileride kuracağı ebeveynlik ilişkilerinin niteliğini de belirleyebilir. Örneğin, duygularını tanıma ve ifade etme becerisi gelişmiş bireyler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını daha kolay fark edebilir ve duygusal olarak daha kapsayıcı bir ebeveynlik sergileyebilir. Benlik saygısı yüksek bireyler, çocuklarına koşulsuz kabul ve destek sunma konusunda daha yeterli olabilir. Güvenli ilişki kurma ve sınır koyma becerileri, ebeveynlikte hem sevgi dolu hem de yapılandırıcı bir tutum geliştirmeyi kolaylaştırabilir. Problem çözme ve yardım isteme

stratejileri ise ebeveynin stresle başa çıkma kapasitesini artırarak, çocukla kurulan ilişkide daha sabırlı ve düzenleyici bir rol üstlenmesini sağlayabilir. Ayrıca bu tür programlar uygulanırken çocuklara yetişkinler ve akranları ile güvenli ilişkiler kuracakları ortamların oluşturulması, yardım isteme davranışının öğretilmesi çocukların destek aramayı içselleştirmesine ve ileride daha güçlü bir sosyal destek algılarının olmasını sağlayabilir. Dolayısıyla, çocuklukta kazandırılan bu beceriler, bireyin ileride istismar ve ihmal davranışlarını yeniden üretme riskini azaltarak, kuşaklararası aktarımın önlenmesine yönelik koruyucu bir işlev görebilir.

Araştırmanın Güçlü Yanları ve Sınırlılıklar

Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımını inceleyen araştırmalarda, yöntemsel özelliklerin bulgular üzerinde belirleyici etkiler taşıdığı bilinmektedir (Thornberry vd, 2012). Bu çalışmada kullanılan yöntemsel yaklaşım hem veri toplama stratejisi hem de ölçüm araçları açısından çeşitli güçlü yönler barındırmaktadır. Öncelikle, hem anne hem de üniversite öğrencisi çocuklardan veri toplanmış olması, kuşaklararası aktarım sürecini doğrudan karşılaştırmalı biçimde inceleme olanağı sunmuştur. Tek bir veri kaynağına dayalı araştırmalarda, özellikle çocukluk dönemine ilişkin geriye dönük bildirimlerde bellek yanlılığı, yorumlayıcı çarpıtmalar ve sosyal arzulanırlık gibi etkiler bulguların geçerliliğini sınırlayabilmektedir. Bu çalışmada hem anne hem de çocukların kendi çocukluk deneyimlerini değerlendirmiş olması, bu tür yanlılıkları azaltmakta ve aktarım sürecine ilişkin daha bütüncül bir görünüm sunmaktadır. Ayrıca, iki kuşaktan elde edilen verilerin karşılaştırılabilir olması, kuşaklararası süreklilik ve kopuş noktalarının daha sağlıklı biçimde analiz edilmesine olanak tanımıştır.

Bu çalışmada nispeten geniş bir örnekleme ulaşılmış olması, aktarım grupları arasında karşılaştırma yapabilmeyi mümkün kılmıştır. Bu durum, aktarım grupları arasında duygu düzenleme güçlüğü, sosyal destek algısı gibi psikososyal değişkenlerin aktarım süreciyle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymak açısından yöntemsel bir avantaj sağlamıştır. Örneklem büyüklüğü, istatistiksel analizlerin güvenilirliğini artırmakla birlikte, alt gruplar arasında anlamlı farkların gözlemlenebilmesine de olanak tanımıştır. Örneklem genişliği sayesinde, doğumda yaşanan problemler, partner şiddeti gibi düşük oranda bildirilen kategorik değişkenlerin de istatistiksel olarak anlamlı biçimde incelenebilmesi mümkün olmuştur. Bu tür nadir görülen ancak çocuk istismarı ve ihmali ile ilişkisi bilinen değişkenlerin analiz edilebilmesi, aktarım

sürecinin çok boyutlu yapısını daha görünür kılmış ve ekolojik-etkileşimsel modelin karmaşıklığını yansıtan bir veri sunmuştur. Görüldüğü üzere, araştırmanın veri yapısı, ölçüm stratejisi ve örneklem özellikleri açısından çeşitli yöntemsel güçlü yönleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu güçlü yönler araştırmanın sınırlılıklarını ortadan kaldırmamaktadır.

Bu araştırma; geriye dönük, öz-bildirime dayalı olarak ve korelasyonel desende yürütülmüştür. Bu durum, değişkenler arasındaki ilişkilerin nedensel olarak yorumlanmasına olanak tanımamakta; dolayısıyla iç geçerlilik açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Özellikle aracılık analizlerinde nedensellik varsayımı, ölçüm zamanlamasındaki uyumsuzluk nedeniyle sınırlı biçimde değerlendirilebilmiştir. Çocukluk dönemine ait istismar ve ihmal deneyimleri geriye dönük olarak bildirilirken, annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı gibi psikososyal değişkenler güncel olarak ölçülmüştür. Bu zamansal uyumsuzluk, hem hatırlama yanlılığına açık bir veri yapısı oluşturmakta hem de güncel psikolojik durumların geçmiş deneyimlere dair algıyı etkileyebileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Örneğin, duygu düzenleme güçlüğü yaşayan bir birey, çocukluk döneminde yaşadığı bazı olayları daha yoğun, olumsuz ve tehdit edici biçimde hatırlayabilirken; duygu düzenleme becerileri daha gelişmiş olan bir birey aynı olayları daha nötr şekilde değerlendirebilir. Benzer şekilde, düşük sosyal destek algısına sahip bireyler, çocukluk dönemindeki bakım veren tutumlarını daha ihmal edici ya da yetersiz olarak hatırlayabilirken; yüksek sosyal destek algısına sahip bireyler aynı deneyimleri daha koruyucu biçimde değerlendirebilir. Bu durum, çocuk istismarı ve ihmali deneyimlerinin bildiriminde bireyler arası farklılıklar yaratabilir. Ayrıca annenin duygu düzenleme güçlüğü ve sosyal destek algısı zaman içinde değişen koşullardan etkilenerek değişmiş olabilir. Bir anne çocukluk döneminde istismar yaşamış olsa da, zaman içinde sosyal destek kaynaklarının artması veya psikolojik destek alması gibi etkenlerle duygu düzenleme becerileri gelişmiş olabilir. Bu durumda, güncel duygu düzenleme düzeyi, geçmişteki istismar deneyimiyle doğrudan ilişkili olmayabilir. Ya da şu an ölçülen duygu düzenleme güçlüğü annenin geçmişteki ebeveynlik davranışlarını yansıtmayabilir. Dolayısıyla aracılık analizinde kurulan yol, zamansal olarak tutarlı bir nedensellik varsayımını karşılamayabilir. Bu durum, elde edilen aracılık bulgularının ilişki düzeyinde yorumlanmasını ve boylamsal çalışmalarla desteklenmesini gerektirmektedir.

Araştırma, ulusal düzeyde temsil edici olmayan bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların üniversite öğrencileri ve annelerinden oluşması, bulguların yalnızca bu gruplar için genellenebilir olmasına neden olmuş; bu durum dış geçerlilik açısından bir sınırlılık olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın çevrim içi olarak yürütülmesi, internet erişimi olmayan bireylerin dışlanmasına yol açmış ve örneklem çeşitliliğini azaltmıştır. Annelerin büyük kısmının yüksek eğitim düzeyine sahip olması ve orta sosyoekonomik düzey algısına sahip olması çocuk istismarı ve ihmali açısından düşük riskli bir örneklem profili oluşturmuştur. Bu durum, elde edilen bulguların sosyoekonomik dezavantaj, düşük eğitim düzeyi veya kronik stres gibi risk faktörlerinin daha belirgin olduğu gruplara genellenmesini sınırlamaktadır. Bu durum özellikle çocuk istismarı ve ihmalinin sürdürülmesinde yoksulluğun rolünün incelenmesini olanaksız kılmış; yoksulluğun çocuk istismarı ve ihmaliindeki belirleyici rolünün göz ardı edilmesine yol açarak önemli bir boşluk yaratmıştır. Dolayısıyla, araştırma bulguları belirli bir demografik ve risk profiline sahip bireyler için geçerli olup, farklı sosyo-kültürel gruplarda benzer ilişkilerin gözlemlenip gözlemlenmeyeceği gelecekteki çalışmalarla test edilmelidir.

Araştırmada çocukluk dönemine ait istismar ve ihmal deneyimleri geriye dönük olarak bildirilmiştir. Katılımcıların üniversite öğrencisi olması ve bir bölümünün ailesiyle yaşamıyor olması, çocukluk dönemine dair deneyimlerin hatırlanmasında yanlılığa neden olabilecek bir örneklem özelliğidir. Zamanla silikleşen, duygusal olarak yeniden yapılandırılan veya bastırılan anılar olabilir ve bu durum hatırlama yanlılığını artırabilir. Bu durum, çocukluk dönemine ait istismar ve ihmal bildirimlerinin doğruluğunu ve tutarlılığını sınırlayabilir. Ayrıca, geçmişe dair değerlendirmelerin mevcut duygusal durumdan etkilenebileceği göz önünde bulundurulduğunda, geriye dönük veri toplama yönteminin bu tür hassas konularda dikkatle yorumlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, verilerin yorumlanmasında bulgular, mutlak bir gerçeklik temsili olarak değil, bireyin geçmiş deneyimlerine dair algısal bir çerçeve olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca, geriye dönük bildirimlerin mevcut psikolojik durumla etkileşim içinde olabileceği unutulmamalı; bu nedenle yorumlarda nedensellikten ziyade ilişkisel örüntülere odaklanılmalıdır.

Çalışmada çocuk istismarı ve ihmali maruz kalma durumunu belirlemek için medyan değeri esas alınarak iki grup oluşturulmuştur: maruz kalanlar ve maruz kalmayanlar. Ancak bu tür bir sınıflandırma, katılımcıların gerçek yaşantılarını tam

olarak yansıtmayabilir. Dolayısıyla, elde edilen bulgular mutlak bir maruz kalma durumunu değil, ölçüm aracına göre yapılan sınıflandırmayı yansıtmaktadır. Bu bağlamda, belirlenen gruplar istismar ve ihmalin kesin varlığına değil, katılımcıların verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen puanları ifade etmektedir. Bilimsel çalışmaların doğası gereği, karmaşık olgular ölçülebilir hale getirilirken gerçeği tüm yönleri ile yansıtmayabilir. Bu çalışmada da kuşaklararası aktarım süreci, istismar ve ihmalin ölçüm aracı kapsamında tanımlanan biçimi üzerinden ele alınmakta; gerçek yaşantıları tüm boyutlarını temsil etme iddiası taşımamaktadır.

Bu sınırlılıklar doğrultusunda, gelecekteki araştırmaların daha yüksek iç ve dış geçerliliğe sahip olacak biçimde tasarlanması önem arz etmektedir. Boylamsal desenlerin kullanılması, çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin nedensel çıkarımların yapılmasına olanak tanıyabilir ve aktarım süreçlerinin zaman içindeki dinamiklerini daha sağlıklı biçimde ortaya koyabilir. Ayrıca, farklı sosyoekonomik düzeylerden bireyleri kapsayan, ulusal ölçekte daha temsil edici örneklerle yürütülecek çalışmalar, elde edilen bulguların genellenebilirliğini güçlendirebilir. Çevrim-içi veri toplama sürecinin getirdiği sınırlılıklar göz önüne alındığında, çevrimdışı yöntemlerin de dahil edilmesi, katılımcı yelpazesinin genişletilmesine katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, maruziyet düzeylerini daha güvenilir biçimde tanımlamak için klinik değerlendirme araçlarının ve çoklu veri kaynaklarının kullanılması, istismar ve ihmalin aktarımına ilişkin bulguların geçerliliğini artırabilir. Bu tür metodolojik güçlendirmeler, kuşaklararası aktarım mekanizmalarının daha derinlemesine anlaşılmasına zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Achour, M. ve Nor, M. R. M. (2014). The effects of social support and resilience on life satisfaction of secondary school students. *Journal of Academic and Applied Studies*, 4(1), 12-20.
- Adam, E. K., Gunnar, M. R. ve Tanaka, A. (2004). Adult attachment, parent emotion, and observed parenting behavior: Mediator and moderator models. *Child Development*, 75(1), 110-122.
- Ajduković, M., Rajter, M. ve Rezo, I. (2018). Individual and contextual factors for the child abuse potential of Croatian mothers: The role of social support in times of economic hardship. *Child Abuse ve Neglect*, 78, 60-70. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.008>
- Aktu, Y. ve Dilekmen, M. (2019) Fiziksel İstismar Uygulayan Ebeveynlerin Yaşadıkları Psikolojik Süreçler, Bir Gömülü Kuram Çalışması. *21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Tam Metin Kitabı*, 49-55.
- Albarracin, D., Repetto, M. J., ve Albarracin, M. (1997). Social support in child abuse and neglect: Support functions, sources, and contexts. *Child Abuse ve Neglect*, 21(7), 607-615. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00026-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00026-4)
- Assink, M., Spruit, A., Schuts, M., Lindauer, R., van der Put, C. E. ve Stams, G. J. J. (2018). The intergenerational transmission of child maltreatment: A three-level meta-analysis. *Child Abuse ve Neglect*, 84, 131-145.
- Augustyn, M. B., Thornberry, T. P. ve Henry, K. L. (2019). The reproduction of child maltreatment: An examination of adolescent problem behavior, substance use, and precocious transitions in the link between victimization and perpetration. *Development and Psychopathology*, 31(1), 53-71. <https://doi.org/10.1017/S0954579418001633>
- Bandura, A. ve Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1, pp. 141-154). Englewood Cliffs, NJ: Prentice hall.
- Barnett, D., Manly, J. T. ve Cicchetti, D. (1993). Defining child maltreatment: The interface between policy and research. In D. Cicchetti, ve S. L. Toth (Eds.), *Child abuse, child development, and social policy*. Norwood, NJ: Ablex. Barrera,

- M. (1986). Distinctions between social support concepts, measures, and models. *American Journal of Community Psychology*, 14(4), 413-445. <https://doi.org/10.1007/BF00922627>
- Bee, H. ve Boyd, D. (2020). *Çocuk Gelişim Psikolojisi* (6. Baskı). (Okan Gündüz Çev.). Kaknüs Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 2007, 11. Baskı).
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: an ecological integration. *American Psychologist*, 35(4), 320.
- Berlin, L. J., Appleyard, K. ve Dodge, K. A. (2011). Intergenerational Continuity in Child Maltreatment: Mediating Mechanisms and Implications for Prevention. *Child Development*, 82(1), 162-176. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01547.x>
- Bernier, A., Carlson, S.M. ve Whipple, N. (2010). From External Regulation to Self-Regulation: Early Parenting Precursors of Young Children's Executive Functioning, *Child Development*, 81(1), 326–339
- Bernstein, D.P., Fink, L., Handelsman, L. ve Foote, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132-1136.
- Berzenski, S.R., Yates, T.M. ve Egeland, B.(2014). A Multidimensional View of Continuity in Intergenerational Transmission of Child Maltreatment. Korbin, J.E. ve Krugman, R.D.(Ed.), *Handbook of child maltreatment* içinde. (1. Baskı s.115-130) Springer.
- Bilgen, F. G. ve Karasu, F. (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duyusal ve Fiziksel istismar/ihmal davranışları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13) 2146-4561 .
- Bjureberg, J., Ljótsson, B., Tull, M. T., Hedman, E., Sahlin, H., Lundh, L.-G., ve ark. (2016). Development and validation of a brief version of the difficulties in emotion regulation scale: The DERS-16. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 38(2), 284–296.

- Bolger, K. E. ve Patterson, C. J. (2001). Developmental Pathways from Child Maltreatment to Peer Rejection. *Child Development*, 72(2), 549-568. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00296>
- Braga, T., Gonçalves, L.C., Basto-Pereira, M. ve Maia, A. (2017). Unraveling the link between maltreatment and juvenile antisocial behavior: A meta-analysis of prospective longitudinal studies, *Aggression and Violent Behavior* <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2017.01.006>
- Braga, T., Gonçalves, L.C., Basto-Pereira, M. ve Maia, A. (2017). Unraveling the link between maltreatment and juvenile antisocial behavior: A meta-analysis of prospective longitudinal studies, *Aggression and Violent Behavior* <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2017.01.006>
- Cabecinha-Alati, S., Montreuil, T. C. ve Langevin, R. (2022). The role of maternal child maltreatment history and unsupportive emotion socialization in the intergenerational transmission of emotion regulation difficulties. *Child Abuse ve Neglect*, 129, 105661.
- Caffey, J. (2011). The Classic: Multiple Fractures in the Long Bones of Infants Suffering From Chronic Subdural Hematoma. *Clinical Orthopaedics ve Related Research*, 469(3), 755-758. <https://doi.org/10.1007/s11999-010-1666-0>
- Can, G. ve Beyazıt, U. (2018). Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayan Faktörlerin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(1), 87-99.
- Capaldi, D. M., Tiberio, S. S., Pears, K. C., Kerr, D. C. R. ve Owen, L. D. (2019). Intergenerational associations in physical maltreatment: Examination of mediation by delinquency and substance use, and moderated mediation by anger. *Development and Psychopathology*, 31(1), 73-82. <https://doi.org/10.1017/S0954579418001529>
- Cicchetti, D. (2016). Socioemotional, personality, and biological development: Illustrations from a multilevel developmental psychopathology perspective on child maltreatment. *Annual Review of Psychology*, 67, 187-211.
- Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: Consequences for children's

- development. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 56(1), 96–118.
- Cicchetti, D. ve Ng, R. (2014). Emotional development in maltreated children. *Contributions to Human Development*, 26, 29-41.
- Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an Ecological/Transactional Model of community violence and child Maltreatment: Consequences for children's development. *Psychiatry*, 56(1), 96-118. <https://doi.org/10.1080/00332747.1993.11024624>
- Cicchetti, D. ve Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1981(11), 31-55. <https://doi.org/10.1002/cd.23219811104>
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (2005). Child Maltreatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1(1), 409-438. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144029>
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American Psychologist*, 59(8), 676-684. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.676>
- Cohen, S. Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Conger, R. D., Schofield, T. J., Neppl, T. K. ve Merrick, M. T. (2013). Disrupting intergenerational continuity in harsh and abusive parenting: The importance of a nurturing relationship with a romantic partner. *Journal of Adolescent Health*, 53(4), 11-17.
- Coohey, C. (1996). Child maltreatment: Testing the social isolation hypothesis. *Child Abuse ve Neglect*, 20(3), 241-254. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(95\)00143-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(95)00143-3)
- Corse, S. J., Schmid, K. ve Trickett, P. K. (1990). Social network characteristics of mothers in abusing and nonabusing families and their relationships to parenting beliefs. *Journal of Community Psychology*, 18(1), 44-59.

[https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199001\)18:1<44::AID-JCOP2290180107>3.0.CO;2-F](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199001)18:1<44::AID-JCOP2290180107>3.0.CO;2-F)

- Cowell, R. A., Cicchetti, D., Rogosch, F. A. ve Toth, S. L. (2015). Childhood maltreatment and its effect on neurocognitive functioning: Timing and chronicity matter. *Development and Psychopathology*, 27(2), 521-533. <https://doi.org/10.1017/S0954579415000139>
- Crouch, J.L., Milner, J.S. ve Thomsen, C. (2001). Childhood physical abuse, early social support, and risk for maltreatment: current social support as a mediator of risk for child physical abuse, *Child Abuse ve Neglect*, 25(1), 93-107.
- Dias, A., Sales, L., Cardoso, R.M. ve Kleber, R. (2014). Childhood maltreatment in adult offspring of Portuguese war veterans with and without PTSD, *European Journal of Psychotraumatology*, 5(200198), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105105>
- DiLillo, D., Tremblay, G. C. ve Peterson, L. (2000). Linking childhood sexual abuse and abusive parenting: The mediating role of maternal anger. *Child Abuse ve Neglect*, 24(6), 767-779.
- Dixon, L., Browne, K. ve Hamilton-Giachritsis, C. (2009). Patterns of risk and protective factors in the intergenerational cycle of maltreatment. *Journal of Family Violence*, 24, 111-122.
- Dodge, K.A., Bates, J.E., ve Pettit, G.S. (1990). Mechanisms in the Cycle of Violence. *Science*, 250, 1678-1683.
- Duyan Çamurdan, A., Yalın, A., Gökler, B., Çolak, B., Ulukol, B., Dedeoğlu, C., Öztop, D., Foto Özdemir, D., İşeri, E., Yağmur, F., Karadağ, F., Paslı, F., Şahin, F., Yılmaz, G., Dokgöz, H., Kaynak, H., Kezer, İ., İnancı, M.A., Çekin, N. ...ve Beyzaova, U. (2011). Hastane temelli çocuk koruma merkezleri için başvuru kitabı: *İhmal ve istismara uğrayan çocuğa bütüncül yaklaşım*. E.T. Dağlı, M.A. İnancı (Ed.). Ankara: Fersa ofset matbaacılık.
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2024). *Child maltreatment*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> adresinden erişildi.

- Egeland, B., Jacobvitz, D. ve Sroufe, L.A. (1988). Breaking the cycle of abuse. *Child Development*, 59(4), 1080-1088.
- Eisenberg, N., ve Morris, A. S. (2002). Children's emotion-related regulation. In H. Reese ve R. Kail (Eds.), *Advances in Child Development and Behavior*, 30, 189–229. San Diego, CA: Academic.
- Eker D., Arkar H. ve Yıldız H (2001) Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12,17-25.
- Elliott, G. C., Cunningham, S. M., Linder, M., Colangelo, M. ve Gross, M. (2005). Child Physical Abuse and Self-Perceived Social Isolation Among Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(12), 1663-1684. <https://doi.org/10.1177/0886260505281439>
- Ertem, I. O., Leventhal, J. M., ve Dobbs, S. (2000). Intergenerational continuity of child physical abuse: How good is the evidence? *The Lancet*, 356(9232), 814-819. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(00\)02656-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(00)02656-8)
- Ezen, M. ve Açıköz, A. (2017). Çocukların örselenmesinde annelerin örselenme yaşantısının etkisi. *Kocaeli Medical J*, 6(3),13-21.
- Fay-Stammbach, T., Hawes, D. J. ve Meredith, P. (2017). Child maltreatment and emotion socialization: Associations with executive function in the preschool years. *Child Abuse ve Neglect*, 64, 1–12. doi:10.1016/j.chiabu.2016.12.004
- Finzi-Dottan, R. ve Harel, G. (2014). Parents' potential for child abuse: An intergenerational perspective. *Journal of Family Violence*, 29(4), 397–408.
- Gaensbauer, T.J. (1982). Regulation of emotional expression in infants from two contrasting caretaking environments. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 21(2), 163–170.
- Ghrun, M.A. ve Commpas, B.E. (2020). Effects of maltreatment on coping and emotion regulation in childhood and adolescence: A meta-analytic review. *Child Abuse ve Neglect*, 103. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104446>

- Gibson, C. H. (1992). A revised conceptualization of social support. *Journal of Clinical Nursing*, 1(3), 147-152. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.1992.tb00085.x>
- Goodman, G. S., Quas, J. A. ve Ogle, C. M. (2010). Child Maltreatment and Memory. *Annual Review of Psychology*, 61(1), 325-351. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100403>
- Gottlieb, B. H. ve Bergen, A. E. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.10.001>
- Gould, F., Clarke, J., Heim, C., Harvey, P.D., Majer, M. ve Nemeroff, C.B. (2012). The effects of child abuse and neglect on cognitive functioning in adulthood. *Journal of Psychiatric Research*, 46(4), 500-506.
- Gökdağ, C. (2024). Yetişkinlerde duygu düzenleme, A. Kapucu ve F.C. Pala (Ed.), *Çocukluktan Yetişkinliğe Duygu ve Biliş* (1. Baskı, 108-137).
- Gratz, K. L. ve Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 41-54.
- Gross, J. J. (2015). Emotion Regulation: Current Status and Future Prospects. *Psychological Inquiry*, 26(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2014.940781>
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Harel, G. ve Finzi-Dottan, R. (2018). Childhood maltreatment and its effect on parenting among high-risk parents. *Journal of Child and Family Studies*, 27(5), 1513–1524.

- Haskett, M. E. ve Kistner, J. A. (1991). Social Interactions and Peer Perceptions of Young Physically Abused Children. *Child Development*, 62(5), 979. <https://doi.org/10.2307/1131147>
- Henschel, S., de Bruin, M. ve Möhler, E. (2014). Self-control and child abuse potential in mothers with an abuse history and their preschool children. *Journal of Child and Family Studies*, 23(5), 824–836.
- Herrenkohl, T. I., Hong, S., Klika, J. B., Herrenkohl, R. C. ve Russo, M. J. (2013). Developmental impacts of child abuse and neglect related to adult mental health, substance use, and physical health. *Journal of Family Violence*, 28(2), 191-199.
- Herzberger, S.D. (1990). The cyclical pattern of child abuse: A study of Research Methodology, *American Behavioral Scientist*, 33(5), 529-545.
- Hildyard, K. L. ve Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse ve Neglect*, 26(6-7), 679–695.
- Ion, A., Bîlc, M. I., Pişur, S., Pop, C. F., Szentágotai-Tătar, A. ve Miu, A. C. (2023). Childhood maltreatment and emotion regulation in everyday life: An experience sampling study. *Scientific Reports*, 13(1), 7214. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-34302-9>
- İlkmen, Y.S. (2023). Duygu düzenleme: Kavramlar, kuramsal temeller ve süreç modeli, A. Altan Atalay, B. Kaya Kızılöz ve D. Sarıtaş Atalar (Ed.), *Kuramdan Pratiğe Duygu Düzenleme* içinde (1. Baskı,13-38). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Jaffee, S.R., Bowes, L., Ouellet-Morin, I., Fisher, H.L., Moffitt, T.E, Merrick, M.T. ve Arseneault, L. (2013). Safe, stable, nurturing relationships break the intergenerational cycle of abuse: a prospective nationally representative cohort of children in the United Kingdom. *Journal of Adolescent Health*, 53(4), 4-10.
- Jakupcak, M., Lisak, D. ve Roemer, L. (2002). The Role of Masculine Ideology and Masculine Gender Role Stress in Men’s Perpetration of Relationship Violence, *Psychology of Men ve Masculinity*, 3(2), 97-106.
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D. ve Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part 1: Physical and emotional

- abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214–1222.
- Kaufman, J. ve Zigler, E. (1987). Do abused children become abusive parents?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 186-192.
- Kaytez, N. ve Deleş B. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin örselenmiş çocukluk yaşantıları açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 321-335.
- Kızıltepe, R. (2021). *Çocuk istismar ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının ekolojik-etkileşimsel model çerçevesinde incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Kim, H.Y (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution using skewness and kurtosis, *Restorative Dentistry ve Endodontics*, 38(1), 52-54.
- Kim, J. ve Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 51(6), 706–716.
- Kim, J. ve Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 51(6), 706–716. doi:10.1111/j.1469-7610.2009.02202.x
- Kim, S. G., Weissman, D. G., Sheridan, M. A. ve McLaughlin, K. A. (2023). Child abuse and automatic emotion regulation in children and adolescents. *Development and Psychopathology*, 35(1), 157-167. <https://doi.org/10.1017/S0954579421000663>
- Kim-Spoon, J., Cicchetti, D. ve Rogosch, F. A. (2013). A longitudinal study of emotion regulation, emotion lability-negativity, and internalizing symptomatology in maltreated and nonmaltreated children. *Child Development*, 84(2), 512-527.
- Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Genctürk, N. ve Gül, A. (2007). Annelere cocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile cocuklarına uyguladıkları ceza

yöntemleri arasındaki ilişki/The relation between punishment methods applied to mothers in their own childhood and punishment methods applying to their children. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (1), 22.

Langevin R., Hebert, M., ve Cosette, L.(2015b). Emotion regulation as a mediator of the relation between sexual abuse and behavior problems in preschoolers. *Child Abuse ve Neglect* ,<http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.02.001>

Lansford, J.E., Malone, P.S., Dodge, K.A., Pettit, G.S. ve Bates, J.E. (2010). *Development and Psychopathology*. 22 (2010), 593–602. doi:10.1017/S0954579410000301

Lavi, I., Katz, L. F., Ozer, E. J. ve Gross, J. J. (2019). Emotion Reactivity and Regulation in Maltreated Children: A Meta-Analysis. *Child Development*, 90(5), 1503-1524. <https://doi.org/10.1111/cdev.13272>

Li, F., Godinet, M. T. ve Arnsberger, P. (2011). Protective factors among families with children at risk of maltreatment: Follow up to early school years. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 139-148. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.08.026>

Li, F., Luo, S., Mu, W., Li, Y., Ye, L., Zheng, X., ... ve Chen, X. (2021). Effects of sources of social support and resilience on the mental health of different age groups during the COVID-19 pandemic. *BMC psychiatry*, 21(1), 1-14.

Litty, C. G., Kowalski, R. ve Minor, S. (1996). Moderating effects of physical abuse and perceived social support on the potential to abuse. *Child Abuse ve Neglect*, 20(4), 305–314. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00011-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00011-7).

Lorber, M. F. (2012). The role of maternal emotion regulation in overreactive and lax discipline. *Journal of Family Psychology*, 26(4), 642- 647.

Lowell, A. ve Renk, K. (2017). Predictors of Child Maltreatment Potential in a National Sample of Mothers of Young Children. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 26(4), 335-353. <https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1299825>

Lök, N., Başoğul, C. ve Öncel, S. (2016). Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri ve psikososyal desteğin önemi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(2), 155-161.

- Malvaso, C.G., Delfabbro, P.H., Day, A. (2016). Risk factors that influence the maltreatment-offending association: A Systematic Review of Prospective and Longitudinal Studies. *Aggression and Violent Behavior, 31*(2), 1359-1789.
- Marshall, C., Langevin, R., ve Cabecinha-Alati, S. (2022). Victim-to-Victim Intergenerational Cycles of Child Maltreatment: A Systematic Scoping Review of Theoretical Frameworks. *International Journal of Child and Adolescent Resilience, 9*(1). <https://doi.org/10.54488/ijcar.2022.283>.
- Martin, A., Gardner, M. ve Brooks-Gunn, J. (2012). The Mediated and Moderated Effects of Family Support on Child Maltreatment. *Journal of Family Issues, 33*(7), 920-941. <https://doi.org/10.1177/0192513X11431683>
- Marziali, E., Damianakis, T. ve Trocmé, N. (2003). Nature and consequences of personality problems in maltreating caregivers. *Families in Society, 84*(4), 530-538.
- Massullo, C., De Rossi, E., Carbone, G. A., Imperatori, C., Ardito, R. B., Adenzato, M. ve Farina, B. (2023). Child maltreatment, abuse, and neglect: An umbrella review of their prevalence and definitions. *Clinical neuropsychiatry, 20*(2), 72.
- Maughen, A., ve Cicchetti, D. (2002). Impact of Child Maltreatment and Inter-Adult Violence on Children's Emotion Regulation Abilities and Socio-Emotional Adjustment. *Child Development, 73*, 1525-1542.
- McCullough, C., Harding, H. G., Shaffer, A., Han, R. Z., ve Bright, M. (2014). Intergenerational Continuity of Risky Parenting: A Person-Oriented Approach to Assessing Parenting Behaviors. *Journal of Family Violence, 29*(4), 409–418.
- McKenzie, E.F., Thompson, C.M., Hurren, E., Tzoumakis, S. ve Stewart, A. (2021). “Who maltreats? Distinct pathways of intergenerational (dis) continuity of child maltreatment”, *Child Abuse ve Neglect, 118*, 1-13.
- McKenzie, Thompson, C.M., Hurren, E., Tzoumakis, S. ve Stewart, A. (2021). “Who maltreats? Distinct pathways of intergenerational (dis) continuity of child maltreatment”, *Child Abuse ve Neglect, 118*(105105), 1-13.
- Mikulincer, M., ve Shaver, P. R. (2010). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Publications.

- Miles, N. (2023). Sexual violence in UK Higher Education: Prevalence, Influencing Factors and Recommendations. *Faculty of Social Sciences and Public Policy Visual and Embodied Methodologies Network Working Paper Series*, 3, 1-42.
- Miragoli, S., Milani, L., Di Blasio, P. ve Camisasca, E. (2020). Difficulties in emotion regulation in child abuse potential: Gender differences in parents. *Child Abuse ve Neglect*, 106, 104529. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104529>
- Mitani, H. (2022). Effects of maternal adverse child experiences on parental maltreatment of children: An empirical study of mediating factors among Japanese mothers. *Child ve Family Social Work*, 27(3), 422-434. <https://doi.org/10.1111/cfs.12893>
- Moody, G., Cannings-John, R., Hood, K., Kemp, A. ve Robling, M. (2018). Establishing the international prevalence of self-reported child maltreatment: A systematic review by maltreatment type and gender. *BMC Public Health*, 18(1), 1164. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6044-y>
- Morris, A.S., Silk, J.S., Steinberg, L., Myers, S.S., ve Robinson, R. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16 (2), 361-388.
- Muller, R. T., Gragtmans, K. ve Baker, R. (2008). Childhood physical abuse, attachment, and adult social support: Test of a mediational model. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 40(2), 80-89. <https://doi.org/10.1037/0008-400X.40.2.80>
- Negriff, S., Gordis, E. B., Susman, E. J., Kim, K., Peckins, M. K., Schneiderman, J. U. ve Mennen, F. E. (2020). The Young Adolescent Project: A longitudinal study of the effects of maltreatment on adolescent development. *Development and Psychopathology*, 32(4), 1440-1459. <https://doi.org/10.1017/S0954579419001391>
- Negriff, S., Gordis, E. B., Susman, E. J., Kim, K., Peckins, M. K., Schneiderman, J. U. ve Mennen, F. E. (2020). The Young Adolescent Project: A longitudinal study of the effects of maltreatment on adolescent development. *Development and Psychopathology*, 32(4), 1440-1459. <https://doi.org/10.1017/S0954579419001391>

- Nikolaidis, G., Petroulaki, K., Zarokosta, F., Tsirigoti, A., Hazizaj, A., Cenko, E., Brkic-Smigoc, J., Vajzovic, E., Stancheva, V., Chincheva, S., Ajdukovic, M., Rajter, M., Raleva, M., Trpcevska, L., Roth, M., Antal, I., Ispanovic, V., Hanak, N., Olmezoglu-Sofuoglu, Z., ... Browne, K. (2018). Lifetime and past-year prevalence of children's exposure to violence in 9 Balkan countries: The BECAN study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 12(1), 1. <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0208-x>
- Oshri, A., Sutton, T. E., Clay-Warner, J. ve Miller, J. D. (2015). Child maltreatment types and risk behaviors: Associations with attachment style and emotion regulation dimensions. *Personality and Individual Differences*, 73, 127–133.
- Pears, K.C. ve Capaldi, D.M. (2001). Intergenerational transmission of abuse: a twogenerational prospective study of an at-risk sample, *Child Abuse ve Neglect*, 25, 1239-1461.
- Pears, K.C., Fisher, P.A., Bruce, J., Kim, Hyoun, K. ve Yoerger, K. (2010). Elementary School Adjustment of Maltreated Children in Foster Care: The Roles of Inhibitory Control and Caregiver Involvement. *Child Development*, 81(5), 1550-1564.
- Pekdoğan, S. (2016). Annelerin istismar potansiyellerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 425-441
- Poirson, L., Robin, M., Shadili, G., Lamothe, J., Corruble, E., Gressier, F. ve Essadek, A. (2023). Male Victims of Sexual Abuse: Impact and Resilience Processes, a Qualitative Study, *Healthcare*, 11(13)
- Polat, O. (2019). *Çocuk İstismarı-1*. [3. Baskı]. Ankara: Seçkin.
- Pollak, S.D., Cicchetti, D., Hornung, K., ve Reed, A., (2000). Recognizing Emotion in Faces: Developmental Effects of Child Abuse and Neglect. *Developmental Psychology*, 36(5), 679-688.
- Price-Wolf, J. (2015). Social Support, Collective Efficacy, and Child Physical Abuse: Does Parent Gender Matter? *Child Maltreatment*, 20(2), 125-135. <https://doi.org/10.1177/1077559514562606>

- Robinson, L.R., Morris, A.S., Heller, S.S., Scheeringa, M.S., Boris, N.W. ve Smyke, A.T. (2009). Relations Between Emotion Regulation, Parenting, and Psychopathology in Young Maltreated Children in Out of Home Care. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 421–434. <https://doi.org/10.1007/s10826-008-9246-6>
- Rodriguez, C. M., Silvia, P. J. ve Pu, D. F. (2018b). Predictors of change in mothers' and fathers' parent-child aggression risk. *Child Abuse ve Neglect*, 86, 247-256. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.09.008>
- Rodriguez, C. M., Silvia, P. J., Gonzalez, S. ve Christl, M.-E. (2018a). Disentangling the Cycle: Potential Mediators and Moderators in the Intergenerational Transmission of Parent–Child Aggression. *Child Maltreatment*, 23(3), 254-268. <https://doi.org/10.1177/1077559518767571>
- Rodriguez, V. J., Are, F., Madden, A., Shaffer, A. ve Suveg, C. (2021). Intergenerational transmission of childhood maltreatment mediated by maternal emotion dysregulation. *Journal of Child and Family Studies*, 30(8), 2068–2075.
- Romano, E., Babchishin, L., Marquis, R. ve Fréchette, S. (2015). Childhood Maltreatment and Educational Outcomes. *Trauma, Violence, ve Abuse*, 16(4), 418-437. <https://doi.org/10.1177/1524838014537908>
- Rugancı, R. N. ve Gençöz, T. (2010). Psychometric properties of a Turkish version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), 442-455.
- Sarıtaş, D., Grusec, J. E. ve Gençöz, T. (2013). Warm and harsh parenting as mediators of the relation between maternal and adolescent emotion regulation. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1093-1101.
- Schelbe, L. ve Geiger, J. M. (2017). *Intergenerational Transmission of Child Maltreatment*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-43824-5>
- Schofield, T.J., Lee, R.D. ve Merrick, M.T. (2013). Safe, stable, nurturing relationships as a moderator of intergenerational continuity of child maltreatment: A meta-analysis. *J Adolesc Health*, 53(4), 32-38.

- Shields, A. ve Cicchetti, D.(1997). Emotion Regulation Among School-Age Children: The Development and Validation of a New Criterion Q-Sort Scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916.
- Shipman, K., Edwards, A., Brown, A., Swisher, L. ve Jennings, E. (2005). Managing emotion in a maltreating context: A pilot study examining child neglect. *Child Abuse ve Neglect*, 29(9), 1015-1029.
- Skowron, E. A., Kozlowski, J. M. ve Pincus, A. L. (2010). Differentiation, self–other representations, and rupture–repair processes: Predicting child maltreatment risk. *Journal of Counseling Psychology*, 57(3), 304.
- Smith, A. L., Cross, D., Winkler, J., Jovanovic, T. ve Bradley, B. (2014). Emotional dysregulation and negative affect mediate the relationship between maternal history of child maltreatment and maternal child abuse potential. *Journal of Family Violence*, 29(5), 483–494.
- Smith, A. L., Cross, D., Winkler, J., Jovanovic, T. ve Bradley, B. (2014). Emotional Dysregulation and Negative Affect Mediate the Relationship Between Maternal History of Child Maltreatment and Maternal Child Abuse Potential. *Journal of Family Violence*, 29(5), 483-494. <https://doi.org/10.1007/s10896-014-9606-5>
- Sofuoglu, Z., Oral, R., Aydin, F., Cankardes, S., Kandemirci, B., Koc, F., Halicioglu, O. ve Aksit, S. (2017). Epidemiological study of negative childhood experiences in three provinces of Turkey. *Türk Pediatri Arşivi*, 49(1), 47-56. <https://doi.org/10.5152/tpa.2014.838>
- Soylu, N., Pilan, B. S., Ayaz, M. ve Sönmez, S. (2012). Cinsel istismar magduru çocuk ve ergenlerde ruh sagligini etkileyen etkenlerin arastirilmesi/Study of factors affecting mental health in sexually abused children and adolescent. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 292.
- St-Laurent, D., Dubois-Comtois, K., Milot, T. ve Cantinotti, M. (2019). Intergenerational continuity/discontinuity of child maltreatment among low-income mother–child dyads: The roles of childhood maltreatment characteristics, maternal psychological functioning, and family ecology, *Development and Psychopathology*, 3, 189–202.

- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. A. ve Van IJzendoorn, M. H. (2015). The Prevalence of Child Maltreatment across the Globe: Review of a Series of Meta-Analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50. <https://doi.org/10.1002/car.2353>
- Sullivan, M.W., Bennett, D.S., Carpenter, K., ve Lewis, M. (2008). Emotion Knowledge in Young Neglected Children. *Child Maltreatment*. 13(3), 301-306.
- Swanson, S. ve Szymanski, D.M. (2022). Sexual Violence and Psychological Distress: The Roles of Coping Self-Efficacy, Self-Blame, Shame, Activism, and Feminism. *Sex Roles* 87, 419–434. <https://doi.org/10.1007/s11199-022-01314-0>
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih P. ve Türk-Kutça, T. (2020). A Revised And Expanded Version Of The Turkish Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33): Overprotection-Overcontrol As Additional Factor. *Journal of Trauma ve Dissociation*, DOI: 10.1080/15299732.2020.1760171
- Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Teicher, M. H. ve Samson, J. A. (2016). Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(3), 241-266. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12507>.
- Thompson, R. A. (2015). Social support and child protection: Lessons learned and learning. *Child Abuse ve Neglect*, 41, 19-29. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.06.011>
- Thompson, R.A. (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development* 59(2/3), 25-52.
- Thornberry, T. P., Henry, K. L., Smith, C. A., Ireland, T. O., Greenman, S. J. ve Lee, R. D. (2013). Breaking the cycle of maltreatment: The role of safe, stable, and nurturing relationships. *Journal of Adolescent Health*, 53(4), S25-S31.

- Thornberry, T. P., Knight, K. E. ve Lovegrove, P. J. (2012). Does Maltreatment Beget Maltreatment? A Systematic Review of the Intergenerational Literature. *Trauma, Violence, ve Abuse*, 13(3), 135-152. <https://doi.org/10.1177/1524838012447697>
- Tracy, M., Salo, M. ve Appleton, A.A. (2018). The mitigating effects of maternal social support and paternal involvement on the intergenerational transmission of violence. *Child Abuse ve Neglect*, 78, 46-59.
- Tracy, M., Salo, M. ve Appleton, A.A. (2018). The mitigating effects of maternal social support and paternal involvement on the intergenerational transmission of violence. *Child Abuse ve Neglect*, 78, 46-59.
- Trickett, P. K., Negriff, S., Ji, J., ve Peckins, M. (2011). Child Maltreatment and Adolescent Development. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 3-20. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00711.x>
- Trickett, P.K. (1998). Multiple Maltreatment and the Development of Self and Emotion Regulation. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 2(1), 171-187. DOI: 10.1300/J146v02n01_10
- Tucker, M. C. ve Rodriguez, C. M. (2014). Family Dysfunction and Social Isolation as Moderators Between Stress and Child Physical Abuse Risk. *Journal of Family Violence*, 29(2), 175-186. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9567-0>
- TÜİK (2024, Ağustos). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencilik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2024-45586> adresinden 2 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Uchino, B. N. (2009). Understanding the Links Between Social Support and Physical Health: A Life-Span Perspective With Emphasis on the Separability of Perceived and Received Support. *Perspectives on Psychological Science*, 4(3), 236-255. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01122.x>
- UNICEF (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. <https://www.unicef.org/turkiye/media/5221/file/%20T%3%9CRK%4%B0YE'DE%20%3%87OCUK%20%4%B0ST%4%B0SMARI%20VE%20A%4%B0LE%20%4%B0%3%87%4%B0%20%5%9E%4%B0DDET%20ARA%5%9ETIRMASI%20-%20%3%96zet%20Raporu%202010.pdf>

- Ustuner Top, F., ve Cam, H. H. (2021). Childhood maltreatment among university students in Turkey: Prevalence, demographic factors, and health-related quality of life consequences. *Psychology, Health ve Medicine*, 26(5), 543-554. <https://doi.org/10.1080/13548506.2020.1768274>
- Vachon, D. D., Krueger, R. F., Rogosch, F. A. ve Cicchetti, D. (2015). Assessment of the harmful psychiatric and behavioral effects of different forms of child maltreatment. *JAMA Psychiatry*, 72(11), 1135-1142.
- Wang, X. (2021). Intergenerational effects of childhood maltreatment: The roles of parents' emotion regulation and mentalization. *Child Abuse ve Neglect*, 104940. doi:10.1016/j.chiabu.2021.104940
- Weisbart, C. E., Thompson, R., Pelaez-Merrick, M., Kim, J., Wike, T., Briggs, E., English, D. J. ve Dubowitz, H. (2008). Child and Adult Victimization: Sequelae for Female Caregivers of High-Risk Children. *Child Maltreatment*, 13(3), 235-244. <https://doi.org/10.1177/1077559508318392>
- Westrupp E.M., Macdonald, J.A. ve Bennett, C. (2020). The Child and Parent Emotion Study: protocol for a longitudinal study of parent emotion socialisation and child socioemotional development. *BMJ Open*;10: e038124. doi:10.1136/bmjopen-2020-038124
- Widom, C. S. (1989). The cycle of violence, *Science*, 244(4901), 160-166.
- Widom, C. S., Czaja, S. J. ve DuMont, K. A. (2015). Intergenerational transmission of child abuse and neglect: Real or detection bias? *Science*, 347(6229), 1480-1485. <https://doi.org/10.1126/science.1259917>
- Yiğit İ ve Guzey-Yiğit, M. (2019). Psychometric Properties of turkish version of difficulties in emotion regulation scale-brief form (DERS-16). *Curr Psychol.*,38,1503–1511.
- Younas, F. ve Gutman, L. M. (2023). Parental risk and protective factors in child maltreatment: A systematic review of the evidence. *Trauma, Violence, ve Abuse*, 24(5), 3697-3714.
- Young-Southward, G., Eaton, C., O'Connor, R. ve Minnis, H. (2020). Investigating the causal relationship between maltreatment and cognition in children: A

systematic review. *Child Abuse ve Neglect*, 107, 104603.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104603>

Zimet, G.D., Powell, S.S., Farley, G.K., Werkman, S. ve Berkoff, K.A. (1990) Psychometric characteristics of the multidimensional scale of perceived social support. *J Pers Assess* 55(3-4), 610- 617.

Zimmer-Gembeck, M. J., Rudolph, J., Kerin, J. ve Bohadana-Brown, G. (2022). Parent emotional regulation: A meta-analytic review of its association with parenting and child adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 46(1), 63-82. <https://doi.org/10.1177/01650254211051086>





EKLER

EK 1: Türe özgü ve türler arası aktarım oranları ve aktarım olasılıkları

Türe özgü ve türler arası aktarım oranları ve aktarım olasılıkları

| | | Aktarım oranı | Aktarım Olasılığı | | |
|-------------------------|--------------------------|---------------|-------------------|-------|------|
| Annenin istismar/ihmalı | Çocuğun istismarı/ihmalı | % | Ki-kare | p | OR |
| Duygusal istismar | Duygusal istismar | 61.6 | 33.704 | <.001 | 2.54 |
| | Fiziksel istismar | 27.4 | 15.150 | <.001 | 1.81 |
| | Cinsel istismar | 24.8 | 5.894 | .015 | 1.65 |
| | Duygusal ihmal | 55.0 | 27.933 | <.001 | 2.35 |
| | Fiziksel ihmal | 58.0 | 26.456 | <.001 | 2.30 |
| | Aşırı koruma-kontrol | 56.4 | 19.579 | <.001 | 2.05 |
| Fiziksel istismar | Duygusal istismar | 64.7 | 30.678 | <.001 | 2.58 |
| | Fiziksel istismar | 31.7 | 23.936 | <.001 | 2.55 |
| | Cinsel istismar | 24.0 | 2.190 | .139 | - |
| | Duygusal ihmal | 56.6 | 20.691 | <.001 | 2.17 |
| | Fiziksel ihmal | 59.7 | 20.485 | <.001 | 2.15 |
| | Aşırı koruma-kontrol | 56.1 | 10.554 | .001 | 1.73 |
| Cinsel istismar | Duygusal istismar | 68.0 | 11.420 | .001 | 2.39 |
| | Fiziksel istismar | 28.0 | 2.606 | .106 | - |
| | Cinsel istismar | 38.7 | 16.666 | <.001 | 2.86 |
| | Duygusal ihmal | 60.0 | 8.497 | .004 | 2.05 |
| | Fiziksel ihmal | 56.0 | 2.484 | .115 | - |
| | Aşırı koruma-kontrol | 54.7 | 1.848 | .174 | - |
| Duygusal ihmal | Duygusal istismar | 57.9 | 14.582 | <.001 | 1.84 |
| | Fiziksel istismar | 28.3 | 17.711 | <.001 | 2.30 |
| | Cinsel istismar | 24.5 | 4.598 | .032 | 1.52 |
| | Duygusal ihmal | 56.6 | 32.580 | <.001 | 2.55 |
| | Fiziksel ihmal | 59.7 | 31.319 | <.001 | 2.51 |
| | Aşırı koruma-kontrol | 52.8 | 6.382 | .012 | 1.49 |
| Fiziksel ihmal | Duygusal istismar | 56.9 | 9.708 | .002 | 1.65 |
| | Fiziksel istismar | 27.3 | 11.657 | .001 | 2.00 |
| | Cinsel istismar | 28.8 | 18.511 | <.001 | 2.41 |
| | Duygusal ihmal | 58.1 | 35.415 | <.001 | 2.65 |
| | Fiziksel ihmal | 65.5 | 60.569 | <.001 | 3.65 |
| | Aşırı koruma-kontrol | 57.3 | 18.521 | <.001 | 2.00 |
| Aşırı koruma-kontrol | Duygusal istismar | 61.5 | 32.790 | <.001 | 2.53 |
| | Fiziksel istismar | 27.3 | 14.595 | <.001 | 2.14 |
| | Cinsel istismar | 23.4 | 2.461 | .117 | - |
| | Duygusal ihmal | 55.3 | 28.512 | <.001 | 2.38 |
| | Fiziksel ihmal | 53.0 | 7.086 | .008 | 1.53 |
| | Aşırı koruma-kontrol | 59.5 | 35.143 | <.001 | 2.63 |

EK 2: Ege Üniversitesi BAYEK Karar Belgesi



EGE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARAR BELGESİ

Ek-2

| | | |
|---|---|--------------------------|
| YÜRÜTÜCÜNÜN ADI SOYADI / KURUMU | Doç. Dr. Türkan YILMAZ IRMAK / Edebiyat Fakültesi | |
| DANIŞMANIN ADI SOYADI / KURUMU | - | |
| DİĞER ARAŞTIRMACILAR | Sümeyra IŞIK / Sosyal Bilimler Enstitüsü | |
| ARAŞTIRMANIN TÜRÜ | <input checked="" type="checkbox"/> Yüksek Lisans Tezi <input type="checkbox"/> Doktora Tezi <input type="checkbox"/> Özgün Araştırma | |
| ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI | Çocuk İstismar ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımıyla İlişkili Faktörlerin İncelenmesi | |
| BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜ | Yok | |
| KARARIN ALINDIĞI TOPLANTI TARİHİ | 08/02/2024 | |
| TOPLANTI / KARAR SAYISI | 01 / 29 | PROTOKOL NO: 2283 |
| KARAR | Araştırma, OYBİRLİĞİ ile etik açıdan uygun bulunmuştur. | |

Prof. Dr. Mehmet ERSAN

Kurul Başkanı

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Hülya YILMAZ
Kurul Başkan Yardımcısı
(Toplantıya Katılmadı.)

Prof. Dr. Selami FEDAKAR
Kurul Üyesi
(Toplantıya Katılmadı.)

Prof. Dr. Sonia AMADO
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Mustafa MUTLUER
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Aydanur GACENER ATIŞ
Kurul Üyesi
(Toplantıya Katılmadı.)

Prof. Dr. Nadim MACİT
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

EK-3: Veri Toplama Araçları

Google forms ile çevirim-içi olarak gerçekleştirilen araştırmada kullanılan öğrenci ve anne formlarına erişim için aşağıda yer alan linki kullanabilirsiniz. Bunun yanı sıra form maddelerini eklerde bulabilirsiniz.

<https://drive.google.com/drive/folders/1ZOneVx55dGmk8BRvnZ1-PHzSrXDPHZrS?usp=sharing>



EK 4: Öğrenci Bilgi Formu

Aşağıda siz ve aileniz hakkında sorular yer almaktadır. Lütfen dikkatle okuyup yanıtlayınız

Anneniz ve sizin isimlerinin ilk ve son harfi ve doğum yılından oluşan bir kod oluşturun.

(Birden fazla isminiz varsa ilk isminiz baş, son isminiz son harfini kullanın)

Örnek Kodlama:

Annenin Adı: **Ayşe** Sizin Adınız: **Deniz** Doğum yılınız: **2001**

ÖRNEK KOD: AEDZ2001

1. Katılımcı kodu?
2. Biyolojik cinsiyetiniz? : kadın erkek
3. Yaşınız?
4. Üniversiteniz?.....
5. Bölümünüz?.....
6. Sınıfınız?
 - Hazırlık 4
 - 1 5
 - 2 6
 - 3
7. Şu anda nerede yaşıyorsunuz?
 - Ev
 - Yurt
 - Aile ile birlikte
 - Diğer
8. Aylık hane halkı geliriniz?
9. Ailenizin gelir durumunu nasıl değerlendirirsiniz?
 - Alt
 - Alt-orta
 - Orta
 - Orta-üst
 - Üst
10. Annenizin eğitim durumu?
 - Okur yazar değil Lise
 - Okur yazar Üniversite
 - İlkokul Lisans üstü
 - Ortaokul
11. Annenizin mesleği?
12. Babanızın eğitim durumu?
 - Okur yazar değil Lise
 - Okur yazar Üniversite
 - İlkokul Lisans üstü
 - Ortaokul

13. Babanızın mesleği?.....

14. Kardeş sayınız?

15. Kronik bir hastalığınız var mı?

- Evet Hayır

Evet ise hastalığınızı belirtiniz:

16. Aile üyeleri arasında kronik hastalığı olan var mı?

- Evet Hayır

Evet ise yakınlık derecesi ve hastalığı belirtiniz:

17. Düzenli ilaç kullanımınızı gerektiren psikolojik bir rahatsızlığınız var mı?

- Evet Hayır

Evet ise rahatsızlığınızı belirtiniz:

18. Aile üyeleriniz arasında ilaç kullanmayı gerektiren tanılanmış bir psikolojik rahatsızlığı olan var mı?

- Evet Hayır

Evet ise yakınlık derecesi ve rahatsızlığı belirtiniz:.....

19. Aşağıda insanların başlarından geçebilecek bazı olaylar listelenmiştir. Her olayı okuyarak yaşadıklarınızı işaretleyiniz.

- Anne babanın boşanması
 Annenin ölümü
 Babanın ölümü
 Kardeşin ölümü
 Anneden ayrı kalma (bir haftadan uzun süre)
 Göç etme
 Deprem, sel yangın gibi büyük bir afet yaşama
 Hırsızlık, kavga, cinayet, intihar vb. olaylara şahit olma
 Aile içi şiddete maruz kalma
 Ciddi yaralanma ya da ölümle sonuçlanmış kaza geçirme
 Yaşamı tehdit eden tıbbi durumların yaşanması
 Savaş ya da silahlı çatışma ortamında bulunma

EK 5: Anne Bilgi Formu

Aşağıda siz ve çocuğunuz ile ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen sizi araştırmaya davet eden çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.

Katılımcı Kodu Yönergesi

Sizin ve çocuğunuzun isimlerinin ilk ve son harfi ve çocuğunuzun doğum yılından oluşan bir kod oluşturun.

(Birden fazla isminiz varsa ilk isminiz baş son isminiz son harfini kullanın)

Örnek Kodlama:

Sizin Adınız: Ayşe Çocuğunuzun Adı: Deniz Çocuğunuzun doğum yılı: 2001

ÖRNEK KOD: AEDZ2001

1. Katılımcı kodu?
2. Biyolojik cinsiyetiniz? : kadın erkek
3. Yaşınız?.....
4. Medeni haliniz?
 - Evli
 - Bekar
 - Boşanmış
 - Diğer
5. Eğitim Durumunuz?
 - Okur yazar değil
 - Okur yazar
 - İlkokul
 - Ortaokul
 - Lise
 - Üniversite
 - Lisans üstü
6. Mesleğiniz?.....
7. Aylık hane geliriniz?.....
8. Gelir durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?
 - Alt
 - Alt-orta
 - Orta
 - Orta-üst
 - Üst
9. Çocuk sayınız?
10. Kronik bir hastalığınız var mı?
 - Evet
 - Hayır

Evet ise belirtiniz.....
11. Düzenli ilaç kullanmanızı gerektiren psikolojik bir rahatsızlığınız var mı?
 - Evet
 - Hayır

Evet ise belirtiniz.....
12. Bağımlılık nedeniyle tedavi gördünüz mü?
 - Evet
 - Hayır

Evet ise bağımlılığınızı belirtiniz.....

13. Çocuğunuz doğduğunda kaç yaşındaydınız? (Formu size yönlendiren çocuğunuzun doğuşunu düşünerek yanıtlayın.)

14. Çocuğunuzun doğumu sırasında herhangi bir problem yaşandı mı?
 Evet Hayır

Evet ise yaşanan problemi belirtiniz.....

15. Çocuğunuz prematüre (erken doğan) bir bebek mi?

Evet Hayır

16. Çocuğunuz düşük doğum ağırlığı (2.50 kg altı) ile mi dünyaya geldi?

Evet Hayır

17. Bebeklik döneminde çocuğunuzun bakımı konusunda yardım aldınız mı?

Evet Hayır

Evet ise belirtiniz?.....

18. Aşağıda insanların başlarından geçebilecek bazı olaylar listelenmiştir. Her olayı okuyarak yaşadıklarınızı işaretleyiniz.

- Anne-babanın boşanması
- Annenin ölümü
- Babanın ölümü
- Kardeşin ölümü
- Evladın ölümü
- Annenizden ayrı kalma (Bir hafta veya daha uzun)
- Göç etme
- Deprem, sel yangın gibi büyük bir afet yaşama
- Hırsızlık, kavga, çatışma, cinayet, intihar vb. olaylara şahit olma
- Köken ailede ev içi şiddete maruz kalma
- Eş/partnerinizin şiddetine maruz kalma
- Ciddi yaralanma ya da ölümle sonuçlanmış kaza geçirme
- Yaşamı tehdit eden tıbbi durumların yaşanması
- Savaş veya silahlı çatışma ortamında bulunma

EK 6: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.

Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

2. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

3. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

4. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

5. Ailem ve diğerlerim dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

6. Ailem ve diğerlerim dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

7. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

8. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

9. Ailem ve diğerlerim dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

10. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

11. Ailem ve diğerlerim dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

EK 7: Çocukluk Dönemi Travmaları Ölçeği

| Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz: 1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık | Hiçbir Zaman | Nadiren | Kimi Zaman | Sık Olarak | Çok sık |
|---|--------------|---------|------------|------------|---------|
| Çocukluğumda ya da ergenliğimde... | | | | | |
| 1.Yeterli yemeğim olurdu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 2. Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 3. Anne ya da babam kendilerine layık olmadığını ifade ederlerdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 4. Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 5. Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 6. Üst baş açısından bakımsızdım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 7. Sevdiğimi hissediyordum. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 8. Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 10. Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 11. Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 13. Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 14. Ailemdelikiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 15. Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 16. Çocukluğum mükemmeldi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 17. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 18. Ailemde birisi benden nefret ederdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 19. Ailemdelikiler kendilerini birbirlerine yakın hissedilerdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 20. Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmaya çalıştı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 21. Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermekle tehdit eden biri vardı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 22. Benim ailem dünyanın en iyisiydi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 25. Ailemdelikiler bana karşı suçlayıcıydı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 27. Cinsel istismara uğradığım kanısındayım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 29. Ailemdelikiler yaşitlarım ve diğerlerimle görüşmemi kısıtlardı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 30. Ailemdelikiler her şeyime karışırdı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 31. Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirdilerdi. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 32. Ailemdelikiler rahat vermeyecek derecede peşimdeydiler. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 33. Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karışırdı. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EK 8: Duygu Düzenleme G cl g   l eği

| AŖađıdaki ifadelerin size ne sıklıkla uyduğunu, her ifadenin yanında yer alan 5 dereceli ölçek üzerinden değerlendiriniz. Her bir ifadenin altındaki 5 noktalı ölçekten, size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca bir tek rakamı yuvarlak içine alarak iŖaretleyiniz. | Hemen hemen hiç (% 0- % 10) | Bazen (% 11- % 35) | YaklaŖık Yarı yarıya (% 36- % 65) |  oğu zaman (% 66- % 90) | Hemen hemen her zaman (% 91- % 100) |
|--|-----------------------------|--------------------|-----------------------------------|-------------------------|-------------------------------------|
| 1. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 2. Ne hissettiğim konusunda karmaŖa yaŖarım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 3. Kendimi kötü hissettiğimde iŖlerimi bitirmekte zorlanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 4. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden  ıkarım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 5. Kendimi kötü hissettiğimde uzun süre böyle kalacağına inanırım | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 6. Kendimi kötü hissetmenin yoğun depresif duyguyla sonuçlanacağına inanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 7. Kendimi kötü hissederken baŖka Ŗeylere odaklanmakta zorlanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 8. Kendimi kötü hissederken kontrolden çıktığım korkusu yaŖarım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 9. Kendimi kötü hissettiğimde bu duygumdan dolayı kendimden utanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 10. Kendimi kötü hissettiğimde zayıf biri olduğum duygusuna kapılırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 11. Kendimi kötü hissettiğimde davranıŖlarımı kontrol etmekte zorlanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 12. Kendimi kötü hissettiğimde daha iyi hissetmem için yapabileceğim hiçbir Ŗey olmadığına inanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 13. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 14. Kendimi kötü hissettiğimde kendimle ilgili olarak çok fazla endiŖelenmeye baŖlarım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 15. Kendimi kötü hissettiğimde baŖka bir Ŗey d Ŗ nmekte zorlanırım. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 16. Kendimi kötü hissettiğimde duygularım dayanılmaz olur. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EK 9

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin sonuna yaklaşırken bu yolculukta yanımda olan, desteğini hissettiğim herkese teşekkür etmek istiyorum. Bu süreçte çok şey öğrendim, çok keyif aldım aynı zamanda çok yoruldum ve çok zorlandım. Ancak süreci tamamlarken yalnız değildim yanımda olan herkese değerli ve biricik katkıları için teşekkür ederim.

Öncelikle, kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Türkan YILMAZ IRMAK'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu tez dönemi kendisi için kolay olmayan bir yas sürecine denk gelmiş olsa da, acısına rağmen her zaman ulaşılabilir oldu ve cevap bekleyen sorularımı yanıtladı. Sabrını zorladığımı düşündüğüm anlarda dahi yapıcı geri bildirimleriyle tezimin gelişimine önemli katkılarda bulundu. Bu süreçteki özverili desteğiniz için minnettirim; iyi ki varsınız. Yüksek lisans sürecim boyunca keyifli ve öğretici bir ders dönemi sunarak bizleri tez yazma sürecine hazırlayan, deneyimlerini paylaşarak rehberlik eden ve veri toplama sürecime katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Aysun DOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Banu ÇENGELCİ ÖZEKES ve Doç. Dr. Cansu PALA DEDEOĞLU'na teşekkür ederim. Ayrıca, veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerine de teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçteki özverili yardımları dolayısıyla Dr. Öğr. Üyesi Aslan KARAASLAN'a özel olarak teşekkür etmek isterim. Lisans yıllarımda akademik ilgimin şekillenmesinde ve akademik özgüvenimin gelişiminde büyük katkıları olan, bir sorum olduğunda her zaman kapısını çalabilme imkânı sunduğu için Doç. Dr. Mediha KORKMAZ'a teşekkür ederim. Her karşılaştığımızda sağladığı duygusal destekle motivasyonumu artıran ve kaygılarımı azaltan Doç. Dr. Gülgün MEŞE'ye de teşekkürlerimi sunarım. Lisans yıllarımda doktoralarına devam eden yüksek lisans yıllarımda doktoralarını tamamlayan bizim geçtiğimiz yolları önceden geçmiş olup bizlerle deneyimlerini paylaşan, bizleri motive eden hocalarıma teşekkür etmek isterim. Bunlar arasına tez konum için ilham aldığım, tezimle yakından ilgilenen, üretkenliği ile beni hayran bırakan Doç. Dr. Rukiye KIZILTEPE'ye; güler yüzü, her zaman iletişime açık hali, samimiyeti ile zorlukları hafifleten Dr. Öğretim Üyesi Duygu ESLEK'e; kendi deneyimlerini içtenlikle paylaşan, cesaret veren Dr. Onuray GÜNEY'e, dinginliği ve dayanıklılığına imrendiğim Dr. Dilara ÖZSOY'a özel olarak teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim bana akademik bilgi ve deneyimin yanında güzel insanlar kazandırdı. İşbirlikli, huzurlu bir sınıf ortamı için tüm sınıf arkadaşlarıma teşekkür ederim. Bunlar içinde tanıştığımız ilk günden beri birlikte olduğumuz, zor zamanlarımızı paylaştığımız, yaşadığı onca güçlüğe rağmen neşemiz olan bizi bir araya toplayan Eda ŞEN'e, içinde fırtınalar koparken tüm enerji ve neşesini paylaşan, kahkahaları ile içimizi ısıtan, tez yazım sürecinde mümkün olan tüm desteği sunan Serra Ecem TAKAN'a, yaptığımız ortak çalışmalar ile mecburi olarak zamanı paylaşmaktan aynı evi paylaşmaya giden dostluğumuz içinde tüm zor anlarımda yanımda olan, zor anlarında yanında olmama izin veren, tez yazım sürecinde düşen motivasyonumu yerlerden toplayan Bilge ÇANAKKALE'ye minnettarım. Yüksek lisans sürecinde birlikte geçireceğimiz zamanlardan çalsam da özel anlarında yanlarında olamasam ellerinden gelen yardımı sundukları için çok eski arkadaşlarım Berna, Bilge, Dilara ve Sude'ye çok teşekkür ederim. Benim katılımcıya ihtiyacım var bana yardımcı olur musunuz diyerek bir araya topladığım günden beri düzenli cuma görüşmelerine dönen arkadaşlığımız içinde hem iş stresimi azaltan hem yaşam doyumumu arttıran meslektaşlarım Aysun, Emre ve Şilan'a teşekkür ederim. Bulduğum tüm boşluklarda tezimi yazarken bana eşlik eden ismini anmadığım tüm iş arkadaşlarıma teşekkür ederim.

En büyük teşekkürü canım aileme etmek istiyorum. Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak beni destekleyen babam Abdullah IŞIK'a hayatımın her alanında sunduğu desteği yüksek lisans eğitimim boyunca esirgemeyen, tüm sosyal çevresini benim tezime veri sağlayabilmek için harekete geçiren annem Sultan IŞIK'a, ihtiyaç duyduğum her anda bir telefon uzağımda olup duygularıma eşlik eden, mizahi tavrı ile yüzümü güldüren abim Tarık IŞIK'a, yumuşacık tüyleri ile stres topum olan kedim Bıdık'a çok teşekkür ederim. Sizlere sahip olduğum için çok şanslıyım, iyi ki varsınız.

Son olarak Yüksek Lisans eğitimim boyunca çalışmalarımı BİDEP 2210-A Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

EK 10: ÖZGEÇMİŞ

SÜMEYRA IŞIK

EĞİTİM BİLGİLERİ

- 2022- Ege Üniversitesi, İzmir, Yüksek Lisans, Gelişim Psikolojisi (GANO: 3.94)
2016- 2021 Ege Üniversitesi, İzmir, Lisans, Psikoloji (GANO: 3.81)

İŞ DENEYİMİ

- 11.2023-... Gençlik ve Spor Bakanlığı Yurtları (KYK), İzmir, Psikolog
09.2023-10.2023 İlbeyli Beyteks Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Adana, Rehber öğretmen
07.2018 – 08.2018 Lale Bahçesi Anaokulu, İzmir, Stajyer Psikolog

BECERİLER

- Yabancı Dil Bilgisi: İngilizce B2 (YDS: 83,75)
SPSS: Çok iyi
Office: İyi

AKADEMİK DENEYİM VE ÇALIŞMALAR

Araştırmalara Katılım

“PERGEL” projesi için eğitmen, 09.2022-07.2023

“Çocukları Dikkate Almak” programı için yardımcı psikolog, 10.2022-05.2023

"Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" çalışması için okul öncesi öğrencilerden veri toplama, 10.2019 – 01.2020.

“Çocuk İstismar ve İhmalinin Kuşaklararası Aktarımının Ekolojik-Etkileşimsel Model Çerçevesinde İncelenmesi” adlı doktora tezi için SPSS programına veri girişi, 2019.

“Erken Ergenlikte Cinsel İstismarı Önleme Çalışması” için beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinden veri toplama, 2019.

Poster Sunumları

- 10-11.09.2024 4. Gelişim Psikolojisi Sempozyumu, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
15-16.01.2025 4. Uluslararası Bilim Şenliği: Lisansüstü Tez Buluşmaları, Ege Üniversitesi, İzmir

Eğitimler

| | |
|-----------------|--|
| 10.2024-02.2025 | Uluslararası Travma alışmaları Sertifika Programı- Klinik Düzey, World Human Relief, evirim-içi |
| 26-29.02.2024 | TBM (Türkiye Bağımlılıkla Mücadele) Formatör Eğitimi Yeşilay, İzmir |
| 11.2021-05.2022 | Pedagojik Formasyon Eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir |
| 10.2021-02.2022 | Aile Danışmanı Kursu, Vektörel Grup, evirim-içi |
| 20-21.02.2021 | Mika İle Kendimi Korumayı Öğreniyorum Eğitici Eğitimi, evirim-içi |

Burslar

| | |
|-----------|---|
| 2022-2024 | TÜBİTAK BİDEP Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı |
|-----------|---|

İlgi Alanları : ocuk istismarı ve ihmali, risk altındaki çocuklar, duygu düzenleme becerisi

